

רזא דאחד

שיחות ודרשות

מורנו הגה"ח ד' דניאל חיים אלתר שליט"א
שנאמרו בבית המדרש 'ארי שבחבורה' ירושלים

שיחות ש"ק פרשת פרשת וישב תשפ"ו
ליל ש"ק • רעזא דרעזין

שיחות ש"ק פרשין מקץ - חנוכה תשפ"ה
ליל ש"ק

לילות חנוכה

נר ד' תשפ"ב • נר א' תשפ"ג • נר ד' תשפ"ד

- מרשימות השומעים -

©

כל הזכויות שמורות
למכון 'אור חדש' ירושלים
shiurey.r.d@gmail.com

לקבלת החוברות או גליונות 'ניצוץ אחד'
להערות, תרומות והנצחות,
ניתן לפנות בכתובת דוא"ל הנ"ל

תוכן העניינים

ליל ש"ק פרשת וישב תשפ"ו

ג דרכו של יוסף להתגבר על יצרו מתוך נסיון ובחירה.....

כלום נאה היית מיוסף? • לעשות צרכיו נכנס • סוד המלחמה - להתגבר דוקא מתוך שפל המדרגה • שלמות נסיון העקידה • להכנס אל כבשן הניסיון • יוסף - גבורה שבתוך ההסתר • מה מבין ה'חתול' ביצר בני אדם?! • יעקב ויוסף - להערים על היצר • יוסף הצדיק - שטנו של עשו • מאלמים אלומים • קמה אלומתי - גבורת הנשמה • ה'סובין' שבחשכת הגלות

רעוא דרעוין פרשת וישב תשפ"ו

ג מאמר א - יוסף הצדיק - 'איש מצליח' בעומק ההסתרה.....

סוד ה'תעייה' - המבקש את דבר ה' • הבטחון הוא המפתח להצלחה • פתרון החלום במלכות הנפש • מבית האסורים למלוכה • ע"י הדבקות בה' היה 'איש מצליח' • יוסף השלים אותיות החסרות בשם • שבת קודש משפיעה אמונה ושלמות

כא מאמר ב - השעבוד ליצר הוא המאסר האמיתי.....

מדוע נענש יוסף אחרי שבטח בה' • וסביביו נשערה מאד • בשר עבד - הסכנה בבטחון בבשר ודם • המאסר האמיתי הוא מאסר הנפש • 'תפיסה' - שלילת חירות המחשבה • אור החנוכה חופש כל חדרי בטן

ליל ש"ק פרשת מקץ-חנוכה תשפ"ה

כו מהות הימים - זביחת היצר כהלכתה.....

'תודה נזבח' - זביחת היצר • 'קבעום בהלל והודאה' - לזבוח תודה • הלכות שחיטה... • 'טבח והכן' - חנוכה • 'פרע להם בית השחיטה' • היצר הרע - שוחט דעלמא • 'אם השמאל' - 'ואימינה' • הבא הנה את הגרון... • שרו של עשיו - צובע בחושך הלילה • יוסף האיר את רעת השוחט • בחנוכה מאיר אור כזהרים • 'לעת תכין מטבח מצר המנבח'

נר ד' דחנוכה תשפ"ב

לה מאמר א - השפעת נרות החנוכה בתוך הבית.....

חנוכה הוא זמן תשובה • בשעת הסכנה מניחה על שלחנו • בחנוכה אפשר להפוך 'שמד' ל'הוד' • הצורך בשתי פאות לראש • ספק טומאה בעזרה ובהיכל • שמירת ה'היכל'

שיהיה רה"י • בעל הבית יודע לסגור את הדלת • לנקוט פזרה וליתוב • במקלי עברתי את הירדן • מקל נועם ומקל חובלים • מוסיף והולך או פוחת והולך • חנוכה כהמשך לסוכות • בהראות לה 'נועם' זיוך • מעשה דנחום איש גש • להשתמש בגשמיים לעבודת ה' • נר חנוכה מביא בירור ובהירות • בפתיחות החנוכה מתקברים לה' • התגברות האדם על תאוות עוה"ז • הנצחון המוחלט בכח נר חנוכה • תכל"ה רגל מן השוק

מאמר ב - הדודאים נתנו ריח ועל פתחנו כל מגדים ..... מג

ראובן ונר חנוכה • יוסף משיטא • השפעתה של קדושת המקדש • על ידי נר חנוכה נמצאים במקדש • פתחת בתשובה תחילה • וריח ל"ו כלבון • עתידים בחורי ישראל שיתנו ריח • מי שאמר לשמן יאמר לחומץ • מה גרם ל'מסור' להאיר • תשובה עילאה בימי החנוכה • מעשה נקדימון בן גוריון • הודע שיש לך אהובים בעולמך! • ימי החנוכה מוכיחים אהבתנו לפניו • ברך ה' חילו - אפילו חללים שבו • שלא יהא 'רגיל' לעשות כן • סתימת חלונה של בילגה • אומן - נר מצוה ותורה אור • הרגלים המושכים אל הקדושה • שהחיינו בשוק • השומר שבפתח הבית

נר א' דחנוכה תשפ"ג - ארה"ב

עיקר נר חנוכה הוא ההשתוקקות אליו ..... נא

הרואה נר חנוכה מברך • על ידי כהניך הקדושים • 'שהחיינו' - אחרי השתוקקות לאורך השנה • כהנים - אנשי חסד ותשוקה • משתשקע החמה - בזמן הזה • יקח מן השוק - התעוררות • התשוקה מקדימה את ה' • ימים טובים ע"י הלל והודאה • ימי החנוכה - ימי רצון • ברכת 'שהחיינו' ברואה ומבין • בזמן הזה כבימים ההם • וראיתם - וזכרתם • ללא קושיות וללא תירוצים • ללמוד, ושוב ללמוד

נר ד' דחנוכה תשפ"ד

מאמר א - עשיית המצוות מתוך החושך במסירות נפש ..... סב

זורע צדקות • אהבה מקלקלת את השורה • מעשה אבות סימן לבנים • עליית הניצוצות ממעמקים

מאמר ב - תשובה שלמה בימי החנוכה ..... סו

מוסיף והולך בשמות הוי"ה • חנוכה - אשל גדול • ורחצו רגליכם - הרגילות • ראובן - דרך תשובה • לצאת מהבור

ליל ש"ק פרשת וישב תשפ"ו

דרכו של יוסף להתגבר על יצרו מתוך נסיון ובחירה

כמאמר חז"ל (סוטה לה): 'באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף! עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם וכו'. מיד 'ותשב באיתן קשתו' וכו' 'מידי אביר יעקב', מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד אלא 'אביר יעקב' - 'משם רועה אבן ישראל' משם זכה ונעשה רועה'. ואם כן, אילו היה לכל בעל עבירה ורשע 'מתנה' נפלאה זו, שתופיע מולו דמות דיוקנו של אביו המעוררו ברגעי הניסיון, שמא גם הוא היה אוזר חיל לעמוד בניסיון. וביותר יפלא, האם ניתן כלל להשוות כל רשע ליוסף הצדיק, ולתבוע ממנו להיות כיוסף, ולעמוד בגבורה כזו נגד יצרו, בכל אותם כוחות קדושים שהיו נחלתו?!

זאת ועוד קשה, כאשר מעמיקים בדברי חז"ל, ואלמלא מאמר כתוב אי אפשר לאמרו. הרי איתא שם (סו' טז ב') על הפסוק 'יהי כהיום הזה ויבוא הביתה לעשות מלאכתו': 'אמר רבי יוחנן: מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו. רב ושמואל, חד אמר לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו בנפש'. לפי זה, מה לנו להלין על רשע בבית דין של מעלה שלא עמד בניסיון, בעוד

כלום נאה היית מיוסף?

איתא בגמרא (יומא לה): 'תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין [בבי"ד של מעלה]. לעני אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה. אם אומר: 'עני הייתי וטרוד במזונותי', אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל וכו'; עשיר אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה. אם אומר: 'עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי', אומרים לו: כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר בן חרסום וכו'; רשע אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר 'נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי', אומרים לו: כלום נאה היית מיוסף וכו'. ושם מנתה הגמרא כמה מיני קשיים ופיתויים נוראים ואיומים שניסו בהם את יוסף הצדיק ועמד בכולן בגבורה. ומסכמת הגמרא: 'נמצא הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים'. וכדברי רש"י: 'כלומר, אם באו בית דין שלמעלה לחייב עניים על ידי הלל, ועשירים על ידי ר' אלעזר, וטרודי היצר על ידי יוסף - יש פתחון פה לבעל הדין לחייבם'.

ויש להקשות תמיהה רבתי, והלא יוסף הצדיק זכה לסייעתא דשמיא מופלאה,

נתכוונו, שלכאורה הדברים תמוהים ואין הדעת סובלת להוציא לעז על אותו צדיק יסוד עולם, אשר העידה עליו התורה בפירוש 'וימאן וגו' ולא שמע אליה, והיאך יעלה על הדעת שהסכים לעשות עבירה ח"ו. וכי תאמר כפי הפשט, שרצה לחטוא אלא שדמות דיוקנו של אביו נראתה לו והיא שהפרישתו, אכתי קשה, וכי דבר זה יתכן להאמר על יוסף הצדיק, אשר כל שבחו ותהלתו עדי עד הוא על אשר כפה את יצרו, ובעבור כן זכה לתואר 'צדיק' [וכפי שאמרנו בהפטר (עמ' 1): 'על מחרם בכסף צדיק']]. וכיצד יתכן שדמות דיוקנו של אביו תפעל עליו יותר מיראת מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכי היה בוש מאביו ולא היה בוש ממי שאמר והיה העולם. דבר זה לא ניתן להאמר כלל.

אלא, הט אונן ושמע דברים של טעם. כי ודאי כוונת רבי יוחנן, וכן מאן דאמר 'לעשות צרכיו נכנס', אין כוונתם חלילה שהיתה מטרתו לעבור עבירה חס ושלום, אלא עומק הענין טמון בדרכי המלחמה עם היצר הרע. כי הנה הנלחם עם יצרו הרע, מיד כאשר מתעורר בלבו שמץ של תאוה, הרי הוא אוזר חלציו בגבורה ומזדרז לדחות את המחשבות הרעות מקרבו בעודן באיבן, וכאשר אש התאוה עדיין בבחינת 'ניצוץ קטן' מיד מכבהו ודוחהו מעליו, לבל יתגבר עליו היצר, ובדרך זו ניצל מן החטא.

סוד המלחמה - להתגבר דוקא מתוך שפל המדרגה

אולם, ישנה מדרגה גבוהה הימנה, השייכת רק בגדולי העם, כיוסף הצדיק, שאין

שאפילו יוסף הצדיק שהיה קודש קדשים, סמל ומופת לגבורה ועמידה בניסיון, כמעט שלא נכשל חלילה וחלילה, ואם כן מהי התביעה ופתחון הפה בבית דין של מעלה כנגד הרשעים.

ואכן, כבר העיר המהרש"א על דברי הגמרא שאמרו שם 'יוסף שקידש שם שמים בסתר', והסיקו מלשון המקרא 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו': 'מלמד ששניהם לדבר עבירה'. ולכאורה הרי זו ראייה לסתור. וביאר המהרש"א, דאם לא היה מתכוין הוא כשבא לבית גם כן לדבר עבירה, אפשר שמיראת אדוניו פירש גם אז וכו', ואז אין זה קידוש השם אלא מיראת אדוניו שמא ירגישו בדבר הזה אנשי הבית. אבל הכא, שלא היה שם איש מאנשי הבית ולא התיירא מהם, דאשמועינן קרא דביאתו לבית היתה גם כן לדבר עבירה, וכשפירש אחר כך - הרי זה 'קידוש השם בסתר'. עד כאן דבריו. ועדיין הדברים צריכים ביאור במשנתו של יוסף הצדיק, כדי שנוכל אנו, אזובי הקיר, לקחת מוסר השכל להתגברות בעבודת ה'.

לעשות צרכיו נכנס

להבין אמרי נועם וליישב הדברים בטוב טעם ודעת, הבה נעמיק בתורתו של הגה"ק רבי יוסף חיים מבגדד זצ"ל בעל ה'בן איש חי' (בן יהודה סוטה טז) אשר הפליא לעשות והאיר עינינו בביאור סוגיא זו באופן מחודש ונפלא. וכעין זה ממש נמצא ב'שפתי צדיק' (פסרשטא פות לס).

הנה בתחילה עמד שם על תוקף הקושיא, בדברי הגמרא 'שניהם לדבר עבירה

בשעת העקידה עצמה היה בוכה, מצד הרחמנות הטבעית שנתעוררה בלבו על יצחק בנו, עד שהיו דמעותיו נושרות לתוך עיניו של יצחק.

וכבר עמד על זה המגיד רבי יעקב מדובנא ז"ל, הכיצד נהפך לכו, שבתחילה שמח שמחה גדולה, ולבסוף הפך לאיש אחר לבכות ולהצטער. אלא ביאר, כי רצה אברהם אבינו לקיים את המצוה בתכלית הפאר והמעלה. על כן, כאשר ראה שבתחילה מרוב שמחה נתבטל היצר הרע לגמרי ואינו מפריעו, אמר בלבו: אם כן, הריני כמלאך העושה רצון ה' ללא כל התנגדות, וחסר כאן את ענין ה'בכל לבבך' – בשני יצריך. לפיכך, עורר בלבו במכוון את הרחמנות והאהבה הטבעית ליצחק בנו יחידו, עד שבכה והוריד כנחל דמעה, ודוקא מתוך תוקף הצער והקושי הזה, התעורר לעשות רצון ה' בשלמות ושמחה, וכך התעלתה דרגת המצווה והעקידה לגבהי מרומים, בהיותה מתוך התגברות וכבישת היצר.

יש להסמיק לדברים אלו, את דברי הרד"ק ה'תפארת שלמה' מראדומסק זצ"ל (טעם הפעלים), על גודל מעלת אברהם אבינו, שלא המתין עד שיבוא ה' יתברך בעזרו לנצח את היצר, אלא הקדים להתגבר ברוב חילו ובחירתו הטובה, עד אשר גבר ועשה חיל והתחזק בצדקו בכוחות עצמו. ולכן נאמר עליו: 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', שהיה בבחינת 'מצאיה', כלומר, קודם שהיה סיוע משמים כבר נמצא 'לבבו נאמן'. ומשום כך, אחר שהתקדש אברהם לגמרי, לא נותרה לו שום עבודה של מלחמה, והוצרך הקב"ה

הנסיון נכנס באזני לבם כלל וכלל, והם מואסים ונגעלים מדבר עבירה. דרכם לכבוש את יצרם נעשית בדרך תחבולה ועוז. הם אינם בורחים מיד, אלא אדרבה, מתקרבים ונוטים לכיוון כוחות היצר, נותנים לו מקום לעורר בקרבם את אש התאוה, עד שמביאם למצב שכמעט ועושים העבירה בפועל. או אז, כאשר מגיע הצדיק אל נקודת הרתיעה, כשהיצר כבר קשרו בחבלים ובעבותות התאוה, והאש בוערת בקרבו כשלהבת עזה, הרי הוא קם כגבור, מנתק את החבלים והעבותות, ומכבה את האש הגדולה ברגע אחד ופורש מן העבירה. וברור הדבר לכל בר דעת, כי דרך זה, גדולה ועצומה אלף מונים מן הדרך הראשונה.

משל למה הדבר דומה, לשני גבורים, ראובן ושמעון, הנלחמים זה בזה. הנה בתחילת המלחמה, עשה עצמו ראובן כאילו הוא נכנע ונופל לפני שמעון, ונתן לו מקום שיוכל להתגבר עליו ולקשור אותו, עד שהיה נראה כי כפסע בינו ובין המות, ורגע לפני שביצע את זממו לפגוע בו, קם ראובן כארי, ניתק את החבלים, וגבר על שמעון והכניעו תחתיו. הרי שזהו סימן מובהק יותר לגבורתו העצומה של ראובן, שיכול להפך את הקערה על פיה גם מתוך המיצר.

שלמות נסיון העקידה

מהלך כזה, מבאר ה'בן איש חי', מצינו אצל אברהם אבינו ע"ה. דהנה אמרו חז"ל (צ"ר ט, ב) ששמח אברהם באותם ימים שהיה מוליך את יצחק לעקידה, כאדם המוליך את בנו יחידו לחופה. ומאידך גיסא איתא, כי

וכן מצינו אצל רבי עקיבא, ששלח לו מושל אחד נשים להכשילו, והיו מפצירות בו שעות רבות, אך הוא ישב והיה רוקק מפיו, כאדם הנגעל ממאכל מאוס, ולא פנה אליהן כלל. וכאשר נודע הדבר למושל ותמה כיצד עמד בזה, השיבו רבי עקיבא, שהרגיש כלפיהן כאילו הן בשר נבילה וטריפה שריחן רע, וממילא מאסה נפשו בהן ולא היה יכול לעבור עבירה כלל.

ממש בדרך זו נהג יוסף הצדיק בתחילה. אך לאחר מכן אמר יוסף בלבו: הנה אם אמשך להתרחק מן הניסיון, אין לי שום פאר וגדולה בנצחון זה, שכן היצר הרע נעשה חלל בקרבי ואינו מפתה אותי כלל, מאחר והורגתי להביט עליה כדבר משוקץ ומתועב. לכן, גמר אומר בנפשו להכנס לביתה, ולפנות את לבו אליה ולהטות אזנו לפיתוייה, כדי לתת מקום ליצר הרע להבעיר בו את אש החשק והתאוה. ומטרתו בזה, שכאשר תבער בו האש, או אז יהפוך את הקערה על פיה ברגע אחד, ינתק את עבותות אהבת העבירה ויכבה את אש התבערה בגבורה עצומה. וכן עשה והצלח, ועלתה בידו מחשבתו הטהורה אשר חשב לחדול מעשות רע מתוך תוקף הניסיון, וינס ויצא החוצה, ובזה זבח את יצרו בסכין גדולה.

בדרכו זו, ביאר אף את שאמר ר' יוחנן: 'שניהם דבר עבירה נתכוונו'.

כלומר, שניהם עשו הכנות לעורר את דבר ומעשה העבירה. אלא שבעוד שהיא אכן התכוונה לעבירה עצמה, הרי שיוסף הצדיק מטרתו היתה שונה בתכלית - לעורר את אש התאוה, אך ורק במטרה שיוכל לכבותה

להביאו לידי נסיונות, ולכן נאמר 'אשר בחרת באברם', שה' נתן בקרבו את כח הבחירה בדרך של עשרה נסיונות, כדי שיוכל לעבוד את ה' בעולם הזה מתוך התמודדות.

וכפי שאמר הר"ק רבי משה מקוברין **זצ"ל**, כי מה שאברהם קפץ לתוך כבשן האש ולא נשרף - אין זה רבותא, כי כן יעשה ה' לידידיו אוהבי שמו בכל לב. ברם, החידוש האמיתי הוא, שכבשן האש לא נשרף ונתבטל מגודל עוצם להבת אהבת ה' שבערה בלבו של אברהם אבינו לעשות רצון ה' ומצוותיו תמיד.

להכנס אל כבשן הניסיון

ממשיך ה'בן איש חי' לבאר בטוב טעם, כי מעין דוגמא זו היתה עבודתו בקודש של יוסף הצדיק. דהנה, בתחילת הדברים, כאשר פיתתה אותו מרשעת זו לדבר עבירה, לא עלה על דעתו כלל ועיקר לעבור על רצון קונו חלילה וחס, וכפי שהשיב לה: 'איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים'. ויתרה מכך, באותה שעה צייר אותה יוסף בעיניו כבהמה טמאה ומאוסה, וכנבילה סרוחה אשר אי אפשר לעמוד מפני ריחה, ומחמת כן לא היה ליצר הרע שום כח ושלטה עליו, ולא היה יכול להשפיע עליו כלל.

וכענין זה, מביא שם מעשה שהובא בחז"ל (דבר"ט פט"ז, א), שאמר: 'אל תתמה על יוסף הצדיק, שהרי רבי צדוק היה גדול הדור כשנשבה וכו' ועמד בניסיון קשה ואמר: 'מכהונה גדולה אני, ממשפחה גדולה אני'.

לדורות עולם. שהרי זוהי מדת כל הצדיקים, שבורחים מן העברה ואינם רוצים לחטוא, ובכל דור ודור ימצאו אנשים כאלה, ואפילו אנשים פשוטים, שמוסרים נפשם ובורחים מן החטא, ואם כן, מאי רבותיה דיוסף הצדיק בזה.

אלא ודאי שעשה יוסף דבר פלא שלא נתפרש להדיא בכתובים, ולכן שאלו 'מאי הוא' - מה הוא אותו הפלא? ועל כרחך הביאור הוא כדלעיל, שנתכוון לעשות הכנות להתעוררות העבירה, כדי שיפרוש ממנה אחר כך בדרך של גבורה עילאית, ולכן יש לו פאר גדול ונצחי בכפיית היצר וכיבוש התאוה מכל וכל. עד כאן תוכן דבריו המאירים והמזהירים של ה'בן איש חי'.

מה מבין ה'חתול' ביצר בני אדם?

כדי להטעים הדבר ביתר שאת, ראוי להביא משל ומליצה שאמרו חסידי קמאי, כיצד היצר מתעתע באדם.

בשנים קדמוניות היו המים יקרי ערך מאד, עד שהלך שואב המים להביא מים מן הבאר ונתייגע על כך רבות, על כן היו מחשיבים כל טיפה וטיפה ומשלמים עליה טבין ותקילין. ומחמת יוקר המים, היה סדר השימוש בהם כך: תחלה היו מסתפקים מהם לשתייה ולבישול, ואת הנותר היו אוספים לתוך קערה לרחוץ בו את גופם. לאחר מכן, מן המים המשומשים שנותרו בקערה היו מכבסים את הבגדים, ובמי הכביסה היו גם שוטפים ומנקים את הכלים. אך עדיין לא שפכו את המים המשומשים, אלא שטפו בהם את הקרקע לכבוד שבת. בסוף כל הסדר הזה,

בעיצומה ובלהט כוחה, ומתוך כך תתגלה גבורתו האדירה ביראת ה'.

מעתה מדויק היטב מה שאמרו: 'לעשות צרכיו נכנס'. כי נכנס כדי להטות לבו לדבריה ולהבעיר בקרבו את אש החשק, וכל זה כדי שיוכל לסתור ולהרוס את בנין היצר דוקא כשיגיע עת מעשה העבירה.

יוסף - גבורה שבתוך ההסתתר

ובאמת, כפי בחינת נשמתו הגדולה של יוסף הצדיק, שהיה מרכבה למידת 'יסוד' העליון, לכך היה ראוי לו לכפות את יצרו הרע ולבטלו בדרך מיוחדת זו. ועל כן המליץ בעל המאמר ואמר: 'לעשות צרכיו נכנס', כי אותה מחשבה טובה שחשב - לבנות את היצר כדי להורסו ולסתרו - נחשבת לו כעשיית צרכיו, שהם צרכי נשמתו והתיקון המיוחד לו כפי מידתו ואחיותו בקודש, ולשון מליצה נקט בזה.

ובדרך רמז מפרש שם בבן יהוידע 'לעשות צרכיו - צרכי וא"ו', וכן 'לעשות מלאכתו - מלאכת וא"ו', להעמיד יסוד איתן למדתו של יוסף הצדיק, המדה השישית, מדת היסוד.

ובזה מיושבת להפליא שאלת חז"ל: 'יוסף מאי היא?' דלכאורה תמוה, וכי איזו שאלה היא זו, והלא כל ענין יוסף הצדיק מפורש להדיא בתורה שעמד בנסיון והתגבר. אלא, שהשואל סבר שזה הענין המפורש בתורה - שברח מדבר עבירה - אינו דבר חידוש ופלא כל כך עד שיזכה בעבורו לכל הכבוד הזה, ושיצא שמו כ'יוסף הצדיק'

מאוס, משוקץ ומזוהם בתכלית, כנבלה סרוחה שאין הדעת סובלתה כלל. וממילא, ההבנה שלנו כאילו יוסף הצדיק היה צריך להחזיק את עצמו שלא ליפול בתאוה חלילה - היא השלכה של נמיכות קומתנו על דמותו העילאית.

וַעֲלֵה כגון דא אמרו חז"ל (שם ק"ב): 'אם ראשונים כבני אדם - אנו כחמורים'. כי הבנתנו במחשבותיהם הטהורות ובמניעי מעשיהם, היא כהבנת חתול או חמור בעבודתם של מלאכי עליון. אין לנו שום כלי-מדידה להשיג את סלידתם מהרע ואת דבקותם בטוב. לגבי יוסף הצדיק בדרגתו, העבירה לא היתה 'פיתוי' במובן שלנו, אלא דבר 'טמאים הם לכם' - זרות וריחוק עצום. והמלחמה היתה במישורים דקים ועליונים שנגשבו מבינתנו.

יעקב ויוסף - להערים על היצר

לְהַשְׁלִימָה הענין בדרך החסידות, נביא עובדא שאמר הרה"ק רבי

יעקב לייזער זצ"ל האדמו"ר מפשעווארסק, ששמע בוורשא מפי החסיד ר' אפרים טייטלבוים ז"ל, מחשובי חסידי ראדומסק, שיחה נאה על דרך המליצה, שהיה אומר הרה"ק ה'תפארת שלמה' מראדומסק זצ"ל.

כִּי הנה, באותם עשרה דורות שמאדם ועד נח שלא ידעו את ה', עלה השטן, הוא היצר הרע, לפני כסא הכבוד וטען, כי עמלו מיותר, שכן מלאכתו נעשית מאליה על ידי בני האדם ההולכים אחר שרירות לבם וממלאים תאוותם בכל העבירות, ואין לו צורך להתאמץ ולפתותם. השיבו לו מן השמים:

את מה שנתר מן המים השמנוניים והמלוכלכים, היו שופכים בערב שבת בחצר שלפני הבית, שם היה יושב ומצפה החתול אימתי יבוא לידו 'מעדן' מלכים זה וירוהו בו את נפשו השוקקה.

וַיְהִי היום, ובעלת הבית שינתה ממנהגה, ובמקום לשפוך את המים המטונפים בחצר, שפכה אותם בבור השופכין בעבר השני של הבית. והחתול כמנהגו יושב וממתין עד חשיכה, ואינו מבין מדוע בוששו מעדניו לבוא. משנאש החתול מלהמתין, אמר לנפשו, ככל הנראה בעלת הבית עצמה לא עמדה בפיתוי וחשקה נפשה להרוות את צמאונה במים הללו ככבודה ובעצמה...

בְּרוּךְ הדבר, כי אנו כבני אדם העומדים מן הצד, מגחכים ומבטלים מחשבת פיגול זו, שכן מדובר במים מטונפים ומאוסים שאין דעת האדם סובלתם כלל, ולא כל שכן שלא תחמוד לשותתם. אבל כך נראית הבנת החתול ביצרי מעללי איש...

מְקוֹבְלָנוּ מזקני החסידים, כי טעות חמורה היא למדוד את קדושי עליון באמות המידה הקטנות והשפלות שלנו. אנו, בגסותנו ובעביותנו, מביטים על מעשי האבות והתנאים הקדושים דרך המשקפיים של פחיתות ערכנו, ומדמים בנפשנו כי 'ניסינו' אצלם פירושו התמודדות עם תאוה וחשק כפי שהיצר מגרה אותנו. אך האמת רחוקה מכך כרחוק מזרח ממערב: מה שאצלנו נחשב כדבר 'נחמד וחשוק' שהיצר בוער עליו, הרי אצל אותם שרפי מעלה, בנים לא-ל חי, נחשב אותו דבר עצמו כדבר

גדול: עבירה? צא מיד ממחיצתי! הכה בפעמון שעל שולחנו ומיד באו השומרים בגבורתם והשליכו את השטן, 'גלגלו' אותו מכל המדרגות... גרשוהו בבושת פנים...

שב השטן וטען: מה אעשה? אמרו לו: הנה נולד לו בן 'רבי יענק'לה' שמו, הוא אינו כאביו וכזקנו, אותו תוכל לפתות ולנסות ללכדו ברשתך.

הלך השטן אצל יעקב אבינו ביום שמת בו אברהם אבינו, בעת שבישל נזיד עדשים, ובא אחיו עשו מן השדה והוא עיף. לחש באזנו: אל תתן את הנזיד לאחיך בחינם, עשה מסחר. בקש מעשו את הבכורה תמורתו... יעקב נענע לו בראשו ועשה כעצתו. שש השטן ושמח שיעקב שומע בקולו. המשיך לעמוד לידו, וכאשר ביקש יצחק מעשו 'ועשה לי מטעמים', שוב טען בפני יעקב: הברכה מגיעה לך בצדק ולא לעשו, מהר קח את הלבוש ואת גדיי העזים כאשר דיברה אמן, ועשה כן לאביך, אל תפל דבר מכל אשר אמרתי. ושוב, יעקב אבינו הסכים עמו וכביכול שמע בקולו. עד שסבר השטן כי יעקב אכן 'משלו', וכל אשר הוא אומר לו הרי הוא מציית לו. וכן היה כששלחו לבקש לשאת לנשים את בנותיו של לבן, וכן כשאמר לו להרבות מקנה וקנין בתחבולות המקלות בצאן לבן.

רק לאחר אריכות ימיו ושנותיו, גילה השטן למפרע כי יעקב אבינו הערים עליו, ואינו ממלא את רצונו, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא כולו עבד ה' לגמרי, וכל מעשיו היו לשם שמים.

המתן עד שיבוא צדיק אחד בשם 'רבי אברהם'לה', ואצלו תהא לך עבודה קשה, תצטרך לעמול ולפתותו לדבר עבירה.

אכן, פנה השטן אל אהלו של אברהם אבינו, אך אברהם אבינו היה עסוק וטרוד במצות הכנסת אורחים, לרוץ ולהתרוצץ ולהגיש מאכל ומשתה לאורחיו, ולא היה לו פנאי כלל לשמוע את דברי היצר. בכל פעם שניסה לפנות אליו, היה מקדימו אברהם ואומר לו: כבר טעמת משהו? אולי תרצה לנוח? וכך היה רץ מאורח לאורח להכניסם באהלו להאכילם ולהשקותם. רק כעבור ימים מצא השטן שעת הכושר והצליח לפתוח פיו לפני אברהם אבינו לפתותו לדבר עבירה. אך מיד הזדעק אברהם ואמר: חלילה וחס! הלא השם יתברך טוב ומטיב לכל, הוא עשנו, הוא מחיה אותנו בכל רגע ורגע, וכיצד יעלה על הדעת להיות כל כך כפוי טובה ולהכעיס לפניו בדבר עבירה? ! נסתתמו טענותיו של השטן והניחו.

חזר השטן ועלה לשמים בתלונה, כי לא הצליח לפתותו. הודיעו לו כי בערוב ימיו של אברהם, יולד לו בנו 'רבי איציק'ל', אותו יוכל לנסות ולפתות.

ניסה השטן את מזלו אצל יצחק אבינו. אך יצחק היה מרכבה למידת הגבורה, ועמדו שומרים מחוץ לדלתו שלא נתנו לזרים להיכנס. וכאשר הצליח סוף סוף להיחזק פנימה, נתן בו יצחק מבט אחד של 'פחד יצחק' מלא אימה ויראה, ובחיל ורעדה החל השטן לגמגם ולהציע לפניו לעבור עבירה. מיד הרעים עליו יצחק אבינו בקול רעש

קודש של גבורה באהבת ה' וביראתו
הטהורה, זך וטהור. וכך ניצח את היצר הרע
ואת כל הבליו.

מאלמים אלומים

עומק ענין זה של גבורת יוסף הצדיק על
יצרו, וכח האיפוק שלו, מרומז
במאמר קצר וסתום שאמר הרה"ק רבי
פינחס מקוריץ זצ"ל (אמרי פנחס צפרשטן), על
הפסוק 'והנה אנחנו מאלמים אלומים וגו'
והנה תסובנה אלומותיכם ותשתחוינה
לאלומתי'. ביאר הרה"ק על פי מאמר חז"ל
(סולין פט): 'מה אומנותו של אדם בעולם הזה
יעשה עצמו כאי"ם'. שישנן כמה מדרגות
בשתיקה זו, ולכך אמר להם יוסף 'תסובנה' –
מלשון 'סובין' [פסולת החיטים], כלומר,
השתיקה שלכם, שאתם מאלמים ושותקים,
אינה נחשבת למאומה כנגד 'אלומתי' –
השתיקה שלי.

הרה"ק מקוריץ סתם ולא פירש דבריו.
ובפשטות כוונתו, שאף על פי
שגם האחים הקדושים אחזו בפלך השתיקה
ולא גילו לאביהם דבר ממכירת יוסף במשך
שנים רבות, מכל מקום מדרגתו של יוסף
בשתיקה היתה גבוהה ונעלית יותר (וע"י שפ"א

צפרשטן מרנ"ד).

ובן דרשו במדרש (צ"ר פד, י) על דרך זה:
'עתידיים אתם להעלים עלי דברים לפני
אבא לומר חיה רעה אכלתהו, ומאן קאים ליה
משתיקותא דאימא קמה והנה קמה אלומתי
וגם נצבה'.

יוסף הצדיק - שטנו של עשו

על פי זה משל נפלא זה, יאירו עינינו להבין
את הנאמר על יוסף הצדיק 'דמות דיוקנו
של אביו נראתה לו'. כי אכן, לא רק קלסתר
פנים היה שם, אלא שיוסף הצדיק אחז בדרכו
של אביו, לדעת כיצד להערים על היצר הרע
וללחום בו בתחבולות. וכלשון רש"י (צ"ט
פרשטני): 'תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף
מפני כמה דברים' שהיו דומים זה לזה. ועל
כן, בעוד היצר הרע סבר לתומו כי הנה יוסף
נוטה חלילה אחר פיתויי אשת פוטיפר, לא
היתה זו אלא מחשבה עמוקה בחכמה נפלאה,
כיצד לברוח ברגע האמת, לפרוש מן העבירה
ולקדש שם שמים בסתר.

בענין זה, מבאר הרה"ק הי"ש משמואל

זצ"ל (וי"א תרפ"א; וע"י ויגש תרע"ז), כי מטעם
זה נקרא יוסף הצדיק 'שטנו של עשו' (רש"י
צלאשית ל, כה), כי היה זה לעומת זה. דהנה עשו
הרשע היה אומן באחזות עינים, להראות
עצמו כצדיק כלפי חוץ בעוד תוכו מלא
מרמה, וכדברי רש"י (ס"ג, נה) שעשו נמשל
לחזיר, אשר בעודו שוכב הוא פושט טלפיו
לומר: ראו שאני טהור. כך עשו הראה עצמו
ככשר והולך בדרכי אביו, אך הכל היה לפנים
בלבד ואין בו ממש.

נמצא שזוהי מידתו של יוסף בכל

הליכותיו, והיא ההיפך הגמור
ממידתו של עשו: בעוד עשו מראה טלפיו
החוצה, יוסף הצדיק הסתיר את פנימיותו.
כלפי חוץ היה נראה כמי ש'עושה מעשה
נעור, מתקן בשער, ממשמש בעיניו כדי
שיהיה נראה יפה', אך בפנים היה בוער באש

להם: אמנם גם אתם 'מאלמים אלומים' ויש בכס כח וגבורה. אבל 'והנה קמה אלומתי וגם נצבה' - גבורתי שלי אלימתא וחזקה משלכם. לקיים מה שנאמר (משלי טו, לג) 'טוב ארך אפים מגיבור ומושל ברוחו מלֹכֵד עיר', אתם הייתם גיבורים ולוכדי עיר, אבל אני משלתי ברוחי לקדש שם שמים בסתר בכל העתים. ולכן 'אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי', זוהי הגבורה האמיתית, שהאדם מגביר את הנפש השכלית על פני הנפש התאונית ועל הגוף המושכו לרע, כדי לדעת את ה'. להיות בבחינת 'קמה אלומתי וגם נצבה' - להתייצב בתמידות ולהיות איתן צורך חלמיש בניסיונות הקדושה, מעלה זו עולה על כולנה.

זהו שאמר להם יוסף 'תסובינה אלומתי': אמנם גם אתם יודעים לשתוק ולהתאפק, אך לעומת שתיקתי שלי, הרי שאתם נחשבים 'סובין', שכן לא עברתם ניסיון זה כמותי. ואילו יוסף, אשר 'לעשות צרכיו נכנס' אל תוך גוב האריות, להיות גירא בעיניה דשיטנא, ולהשתיק את תאוות הגוף כדי שהנשמה תדבר ותנהיג, זהו עיקר הרבותא והמעלה הגדולה.

ה'סובין' שבחשכת הגלות

בדרך של הרה"ק מקוריץ זצ"ל, אשר פירש את תיבת 'תסובינה' מלשון 'סובין', יש להוסיף ולספר מעשה נורא הוד, כפי שסיפר הרה"ק הרב מבענדין זצ"ל בדרשתו לשבת הגדול (יבסן פלא דרוש ל"א לשנת הגדול עמוד 170). המעשה היה אצל הרה"ק המקובל

קמה אלומתי - גבורת הנשמה

אך יש להעמיק עוד בביאור הענין, על פי היסוד שביאר אא"ז הרה"ק הישפת אמת' זצ"ל בכמה מקומות (צבר תרס"ד; פסח תר"ס; נסא תרס"ב; טלא תרנ"ג), כי האדם מורכב מתערובת של גוף ונשמה, ועל כן יש להשגיח שעיקר קדושת הדיבור יבוא מכח הנפש, ושלא ישתנה כח זה על ידי כוחות הגוף החומריים.

וזוהי כוונת המשנה (אטס פ"א מ"ו) 'לא מצאתי לגוף טוב יותר משתיקה', כלומר, לגוף עצמו יפה השתיקה, כדי שיהיה עיקר הדיבור נובע מכח הנשמה, והגוף לא יתערב בזה אלא יהא בטל ומבוטל אל הנפש. ולא רק בדיבור, אלא אף במעשה, ראוי לו לאדם שיהיה עצל ומתון בענייני העולם הזה הגשמיים, ואילו יסודות הנפש הם אשר יגברו על הגוף.

ניתן להשוות לזה פירוש נפלא שאמר כ"ק אדמו"ר מביאנא שליט"א (שנת וישב-תשנ"ה) על הפסוק 'מאלמים אלומים', שהוא מלשון גבורה וחזק, כמו שנאמר (שמות טו, יא) 'מי כמוך באלים ה'', ופירש רש"י: בחזקים (רש"י סט) וכן 'אילי מואב', או 'הבו לה' בני אלים' (עי' ר"ה לג. דרש"י). וכן בלשון חז"ל מצינו לישנא דתקיפי, כמו 'כל דאלים גבר' (ב"ב נד). וכיוצא בזה (ועי' יבמות יא). לפי זה, בא יוסף לומר להם: הן אמת שאחי יוסף הראו את גבורתם, וכמו ששמעון ולוי ושאר האחים הראו את כוחם במלחמת שכם. ברם, יוסף הצדיק הראה את כוחו וגבורתו במצרים, לעמוד בניסיונות קשים ומרים מאוד, והיא היא הגבורה האמיתית, בבחינת 'איזהו גיבור הכובש את יצרו' (אטס פ"ד מ"ב). ולכן אמר

גרגרי ה'סובין' שאי אפשר לגבלם ולדבקם לעיסה אחת כלל, ותמיד ישארו נפרדים זה מזה, ובשונה מטבע הקמת. כן הוא הדבר לגורל הצער, שישראל בגלות אינם מקובצים ומאוחדים באהבה ואחוה, ולפיכך הגאולה בוששת מלבוא.

וַיִּעֲנֵינוּ יאמר: יוסף הצדיק ביקש להעמיד דרך לדורות הבאים, ובפרט לדורות הנמוכים בעקבתא דמשיחא. שגם בתוך החושך, וגם כשהיצר בוער, יש לאדם כוח של גבורת הנפש להפוך את הקערה על פיה. אמנם אין אנו שוטים לסבור שיש לנו שייכות לדרגות גבוהות כאלו במלחמת היצר, כ'דמות דיוקנו' של יעקב אבינו, או של 'זיו איקוניו' יוסף הצדיק. אלינו 'מדבר' הנסיון, אנו מבינים וחשים אנו היטב את פיתויי היצר הרע הסובבים אותנו. אבל דוקא מתוך בחינת ה'סובין', מתוך חשכת הלילה הזה, רוצה הקב"ה את יראיו, את עבודתו - להתגבר וללחום מלחמת מצוה, בכוחו ובדרכו שכבש לנו יוסף הצדיק. עלינו להחזיק בדרכו של יוסף, כי כוחו של יוסף הצדיק מחייב ומזכה כל יהודי גם מי שנמצא בתוך חושך הגלות והלילה.

יְהִי רצון שבזכות קדושת השבת, שהיא יומא דנשמתא, נזכה להגביר את הנשמה על הגוף, ולהיות מאוחדים לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, אמן.

רבי נתן נטע משינאווא זצ"ל, מגדולי תלמידי הרה"ק המגיד ממעזריטש זצ"ל, אשר צדיקי דורו ובראשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלסבורג זצ"ל העידו עליו שהוא אחד מל"ו צדיקים שבדור (כן כתב הרה"ק הדגרי יחזקאל משינאווא נהסכמתו לספרו 'קטיוי כלה', וכ"כ ר' יוסף שאול נאטמן נהסכמתו לסידורו 'עולם תמיד').

פעם אחת, לאחר שנתגלה אורו ברבים נכי בתחילה היה צדיק נסתר, שאלוהו בני החבריא קדישא במעזריטש, והפצירו בו לגלות להם את טעם אריכות הגלות, מדוע עדיין לא בן משיח בן דוד. השיב להם, כי בחג הפסח, עת יבוא אליהו הנביא אצלו, ישאל אותו על כך. נמנו וגמרו התלמידים לחגוג את חג הפסח במחיצתו כדי לשמוע את הפתרון.

ואכן, בליל הסדר השני פתח הרה"ק רבי נטע ודרש: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות' - מדוע אכן נתארכה הגלות הזו האחרונה יותר מכל הגלויות? והשיב: אלא מחמת ש'הלילה הזה כולנו מסובין' - שבגלות הזו כולנו עשויים בבחינת 'סובין' - אותן קליפות התבואה 'קלייען'. התלמידים לא ירדו לסוף דעתו להבין כוונתו העמוקה, עד שסיפרו את הדברים ל'הרה"ק הרבי ר' אלימלך מ'זיענסק זצ"ל', והוא ביאר להם את דבריו הנסתרים: כוונתו לרמוז על פירוד הלבבות המעכב את הגאולה. כי טבעם של

רעוא דרעוין פרשת וישב תשפ"ו

מאמר א

יוסף הצדיק - 'איש מצליח' בעומק ההסתרה

בהמשך הפרשה, כאשר ירד יוסף למצרים והיה בבית אדוניו המצרי, מעידה עליו התורה (סג לג, ט) 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו המצרי'. האיר עינינו רבי עובדיה מספורנו זצ"ל, בפירוש הגדרת 'איש מצליח': 'משיג כל תכלית מכוון ממנו'.

נראה לפרש עומק כונתו, שהרי לכאורה הדבר קשה, כיצד אפשר להכתיר את יוסף בתואר 'איש מצליח' בעודו נתון בצרה ובשביה, והרי הפסוק עצמו כופל ומשלש כאן לשון 'ויהי' המורה על צער. ובודאי היה כאן היפך ענין ההצלחה, לאחר שנעקר בכח מבית אביו, נער רך בשנים, בודד בעולמו ללא משען ומשענה, שהגיע למקום מטונף ושפל כמצרים, שהיתה ערות הארץ, ועמד בפני סכנות רוחניות וגשמיות מצד אדוניו שרצו להחטיאו, בתחלה פוטיפר כדאיתא במדרש, ואחר כך אשתו כמפורש בקרא. הלא זה נראה כלעג לרש לומר כך על אדם השרוי בשפל המצב ובדייטה התחתונה שהוא 'איש מצליח'. על כן מבאר הספורנו, כי הצלחה

סוד ה'תעייה' - המבקש את דבר ה'

'וימצאנו איש והנה תועה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש' (בדל"ט לז, טו). בפתח הדברים יש להעמיק חקר ולהתבונן בלשונו של הכתוב, מדוע בחרה התורה לכנות את יוסף הצדיק בתואר 'תועה בשדה'. הלא כאשר אנו מעיינים בפשוטו של מקרא, אין הכרח כי אכן תעה בדרכו, שהרי יוסף יצא למטרה ברורה, הלך בשדה במקום המרעה לחפש את אחיו רועי הצאן (ועי' רמב"ן ופי' רבינו יוסף גבור שור), ומגמתו היתה נהירה לו - ללכת בעקבותיהם כדי למלא באמונה את שליחותו של אביו. ואם תמצי לומר, כי כוונת הכתוב היא שלא ידע שהלכו מזה ועברו לדותן, עד שלא גילה לו המלאך דבר זה, עדיין קשה להגדירו בשל כך 'תועה בדרכו'.

כדי להבין את עומק מושג ה'תעייה' והחיפוש של יוסף, עלינו להתבונן תחילה בהגדרה המהותית של הצלחתו, גם בהיותו במצרים.

ומבאר ה'קדושת לוי' יסוד עצום במדת הבטחון: כאשר נגזרת על האדם גזירה או מגיע עליו דבר שאינו טוב ח"ו, אל לו לעשות פעולות גשמיות, אלא יבטח בה' כי ודאי יהפוך לו את הדבר לטובה. וזו היתה מדתו של נחום איש 'גם-זו' (מענית כ"א; סנהדרין ע"ב) שהיה רגיל לומר תמיד: 'גם זו לטובה'. וזהו הרמז 'ויהי שם בבית הסוהר', אף על פי שטבעו של אדם לנסות לעשות תחבולות ולבקש לשנות את מצבו ולצאת מבית הסוהר, בכל זאת לא עשה יוסף שום פעולה, אלא 'ויהי שם' - נשאר במקומו בבטחון גמור שבוודאי כאן היא שליחותו וזה תפקידו מן השמים.

נמצאנו למדים, כי על האדם לרצות ולהסכים עם הנהגת הבורא, ולהבין כי כל מה שבא עליו הוא לטובתו. וכשתמצא לומר, הרי זה מתחבר לעומק דברי הספורנו: האדם המאמין, הסומך לבו על ה' לגמרי, יודע ומבין שכל מקום שאליו הוא מתגלגל - יש בו תועלת ותכלית. כל הרפתקאי דעדרו עלייהו, אינם מקרה חלילה, אלא מכוונים בדיוק נמרץ למטרה ויעד.

בזאת היה יוסף הצדיק 'משיג תכלית מכוון ממנו', הכוונה שהשיג התכלית המכוון ממנו מאת ה'. ולכך היה 'איש מצליח', כי זו היא תכלית ההצלחה האמיתית למלא תפקידו ושליחותו בהאי עלמא כרצון הש"י. שכן, הצלחה אמיתית איננה ההצלחה המדומה שרודפים אחריה אנשי העולם, כקנייני בתים, שדות וממון רב. אלא השאלה היא האם הצליח למלא את שליחותו ולדעת 'מה חובתו בעולמו'. בכל

איננה נמדדת ברווחה גשמית או במעמד חיצוני, אלא בהשגת התכלית. יוסף נקרא 'מצליח' כיון שהשיג כל דבר למלא רצון אדונו בכל מה שביקש ממנו.

ואמנם, איתא במפרשים (רמב"ן; כלי יקר; סולדוס יאמק [קארו]; וע' העמק דבר) כי הצלחתו של יוסף היתה למעלה מדרך הטבע. כל מעשיו היו מלווים בסייעתא דשמיא גלויה, ללא שום מכשול, עד שהשפיעה הצלחתו אף על ענייני אדונו, וכמאמר המדרש (בר"ר פ"ה, ה'): 'אמר ליה מזוג רותחין והיו רותחין, פושרין והיו פושרין. אמר: מה יוסף, תבן לעפרים אתה מכניס' וכו'. כלומר, הדברים הגיעו לידי כך שחשדוהו בכישוף. אך מוסיף המדרש ומגלה את סוד הדבר: 'עד היכן, א"ר חייא עד שראה שכינה עומדת על גביו'. הרי לנו, כי יוסף היה 'איש מצליח' משום שהקב"ה הצליח דרכו בכל צעד ושעל.

הבטחון הוא המפתח להצלחה

ויש לאלוה מילין להוסיף נופך בדרך העבודה, ביתר שאת ועומק בדברי הספורנו, מה היתה עבודתו של יוסף הצדיק במצרים, ומהו הלקח והלימוד לדורות עולם.

בהקדם דברי קדשו של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע בספר 'קדושת לוי' (פפרשטין), שדקדק בפסוק 'ויקח וגו' ויתנהו אל בית הסוהר וגו' ויהי שם בבית הסוהר'. שלכאורה סיפא דקרא 'ויהי שם בבית הסוהר' מיותר, שהרי אם נתנהו והניחוהו בבית הסוהר, פשיטא שהוא שם, ולהיכן ילך?

כי התגרה בו הדב, עד אשר ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו, ואך ורק סבל רב מנת חלקו, ברוחניות ובגשמיות שנים רבות כמה וכמה הרפתקאי עדו עליה.

והנה הוא 'תועה בשדה', איה היא המלכות שהובטח בחלום עם אחיו בשדה?! סוד זה נשלח המלאך לשבר את אזנו, ולמדהו לפני גלותו לומר 'מה תבקש'. כלומר, עמוד והתבונן איזה מלכות ואיזו הצלחה אתה מבקש בחיך?! האם ההצלחה המדומה הנחשבת בעיני כל באי עולם היא ההצלחה אותה תבקש אף אתה, או שמא תבין כי הצלחתך האמיתית היא 'להשיג כל תכלית מכון ממנו', והיא היא כתר המלכות ההולמתך באמת.

ומעשי אבות סימן לבנים. מסכת היסורים של יוסף היא הכנה דרבה לכל הדורות הבאים. גם אנו, בני יעקב ויוסף סלה, עתידים להיות בגלות המרה הזו, ומצבנו הולך ויורד מדחי אל דחי. ותחת שנוכה לראות בעינינו את התקוה 'מתי תמלוך בציון' ואת התגלות כבוד מלכות ה' בעולם בהיותנו 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' בביאת מלך המשיח, אנו עדיין שרויים בגלות זה מאות רבות בשנים, במצב של 'שפלים ונבזים פשוטי שסף שבווי חנם מכורי בלא כסף, מעוניי כבל ומלומדי מכות בעיניו סבל, ומנוד ראש נתונים ביושבי תבל משל בעמים בקצף ובזיון' (פזמון 'מלאכי רחמים' נסליחות). ובעוד 'כל הגוים יושבים שלום ושקטים, ואביוני עמך דוויים סחופים ומדולדלים ומבקשים פניך' (נסליחות לער"ה).

מצב, גם בזמני הסתרה וקושי, הוא יודע כי רוצים ממנו שליחות ותכלית, והוא משתדל לעשותה בכל צעד שהוא הולך ובכל מקום שהוא מגיע אליו.

כך אמר נעים זמירות ישראל (תהלים כג, ה): 'ה' רועי לא אחסר' - הקב"ה הוא הרועה אותי מעודי ועד היום הזה, יודע מה שאני צריך וממלא כל מחסורי, ולכן 'גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירע רע כי אתה עמדי' - גם במקום של חסרון וצרה, אני מרגיש ויודע בידיעה ש'אתה עמדי' ושזהו רצון הרועה הנאמן. ומזה עלינו ללמוד גם אנו, להתבונן, לחזור ולזכור כי בכל מצב ובכל מקום, יש שליחות מיוחדת.

פתרון החלום במלכות הנפש

ע"פ פי יסודות אלו, נוכל ליישב את השאלה שבפתח דברינו - מה חיפש יוסף בשדה? ומדוע אמר עליו הכתוב 'והנה תועה בשדה'. שכן ממש לפני זה ראה בחלומו כי הם 'מאלמים אלומים בתוך השדה', ופתרונו הברור והנראה לעין היה, כי הוא המלך ואחיו באים להשתחוות לו, וכפי שאכן פתרו לו אחיו ואמרו: 'המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו'. ולפי זה, מן הראוי היה כי תיכף ומיד יעלה לגדולה.

והנה מיום שנתבשר בחלומו על דבר המלוכה, הולך מזלו ונופל מדחי אל דחי, כפי הנראה לעיני בשר ודם. נשטם בידי אחיו המבקשים לו נכלי דתות להמיתו, ובשנאתם הגדולה מכרוהו לעבד לארץ שפלה וטמאה. וגם שם לא שקט ולא שליו,

אמיתית - ממשלה על נפשו וממשלה על מעשיו. כך פתר לעצמו את 'חלום החיים', להפוך את החיים מחלום חולף לחיים מלאי משמעות, תכלית ומטרה.

וממי למד יוסף הנהגה זו? מיעקב אבינו. ולכן אמרו חז"ל (בר"ד פד, ו) 'כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף', שכן שניהם לדבר אחד נתכוונו. וכפי שיעקב אבינו ראה בחלום 'והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו', והבין שכל העולם הזה הוא סולם שראשו ומטרתו מגיעים לשמים, כמו כן היה אצל יוסף שהבין את החלום לפתור אותו נכונה. ולכן, שם במצרים, בשיא הצער והעצב, בעיצומו של ניסיון מר, ראה 'דמות דיוקנו של אביו', להזכיר לו את העיקר ואת המטרה בחיים: גם שם במצרים יש לו שליחות יקרה מפז. ואכן, הבין יוסף את הדבר, 'וינס ויצא החוצה' כדי להשיג את התכלית המכוונת.

בך ביאר הגאון רבי עזריה פיג'ו זצ"ל [מחכמי איטליה לפני 400 שנה] בספרו 'בינה לעתים' (עמ' פס' ה' דרוש יט), את המשא ומתן שהיה בין יוסף הצדיק לשר המשקים. כאשר שמע יוסף את החלום, אמר לו מיד: 'זה פתרונו'.

ומה כוונתו? מבאר ה'בינה לעתים' שיוסף אמר לו: דע לך שאיני יכול לשנות את הפתרון כרצוני, והכל מאת ה'. אין רצוני שתכיר לי טובה בעד פתרון החלום, ומה כבר יכולה להיות טובת בשר ודם. הלא תוכל לעשות רק דבר אחד: 'כי אם זכרתי אתך

ויוסף הצדיק סבר וקיבל, כנאמר 'וילך יוסף אחר אחיו', הגם ששמע שהם מבקשים נכלי דתות להמיתו המשיך בשליחותו והלך בעינא פקיא לרדת לבור גלות למלא רצון ה', ו'להשיג כל תכלית מכוון ממנו'.

כשם שבעתיד יפתור לפרעה את חלומו בחכמה שאין כמותה - חלום ופתרון הראויים למלך - כך ידע לפתור לעצמו את חלומו כראוי למלך ישראל, שממנו יושתתו יתד ופינה לדורות הבאים. זהו העומק בשאלת המלאך 'מה תבקש', האם תבקש מלכות ה' אמיתית גם בתוך ההסתרה? ויוסף קיבל עליו דין שמים באהבה, בידיעה ש'כל דעביר רחמנא לטב עביד', הן במה שאירע עמו שם עם אחיו, והן במה שיהיה לעתיד לבוא במשך כל שנות הגלויות של עם ישראל.

מבית האסורים למלוכה

ומזה למדנו יסוד גדול: אכן, חלומו של יוסף נתקיים מיד, אך לא כפי המבט השטחי הסבור שמלכות פירושה ישיבה על כסא רם ונשא כששרביט המלוכה ביד. רדיפה אחר הצלחות חיצוניות כאלו היא כרדיפה אחר הרוח, שאין בה ממש, כאבק פורח וכחלום יעוף. וכפי שאכן ראו בחלום פרעה, שהפרת הרעות והשדופות בלעו את המלאות והטובות עד שלא נודע כלל כי באו אל קרבנה, שכן רגע היה וכן רגע אבד. ההצלחה האמיתית הנכונה היא להיות 'איש מצליח' גם בגיא צלמות. גם שם היה יוסף 'משיג כל תכלית מכוון ממנו', ובזאת כבר זכה למלכות

וַיַּעַל דרך שדייק ב'שם משמאל' (וישג תרע"ו)
שנאמר ביוסף 'ויקחהו וישליכו אותו
הבורה', האי 'ויקחהו' נראה כשפת יתר,
בודאי שאם השליכוהו הרי לקחהו כדי
להשליכו. אלא ויקחהו מלשון הגבהה, כמה
דאת אמר 'ולקחתם לכם', מדאגביה נפק
ביה (סוכה מג). שעל ידי השלכתו לבור
ומכירתו, עלה ונתעלה למלוך על אחיו ועל
כל מצרים. כך יש לפרש גם במה שנאמר
בהשלכתו לבור אשר אסירי המלך אסורים
שם, גם שם נאמר 'ויקח אדוני יוסף אותו
ויתנהו אל בית הסוהר', וגם שם 'ויקח' אומר
דרשני, וגם קיחה זו תתפרש כנ"ל, שהשלכה
זו היתה לו ללקיחת הגבהה, כי שם התברר
יותר והשיג כל תכלית מכוון ממנו, ושם היה
איש מצליח יותר ויותר.

ע"י הדבקות בה' היה 'איש מצליח'

לְכָךְ נאמר בו 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש
מצליח'. כאשר נתבונן בפסוקי התורה,
נגלה כי זו הפעם האחרונה, עד לפרשת ויחי,
שמוזכר בו שם ה' בפירוש. רק בפרשת ויחי
(בראשית מט, יט) נאמר: 'לישועתך קויתי ה'', ושם
למדו חז"ל כי הפסוק מרמז על שמשון
הגיבור שהיה בצר ובמצוק אצל פלשתים,
ומשם עבד את ה' והתפלל וביקש רחמים
שיהיה ה' עמו. כפי שכתב רש"י: 'נתבאר
שינקרו פלשתים את עיניו וסופו לומר: 'זכרני
נא וחזקני נא אך הפעם'.

ענין זה מובא בסה"ק 'עבודת ישראל' (פר'
ימי ד"ה ליוסף) ל"הרה"ק המגיד מקו'ניין
זצ"ל, שכתב כי המעיין מפרשת מקץ עד
פרשת ויחי לא ימצא כתוב שם הוי"ה

כאשר ייטב לך, יש לך אפשרות לעשות לי
רק טובה גשמית שאין בה תכלית ותועלת.
'ועשית נא' הכוונה **עכשיו** נוכפי שהתרגום
מתרגם בכל מקום 'כעין'], היינו טובה גשמית
בעולם הזה, 'והזכרתי אל פרעה'. 'והוצאתני
מן הבית הזה', לכל היותר תוכל להוציאני
מבית האסורים. וכי זו היא טובה אמיתית
שאנכי מבקש? והלא הסיבה להמצאתי בבור
היא 'כי גנב גנבתי מארץ העברים' - כיוון
שנשלחתי מבית ה', מקום השלימות
האמיתית ועולם הנשמות, לעולם הזה, לצורך
שליחות ותפקיד 'תכלית המכוון ממני'. וגם
פה לא עשיתי מאומה' - יוסף בענוותנותו
הרגיש שאינו עובד את ה' כראוי במקום זה,
שלא תיקן את חסרונותיו ואת מגרעותיו.
והסימן לזה שעדיין לא תקנתי מדותי ומעשי
הוא 'כי שמו אותי בבור', ומשכך, סימן
שראוי אני עדיין להיות במצב שפל כזה.
ובמצב כזה, בשר ודם לא יוכל לעזור, ולכן
לא שם יוסף מבטחו בבשר ודם כי אם בה'
לברו. ועל כך מסיים הכתוב ולא זכר שר
המשקים את יוסף וישכחהו, כי אכן יוסף לא
ביקש ממנו מאומה, ואף הואיל לבאר לו
שלא תצמח לו כל טובה מהשתדלותו
לשחררו מבית האסורים טרם זמנו.

וְלָפִי דברינו יובן, כי יוסף זכר את שליחותו
בעולם בכל רגע ובכל מצב, והיה 'איש
מצליח', כלומר, שהצלחה היא להשלים
ולבצע את התפקיד שה' נתן לו לעשות
בעולם הזה. וככל הנראה, במצב הנוכחי הוא
חייב לעשות את רצון ה' דוקא שם במצרים,
ודוקא בבית האסורים, בתוך המקום הנורא
הזה, ומשם לקדש שם שמים גם בסתר.

וידע את המטרה, למלא את השליחות שהוטלה עליו ממרום ולהשלים את העולם כולו ואת כל הדורות הבאים שיזכו לגאולה.

יוסף השלים אותיות החסרות בשם

ברם, רמז נוסף ועמוק יש בזה: נאמר בירמיהו (ירמיה מ, ב) 'והוא אסור באזיקים', אך אות א' שבתיה זו נסתרת ונעלמת ואינה נאמרת אלא 'בזיקים'. הדבר בא לרמז על מאמר חז"ל הנודע (תנחומא תלפ יא) כי עתה בגלות א'יין השם שלם ואין הכסא שלם. ודרשו בספרים הקדושים, כי הכוונה היא שעתה בגלות נחסרו משם הוי"ה אותיות ה-ו, וכן מתיבת 'כסא' מלכותו יתברך חסרה אות א', כדכתיב 'כי יד על כס י-ה'. ולכך מהראוי לכל איש ישראל להתפלל על צער השכינה בגלות כדי שהאותיות הללו ישובו למקומם לזרז את הגאולה השלמה (עי' בספר תשנ

האפור בפרשמן).

לכך נאמר אצל יוסף 'מבית הסורים יצא למלוך', שכן בא להשלים את אות א' החסרה ב'כסא' של מעלה. וכן נאמר עליו 'הוא היה עושה', שיוסף הצדיק היה 'עושה' ומשלים את האותיות 'הוא' החסרות בכסא שלם ובשם שלם. אמנם, כיון שעדיין לא בא מועד הגאולה, לכך 'וישכחהו' – נשכח ה-ו, ועדיין אנו בגלות עד שירחם עלינו בורא כל עולמים וישלח לנו משיחו תמים לגאלנו גאולת עולמים במהרה בימינו.

בוא וראה מה שכתב הרד"ק 'השפתי צדיק' **וצ"ל בשם אא"ו** הרד"ק החידושי הרי"מ **וצ"ל** (בפרשטין), על דברי המדרש על יעקב אבינו (בר"ר פ"ד, ט): 'משל לאחד שהיה

בפירוש, ותמה המגיד תמיהה רבתי: מדוע לא הזכירו המקובלים שום רמז על הדבר הזה, וכי נעלם ח"ו מאבותינו רחבי לב, שהיו סופרים ומונים כל אותיות שבתורה, הדבר הזה?

ונתן המגיד מקו'ניץ טעם ורמז נפלא לכך: כאן החלה הגזירה של ירידת אבותינו למצרים, ולכן נעלם שם הוי"ה המורה על רחמים וחסדים גדולים, עד הפסוק 'לישועתך קויתי ה'' שמורה על הגאולה העתידה. ולכן רק שם, בנבואה לעתיד, נתגלה שוב שם הוי"ה המרחם עלינו, הפודנו והגואלנו במהרה אמן.

עוד קשר נפלא בין שני פסוקים הללו, כתב הרד"ק ה'דבריו שמואל' מס'אונים **וצ"ל**: הפסוק ה' מצליח בידו' מרמז על התפילה 'אנא ה' הצליחה נא', ואילו הפסוק 'לישועתך קיויתי ה'' מרמז על התפילה 'אנא ה' הושיעה נא'. ולדברינו יאיר וימתק מאד הרמז. כי שניהם משולבים זה בזה: האדם צריך להתפלל לעשות רצון ה', וזוהי הישועה וההצלחה האמיתית, גם בהיותו במצב קשה. כשיש הסתרה לנגד עיניו, עליו להאמין באמונה שלמה שהכל לטובה (עי' תפלה"ש בפרשמן; שפ"א למוטב תרמ"ו).

זהו הרמז בפסוק (קהל"ד, ד) 'מבית הסורים יצא למלוך', שנדרש על יוסף הצדיק (נאמ"ח בפרשמן; שפ"א מקץ שנת חטבה תרמ"א). לא נאמר 'בית אסורים' אלא 'הסורים' – אות א' נסתרת, זהו רמז לאלופו של עולם הנסתר מעיניו בגלות. ובכל זאת, יוסף קידש שם שמים כדי להכין את הדורות לקראת הגאולה השלמה,

כזו שטועים או תועים בדרך סתם, שכן הכל רשום ונקבע בשמים היכן יהיה והיכן יבוא. וממילא, אם תעתה בדרכה, על כרחך סימן מובהק הוא שהתרחקה מאוד מדרכו של אברהם אבינו ואיבדה עשתונותיה. ובהכרח הכוונה שנפגמה אמונתה שלמדה בבית אברהם ושבה לגילולי בית אביה, ותלך ותתע במדבר באר שבע.

שבת קודש משפיעה אמונה ושלמות

מי לנו גדול כיום השבת, סעודתא דמהימנותא, היא סוד ויסוד האמונה. ויום השביעי הנקרא 'באר שבע' הוא התיקון, כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים אמונתם. וכפי שכתב א"י הרה"ק ה'שפת אמת' זצ"ל (פר' מש' תרס"ט וע' יתרו תל"ה, תל"ו ומנ"ד), כי שבת קודש נקראת 'ש"ש' (וזה"ק קדם קעו) מלשון שלמות שאין בה חסרון. וכמו שאמרו (מכילתא יתרו כ, ט) 'כאילו כל מלאכתך עשויה', שלא תהרהר אחר מלאכה, כי באמת השבת משלימה את המלאכה.

ומוסף על זה ה'שפת אמת', כי לא בגשמיזם הדברים אמורים, אלא גם ברוחניות 'בכל פרט איש ישראל כפי כח שמירת שבת שבו - זוכה להשלים כל מחשבת מלאכת חול בביאת השבת קודש, כמו כן נשלם אצלו גם כן עבודת הבורא יתברך שמו, והגם שהוא חסר השלימות - השבת נותנת לו שלימות'.

בניין זה כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זצ"ל, בשם א"י הרה"ק ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל (וירא תרע"ד ולמנוסה מולש"ק לל ה'), שבדוראי

מהלך בדרך וראה כת של כלבים ונתיירא מהם וישב לו ביניהם. כך כיון שראה אבינו יעקב עשו ואלופיו נתיירא מהם וישב לו ביניהם. וביאר דבריהם, כי כאשר רואה אדם שבא לו איזה שהוא צער וגזירה, לא ישית עצות בנפשו כיצד לברוח מהצער ולבעוט בו, אלא צריך באותו צער עצמו למצוא מקום של חיזוק ואמונה, ולדעת כי הכל בא לו מהשי"ת, וממילא הצער הוא רק הסתר מבחון, אבל בפנימיות הוא כולו טוב. וזהו היסוד שאנו למדים מפרשה זו, שכל המאורעות שחולפים על האדם יכול לעבור על ידי אמונה תמימה בה'.

זהו גם כוונת חז"ל 'ביקש יעקב לישב בשלוה' - רצה לשבת בלי שום צער. 'קפץ עליו רוגזו של יוסף' - הראו לו משמים כי בכל מצב שהוא, צריך האדם לשבת בשלוה פנימית, ואפילו בעת נסיונות רבים ומרים שצריך לשבת בין כלבים עזי נפש וכבול בכבלים של דאגה וצער, ובין חבילות הפשתני - עליו לבטוח בה'. וכפי שיוסף הצדיק עשה כך, 'ויהי שם', וגם כאשר המלאך גילה לו כוונת זדון שרוצים להרגו, המשיך בדרכו, כי ידע כי כך רצון ה' שילך לשם לקיים שליחותו כראוי.

והיפך מזה מצינו אצל הגר, שנאמר בה: 'ותלך ותתע במדבר באר שבע', וברש"י בשם חז"ל: 'שחזרה לגילולי בית אביה'. והדיוק ידוע: וכי מי גילה רז זה ומנא להו כי עבדה עבודה זרה, שמא באמת רק תעתה במדבר הגדול? אלא מפורסם מה שאמרו על כך, כי אברהם אבינו חניך את כל באי ביתו באמונה זו שאין קיימת אפשרות

חז"ל (פ"ר ג, ד) 'וחושך זה יון שהחשיכו עיניהם של ישראל בגזירותיהם'.

וַיַּעַל ידי עבודת הימים הללו, זוכים להיות בבחינת 'מוסיף והולך' בתורה ובעבודת ה'. גם בדורנו ובמצבנו, בשפל המצב, בהיותנו בבחינת 'תועה בשדה', וסימנך 'תעזה בשדה' עולה בגימטריא כמנין 'תשפ"ו', עלינו לזכור כי כאן נמצאת המלוכה, אף שעדיין אינה מתגלית, לכל אחד שליחות בכל מקום ובכל זמן, 'תכלית מכוון ממנו'. והיכן שה' יתברך מוליך אותנו, וכל מה שבא עלינו - הרי זה המקום שבו עלינו להיות, 'ויהי שם', וביודעי ומכירי כי 'ה' רועי', אזי 'לא אחסר', ולכן 'לא אירא רע כי אתה עמדי'. תפקידנו למצוא את המטרה ואת השליחות, כיצד להאיר מתוך דבקות והתקשרות דוקא ממקומנו, וה' יתברך יעזור שנוכח למלא את שליחותנו ולהשיג כל תכלית מכוון ממנו על צד היותר טוב עד שנוכח לחזות בקיום הנבואה 'ובא לציון גואל' במהרה בימינו, אמן.

עונות שבאדם הם המפריעים את שלום האדם, אך בשבת צריך שיהיה 'כל מלאכתך עשויה', והגיד כ"ק אדמו"ר הרי"ם זצלה"ה מגור, שאפילו בענייני שמים נמי, והיינו שלא יזכור כלל ממצבו אלא יהיה לבו מוגבה בדרכי ה', וכו' שאפילו עוון רבה נמי לא יזכור ויהיה כאילו כל מלאכתו אפי' מלאכת שמים עשויה. (ויד"כ ב' תורת אצות' (שנת אות ד) בשם הר"ן מלכניץ ז"ל).

וּתְלַמִּיד חכם הוא בחינת שבת, כדאיתא בזוהר (רע"מ פרשת זו כט.). יוסף היה תמיד בבחינת תוספת שבת, להוסיף מחול על הקודש, וגם בעמקי החול, בבית האסורים 'הוא היה עושה', כל מלאכתו עשויה, בהבנתו ובהשגתו שזה התכלית המכוון ממנו.

וַיַּעֲתֶה, בצאתנו משבת קודש, ובואנו ליומין דחנוכה, ימי האור וימי האמונה, עלינו להכין עצמנו להאיר בכל הפינות החשוכות בהארת הנרות המשפיעים אמונה והודאה על הניסים ועל הנפלאות. להדליק אור גדול שידחה את החושך, וכמו שאמרו

השעבוד ליצר הוא המאסר האמיתי

שהיה גבוה מעל גבוה ודבוק בקונו, נתקיים בו מאמר חז"ל (צ"ק ג; ירושלמי שקלים ריש פ"ה): "וסביביו נשערה מאוד" – מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה. לפיכך, אף שהיה מרומם במידת הבטחון ועשה מה שעשה בגדר השתדלות הנצרכת, בכל זאת, לפי רום דרגתו, נחשב לו הדבר בדקה מן הדקה, כאילו סמך על שר המשקים יותר מן הראוי לפי ערכו.

יסוד זה נלמד ממשנתו של א"י הרה"ק **ה'שפת אמת' זצ"ל** (נפטרסן תל"ו), שהקשה על מה שמצינו שתיכף ומיד לאחר שעמד יוסף בניסיון הנורא של אשת פוטיפר, ניסיון שחכמים העידו עליו שהיה גדול מניסיונות האבות, הושלך יוסף הצדיק אל בור הכלא. והשאלה זועקת לשמים: וכי זו תורה וזו שכרה? האם יתכן שאדם מתקדש ומנצח את יצרו, ושכרו הוא השלכה לבור האסורים?

פירש' ה'שפת אמת', כי שני יסודות גדולים ישנם בדרכי הנהגת ה' בעולמו. היסוד הראשון: השי"ת מסבב שבעת שצריך להעניש ח"ו את הצדיק על חטא קדום, יהא זה דוקא בשעה שזכותו רבה מאוד. וכמו שאמרו חז"ל (פסיקתא רבתי מ'): 'כשהקב"ה דן את ישראל, הוא דנן ביום, שכשהם ישנים הם בטלים מן המצות וכו' שבשעה שהם עומדים בדין יהיו מצויין מלאי מצות הרבה ויזכו

מדוע נענש יוסף אחרי שבטח בה'

פיומה של פרשתנו היא בפסוק (בראשית מ, כג): 'ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו', ופירש רש"י: 'מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר: 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים' ולא בטח על מצרים הקרוים רהב'.

וכך נציין במקורם של דברים, נגלה פלא עצום בדברי המדרש (בר"ר פט, ג), דאיתא שם: 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף, 'ולא פנה אל רהבים ושטי כזב' בשביל שאמר זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים'. זהו מדרש פליאה הסותר עצמו מרישא לסיפא, וכפי שכבר עמדו בזה קמאי דקמאי (עי' נפירוש 'ידי משה' נמדרש) ונלאו ליישבו. שהרי אם הרישא משבחת את יוסף על ששם ה' מבטחו, כיצד הסיפא מענישה אותו על שפנה אל רהבים? והלא אם נענש, אות הוא שחסר בביטחונו, ומדוע קורא עליו 'אשרי הגבר'. סוגיא זו, רחבה ועמוקה היא, ונידונה בספרים הקדושים באורך (תולדות יעקב יוסף נפטרסן ונפ"ר מקץ; מאור ושמש פר' מקץ; ערבי נחל שם; ישמע משה שם; רמזים נופים ס"ג, ג; פרי דליק פר' מקץ; קול שמהם וערוגה"ב שם ועוד).

וסביביו נשערה מאוד

ויש' לבאר ולומר, כי אדרבא, דוקא בגלל רום מעלתו הגדולה של יוסף הצדיק,

מעלה ובטח בשר המשקים שהוא 'בשר עשוי' [כלומר נברא]. ויש גורסים 'עביר', כלומר בשר שעובר [זמני] שאין לו קיום והמשך, היום כאן ומחר בקבר. ולפי שבטח בו, לכך נענש ולא זכרו שר המשקים עד שיבוא הזמן שרצה ה' לגאלו.

בתרגום ירושלמי הרחיבו והאריכו בזה יותר, באמרם שכך עזב יוסף חסד של מעלה, והמיר אותו בבשר ודם, בשר שטועם כוס מוות וסופו למות. ומסיים המתרגם בפסוקים (וייטה י"ה ט): 'כה אמר ה', ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו וגו' ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו'.

דברים אלו, הם דברי מוסר חריפים ונוקבים מאוד, וכיצד אפשר לאמרם על יוסף צדיקא. אלא ודאי מקום יש כאן ללמד זכות ולהצדיק את הצדיק, וכדרך שדרך בה השפת אמת זצ"ל.

המאסר האמיתי הוא מאסר הנפש

כדי ליישב את הדברים ולהבין כיצד יתכן שיוסף הצדיק נחשב כמי שבטח באדם, עלינו להעמיק בהגדרת 'מאסר' אצל צדיקי אמת.

הנה, האיר עינינו הגה"ק רבי שלמה זלמן אגנרייך זצ"ל אב"ד שאמל"ו בספרו 'טיו"ל בפרדים' (ביאור על ספר 'אגרות הטיו"ל' לנחמי המהר"ל, מילואים עמוד רכ"ד סה"ק). ומבאר את הקושיה הנודעת [שהבאנו במאמר א' בשם הרה"ק הקדושת לוי זצ"ל], על אריכות הלשון בפסוק 'ויהי שם בבית הסוהר', שנראה

כדין. וזה היה מצבו של יוסף הצדיק באותה שעה - מלא בזכות עצומה של עמידה בנסיון, ולכן דנוהו אז.

היסוד השני, מבאר ה'שפת אמת', כי באמת בא המאסר כעונש על הוצאת דיבה על אחיו, כמבואר בחז"ל. והטעם שנענש רק עתה, 'כי אחר שבא לניסיון בבית פוטיפר והוצרך להתגבר עצמו מאוד, עד שבא ליסוד מעשיו הטובים והעמיד עצמו במדרגה הטובה המיוחדת אליו, נתעורר ביותר החטא הראשון, כמאמר רז"ל שמדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. לכן אז נענש על חטא הקודם. וכן בכל אדם, כפי מה שמתקן עצמו - צריך אח"כ לתקן מעשיו הראשונים'.

ומסיק מזה ה'שפת אמת' הלכה למעשה, שיקח אדם ק"ו לעצמו, שלא לבוא ח"ו לידי גבהות הלב בעשותו אחת ממצות ה' כראוי, אלא אדרבה, יפול עליו פחד ויראה כשעושה מצוות ומיישר את עצמו, שמא עתה כאשר עלה דרגה, יתעורר עליו ח"ו חיוב עונש ממעשיו הקודמים שטרם נתקנו.

בשר עביד - הסכנה בבטחון בבשר ודם

זאת ועוד, יש להתבונן במהות הפנייה אל שר המשקים. בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל על הפסוק האחרון בפרשתנו, נאמר: 'ובגין דשבק יוסף חסדא דלעיל ואתרחיץ ברב מזוגיא בבשר עביד, בגין כן לא אידכר רב מזוגיא ית יוסף ואנשייה עד זמן די מטא קיצא מן קדם ה' למתפרקא'. כלומר, בעבור שעזב יוסף את החסד של

מִן הַשְּׁבִי! הוּא יֵצֵא מִבֵּית הַסּוּהָר שֶׁל הַיֵּצֵר
אֶל מְקוֹם מְרוּחַ בִּנְפֶשׁ. הִיָּה זֶה אֲצִלּוֹ כְּאִילוֹ
נִיֵּצֵל מֵאֵשׁ הַגִּיהֶנוֹם וּמִבֵּית סוּהָר קֶשֶׁה
בִּיּוֹתֵר. נִוְצִיךְ לַהֲעִיר, כִּי בְּמִדְרַשׁ מִשְׁמַע שְׁגָם
בְּתוֹךְ בֵּית הַסּוּהָר בָּאָה מִרְשַׁעַת זֶה לַפְתּוֹתוֹ, בְּרֵם
הַיִּסוּד בְּרוּר וְנִהְיָר.

וְלִכְךָ אָמַר הַכְּתוּב 'וַיְהִי שֵׁם בְּבֵית הַסּוּהָר',
אֵין הַכוּוּנָה עַל מְקוֹם בֵּית הַסּוּהָר,
אֵלָּא שֵׁם - בְּבֵית פּוּטִיפֶר, בְּצֵל הַנִּיִּסוּן
וְהַפִּתּוּי, שֵׁם הִיָּה עֲבוּרוֹ כְּבֵית סוּהָר אֲמִיתִי.
עַד כָּאֵן דִּבְרִיו הִנְפְּלָאִים.

עַל פִּי דִבְרִיו, דַּעַת לְנִבּוֹן נָקַל לַהֲבִין אֶת נִפְשׁ
הַצִּדִּיק: אֲצֵל יוֹסֵף, עֲבוּדַת ה' וְדִבְקוּת בּוֹ
הִי הִתְעַנּוּג וְהַחִירוֹת הָאֲמִיתִית. לַעֲוֹמַת זֹאת,
בִּשְׁעָה שֶׁהַיֵּצֵר הִרְעָה הִיָּה מִפְתָּהּ וּמִטְרִידוֹ, הִיָּה
זֶה עֲבוּרוֹ כְּבָלִי בְּרוֹל קֶשִׁים מִנְשׂוּא, גְּרוּעִים
בְּהִרְכָּה מִיִּשְׁבָּה בְּבֵית הַסּוּהָר. וְלִכְךָ 'וַיִּנָּס'
וַיֵּצֵא הַחֹצֵה' - הוּא בִּרְחַם מִשֵּׁם כְּלַעֲוֹמַת שְׂבָא,
כְּבוֹרַח מִבֵּית הַכֹּלָא בְּמַחְתֶּרֶת הַחֲתוּרָה, אֵל
הַחֹפֶשׁ שֶׁל עֲשִׂית רִצּוֹן ה'.

לְפִי זֶה, מְדוּיָק לַהֲפִילָא מְדוּעַ נֹאמַר שֵׁם
קוֹדֵם לִכְן: 'וַיִּתְּנֵהוּ אֵל בֵּית הַסּוּהָר',
מְקוֹם אֲשֶׁר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים שָׁם, וַיְהִי
שֵׁם בְּבֵית הַסּוּהָר'. וְלִכְאוּרָה הוּא כָּפַל לְשׁוֹן,
שֶׁהִיָּה לוֹ לַהֲסַתְּפֵק וּלְכְתוּב 'אֵל בֵּית הַסּוּהָר',
וּמִפְּנֵי מָה הוֹסִיף מְקוֹם אֲשֶׁר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ
אֲסוּרִים שָׁם.

אֵלָּא הַתּוּרָה מַחְדַּדַּת אֶת הַהִבְדֵּל הָעֲצוּם בֵּין
יוֹסֵף הַצִּדִּיק לְבֵין אוֹתָם גּוֹיִים רְשָׁעִים:
אֲצֵלָם, אֲצֵל אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ, מְנִיעַת הַחֹפֶשׁ
וְהַתְּנוּעָה הִיא בֵּית סוּהָר, כִּי כָּל חַיּוֹתָם הִיא
מִהֲגוֹן וְהַחֹמֶר. אֲבָל אֲצֵל יוֹסֵף - פִּתּוּי הַיֵּצֵר

כְּשֶׁפֶת יֵתֵר, שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שִׁנְתָּנוּהוּ לְשֵׁם, מִמִּילָא
וּדְאִי הִיָּה שֵׁם.

אֵלָּא מִבְּאֵר הַגֶּאוּן מִשְׁאֲמִלוּי יִסוּד נִפְלָא:
אָדָם יִכּוֹל לַהֲחֹשֵׁב 'אֲסִיר', לֹא דוֹקָא
כְּאִשֶּׁר סוּגְרִים עֲלֵיו דִּלְתוֹת בֵּית הַסּוּהָר
וּמִנִּיחִים אוֹתוֹ בְּפוּעֵל בְּבֵית הַסּוּהָר. יִתְכַּן
שְׂאֵדָם דֵּר בְּמְקוֹם חוֹפֶשׁ, אֵךְ מִצְעָרִים אוֹתוֹ
וּרּוּדְפִים אוֹתָם וַאֲיֵנוּ יִכּוֹל לְבִרוּחַ עַל נִפְשׁוֹ -
הָרִי הוּא גַּם כֵּן נִחְשָׁב כִּיּוֹשֵׁב בְּבֵית הַסּוּהָר.

כִּמוֹ כֵּן, וַאֲף לַמַּעֲלָה מִכְךָ, כְּאִשֶּׁר הָאָדָם
נִמְסֵר בִּיד יֵצֵרוֹ - הוּא נִחְשָׁב לֹאֲסִיר. כִּי
אִם הַיֵּצֵר הִרְעָה מוֹשֵׁל עֲלֵיו, הָרִי הוּא בְּבֵית
סוּהָר גְּדוֹל וְנוֹרָא מֵאֵין כְּמוֹתוֹ. וַאֲפִילוֹ אֵינוּ
מוֹשֵׁל עֲלֵיו לְגַמְרִי אֲבָל הוּא צִרִיךְ לַחֲרוֹם עֲמוֹ
מִלַּחְמָה תְּמִידִית וְקֶשֶׁה, הוּא גַּם כֵּן בְּבֵית
הַסּוּהָר, שְׁכֵן אֵין לֶךְ בֵּית אֲסוּרִים גְּדוֹל מִזֶּה
כְּשֶׁהָאָדָם הוּא בִּיד הַיֵּצֵר הִרְעָה, אֲסוּר בְּכִכְלִים
שֶׁל תְּאוֹת וְנִסְיוֹנוֹת.

וְלִכְךָ, כְּאִשֶּׁר יוֹסֵף הַצִּדִּיק הִיָּה לִכְאוּרָה
בְּשִׂיא גְּדוּלְתוֹ בְּבֵית פּוּטִיפֶר, מִנְהַל
אֶת כָּל עֲנִיֵּי הַבֵּית בִּיד רֵמָה, הִרְגִּישׁ בְּתוֹכִית
נִפְשׁוֹ כִּי הוּא בְּבֵית הַסּוּהָר הַגְּרוּעַ בִּיּוֹתֵר. שְׁכֵן
אֲשֶׁת פּוּטִיפֶר דִּיבְרָה אֵלָיו יוֹם יוֹם, וּבְגָדִים
שִׁלְבָשָׁה שְׁחָרִית לֹא לְבִשָׁה עֶרְבִית, וְלֹא הִנִּיחָה
אוֹתוֹ בְּמִנּוּחָה אֵף לְרַגַע. וַאֲף שְׁסוּף סוּף
הִתְגַּבֵּר עַל יֵצֵרוֹ בְּגִבּוּרָה עֵילָאִית, בְּרֵם בְּמִשְׁךְ
כָּל הַזְּמָן הַהוּא הִיָּה מְרַגֵּשׁ כְּאִסִּיר בְּבֵית
הָאֲסוּרִים, וְתִמִּיד חֲשַׁב וַיִּיחַל: מִי יִתֵּן שִׁיעֹזוֹר
לִי הַשִּׁי"ת שְׂאֲצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים הַזֶּה.

מִצַּתָּה, כְּאִשֶּׁר הוּצִיאָוהוּ מִשֵּׁם וְהַשְׁלִיכוּהוּ
אֶל הַבּוֹר, מְקוֹם שְׂאִסִּירֵי הַמֶּלֶךְ
אֲסוּרִים שָׁם, הִיָּה הַדְּבָר אֲצִלּוֹ כְּאִילוֹ נִפְדָּה

כל מאומה בידו'. ביאר בדרך רמז: השר לא ראה אצל יוסף שום תנועות חיצוניות או קולות בעבודת ה', כפי שרבים ושלמים עושים בעבודתם בכדי לעורר את הכוונה. יוסף לא היה צריך לכל זה, אלא 'באשר ה' אתו', הוא היה דבוק בעבודת ה' בפנימיות עצומה, ותמיד עסוק להמליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה 'נעהר איז כסדר פארטוהען אין די מלוכה'. יוסף התנהג בפשטות, אך את האלקים התהלך כל העת, שקוע בעבודתו בקודש ובהשגותיו הרמות. בעוד שאחרים היו 'אסירי הזמן', עבדי היצר והנסיבות, היה הוא 'בן חורין', עבד ה' באמת, והיו מחשבותיו טובות והולכות רק סביב 'יראת ה' כל היום'.

ובלשון הזהב של המשורר האלקי רבי יהודה הלוי: עבדי הזמן עבדי עבדים, עבד ה' הוא לבדו חפשי, על כן בבקש אנוש חלקן - חלקי ה' אמרה נפשי.

ומעתה יש לנו לשים לב ל'תפיסה' שלנו. עלינו להתבונן עד כמה אנחנו אסורים במאסר של תאוות ורצונות הבל, של הַרְגִּלִּים שקשה לנו לפרוש מהם. ויתכן למצוא רעיון זה בעומק דברי התרגום שהבאנו לעיל. ארור הגבר אשר יטח באדם ושם בשר זרועו, ההגדרה של 'בשר' באה ללמדנו שלא רק במי שיושב תפוס במגדל ואסור בכבלי ברזל ובוטח באדם שיושיענו, בבן אדם שאין לו תשועה. אלא כל מי שמוצא חירות וחופש בבשר, בתאוות העולם, וכשנחסרו לו הרי הוא במאסר התאוה, כשרודף אחריהם הוא נכבד בכבלי בשר, עליהם אמר הכתוב כי בכלל ארור המה, עד

הוא בית הסוהר הגדול ביותר, וכאשר יכול לעבוד את ה' בשקט ובשלווה - גם בתוך בור אפל - אין לך בן חורין גדול ממנו.

וכן מצינו כפל לשון במקרא, כשמספר על חלום שר המשקים ושר האופים, 'ויחלמו חלום שניהם וגו' המשקה והאופה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסוהר'. והרי כבר הקדים ואמר לנו שהיו עם יוסף במשמר בבית הסוהר, ולמה כפל כאן הכתוב ומאריך לומר שנית 'אשר אסורים בבית הסוהר'. אלא בא לחלק ולהודיע, שאע"פ שהיו יושבים בבור יחד עם יוסף, לא היה מצבם שווה, הם אסורים בבית הסוהר אשר אסירי המלך אסורים שם, ואילו יוסף הצדיק הוא לבדו חפשי, ויהי 'שם' בבית הסוהר, שם בבית פוטיפר, אצל אותה מרשעת, שם היה בבית הסוהר. וכאן הוא חפשי לנפשו לעבודת הבורא כרצונו.

'תפיסה' - שלילת חירות המחשבה

לפיכך, באמת נקרא המאסר בלשון עמנו 'תפיסה', כי זהו עיקר המאסר: התפיסה המחשבתית. האילוץ להיות תפוס בידי של היצר הרע, הרוצה לכלוא את האדם בכבלי הבלי הזמן וניסיונותיו, ואינו נותן לו מנוחה. לא חומות של אבן וברזל הן עיקר הצרה, אלא חומות הניסיונות ומניעת השקט הנפשי לעבוד את ה' במנוחה ובשמחה.

מה נאה לצרף לזה את דבריו של הר"ק רבי חיים מאנמניא זצ"ל, אשר מחר בערב חל יומא דהילולא דיליה [נלב"ע כ"ה כסלו תרצ"ב], **בספרו 'מ"ץ חיים'** (פערקן), על הפסוק (שם, לג, כג) 'אין שר בית הסוהר רואה את

נרות בחצרות קדשך - הם העלו מחדש את אור הנשמה בתוך כל אחד ואחד מישראל, והאירו את תוככי פנימיות אנשי הדור שהוחשכו עיניהם בגלות יון.

לכך כתיב בתריה דהאי קרא: 'חופש כל חדרי בטן', ודרשו בספרי החסידות: 'חופש' מלשון חירות וחופש. כי על ידי הדלקת נרות בכוונה, יכול האדם לצאת ממאסר נפשו ומכל דמיונות היצר הרע אל חירות התורה והמצוות.

עתה, בעמדנו בשלהי שבת קודש, בכניסת יומא דהכנה רבא לקראת יומין דחנוכה, עלינו להכין עצמנו לקיים מצוות חכמים בהדלקת הנרות בכל הכוונות הראויות. להדליק בקרבנו את אורות הימים הללו הבאים לקראתנו לשלום, ולהיות בבחינת 'מוסיף והולך' - במחשבה בדיבור ובמעשה. נשתדל להאיר בבתינו ובלבבנו את אור הנר ואור השכינה, שלא נהיה 'יושבי חושך וצלמוות אסירי עני וברזל' במאסר היצר הרע, אלא בני חורין אמיתיים. באופן זה, שבו 'מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך', נזכה על ידי קיום מצוה יקרה זו להתגבר על היצר הרע, לצאת מעבדות לחירות עולם בגאולה שלמה, ולהדליק נרות בבית מקדשנו ותפארתנו במהרה בימינו, אמן.

אשר יפנה את מחשבתו לבטוח בה', וכל 'בני בשר' יקראו בשמך.

והכתוב שם ללעג ולקלס מדה ארוהה זו של מי שאסור בכבלי בשר, הלא הוא משתעבד לבשר שנברא, ולבשר עובר וחולף, ככל תאוות הבלי עולם הזה, והוא שם מבטחו וסיפוק נפשו בבשר דעביד ובבשר דעביר, במי ששתה את כוס המות, 'תצא רוחו ישוב לאדמתו'.

ברוך הגבר אשר יבטח בה', אדרבה, משם, מתוך מאסר התפיסה, עליו להתפלל ולקוות לה', ולזכור כי 'ה' רועי לא אחר'. הידיעה כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, והאמונה ש'לא אירע רע כי אתה עמדי', הן המפתח לחירות. כך זוכה האדם להיות מחובר לחי העולמים, אלוקים חיים ומלך עולם, ולא לתאוות העולם החולף, בן אדם שאין בו תשועה, אשר תצא רוחו וישוב לאדמתו. ובכך זוכה לצאת לחירות עולם.

אור החנוכה חופש כל חדרי בטן

עומדים אנו סמוך ונראה ממש לימי החנוכה, ובתוך כ"ד שעות מעתה נזכה בעז"ה להדליק נרות חנוכה. עיקר עניינה של ההדלקה היא נשמתו של אדם, שנקראת 'נר ה' נשמת אדם'. וזה מה שעשו החשמונאים בבית המקדש 'והדליקו

ליל ש"ק

פרשת מקץ-חנוכה תשפ"ה

'תודה נזבח' - זביחת היצר

בפיוט 'מעוז צור', יסד הפייטן 'תכון בית תפלתי ושם תודה נזבח'. ופשטות כוונתו לקרבנות תודה שיזבחו בני ישראל כאשר יתכונן 'בית תפילתי' הוא בית המקדש, בקרוב בימינו. וכדברי המדרש (ויק"ר ט, יז) 'רבי פנחס ורבי לוי ורבי יוחנן בשם רבי מנחם דגליא: לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל'. כל התפלות בטלות - ההודאה אינה בטלה. הדא הוא דכתיב (יחזקאל ג, ב) 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים וידו את ה' צבאות' וגו' - זו הודאה, ו'מביאין תודה בית ה' - זה קרבן תודה. וכן דוד אומר (תהלים ט, יג) 'עלי אלקים נדריך אשלם תודות לך'. 'תודה' אין כתיב כאן אלא 'תודות' - ההודאה וקרבן תודה'. ולעתיד לבא כאשר יבנה בית המקדש, נקריב כולנו קרבנות תודה על רוב רחמיו שהפליא עמנו בגלותנו.

אולם, בדרך העבודה, יש להעמיס כאן כוונה פנימית, לזביחת היצר הרע שהיא נקראת 'זביחת תודה'. שכן אמרו חז"ל (ויק"ר ט, טז, פ"ה תהלים ג, כג) 'זובח תודה יכבדני',

זה עכן שזבח את יצרו בתודה' (פי' יחשע ז, יט). וכן אמרו עוד (סנהדרין מג:) 'כל הזובח את יצרו ומתוודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים, העולם הזה והעולם הבא. דכתיב 'זובח תודה יכבדני'.

'קבעום בהלל והודאה' - לזבח תודה

ואי הכי, שזביחת תודה היינו זביחת היצר, הרי שעבודה זו לא פסקה מעולם, ואף בזמן הזה, כשאין בית המקדש קיים, בעוונותינו הרבים, עדיין עבודה זו מסורה בידינו - 'לשחוט' את היצר הרע, להרגיז עליו את יצר הטוב, ולנצחו כראוי.

גם בהלל, אשר מהות ימי החנוכה נקבע על ידו - כדבריו הידועים של כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל (שש"ק מנחה אומ כ; ועי' שפת אמת ליקוטים למנוח ד"ה קבעום) שכן לכאורה היה נכון יותר לומר בלשון הגמרא (שבת כ"א:) 'קבעום ועשאוים ימים טובים להלל ולהודות' ולא 'בהלל והודאה', אלא שהימים נתקנים בכל שנה ושנה על ידי ההלל וההודאה - גם בו בולט ענין זביחת התודה, לך אזבח זבח

יועיל, כי אם שחיטה כהלכה וכחוקה, ואנחנו לא נדע כיצד נעשה.

טבח והכין - חנוכה

כדי להבין את הדברים, יש לעיין בפרשת השבוע, בפרשת יוסף ואחיו. דכתיב בה, בעת שירדו השבטים בשנית למצרים, והביאו את בנימין אחיהם עמם (מג, טו) 'הָבֵא אֶת הָאֲנָשִׁים הַבִּיתָה וטבוח טבח והכן, כי אֲתִי יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצֹהֲרֵי'. ורמז נודע כתב ב'שמי הגבורים' [להגאון רבי יהושע בועז זצ"ל מחבר 'מסורת הש"ס', ומנושאי כליו של הרי"ף] (הגות על ה'מרדכי', נסגולת דמנוכה - פ"ג דשנת סוף ד"ה נשים חייבות) ברוב השנים חנוכה חל בפרשת מקץ, והביא סימן לדבר (עי' אליה רבא סי' תפ"ד סק"י; מטה משה סי' ס"ה פתק"ג) מהפסוק האמור 'וטבוח טבח והכן, ח' מתיבת 'טבח' יחד עם תיבת 'יהבן' הסמוכה לה - אותיות 'חנוכה'. ומכאן סמך לסעודות שעושים בחנוכה [שטובחים ומכניסים סעודה לכבוד היום]. והוסיף, אותיות 'וטבח טבח' הן בגימטריא ארבעים וארבעה כמנין הנרות [היינו שלשים וששה נרות שמדליקין המהדרין מן המהדרין ושמונה השמשים, שגם בהם יש קדושה (עי' קצ הישר פק"ו)]. רמז נוסף הוסיף ה'חתם סופר' זצ"ל (דרכות סי' א' דף סו.) כי יתר האותיות 'וּטְבַחַ' טֻב' [לאחר שהורידו ממנה אות 'ח' לצרפו לתיבת 'חנוכה'] עולה שלשים וששה כמספר הנרות. בסגנון אחר כתב הרה"ק רבי דוד מואבצ'טוב זצ"ל [בן הרה"ק ה'אהבת שלום' מקאסוב זצ"ל] בספרו 'כסא דוד' (למנוח ד"ה מנחם נור) שאותיות 'ט-ב' של 'טבח' [וכאמור ללא אות 'ח' שרומזת לחנוכה, עם תיבת 'יהבן' רומזות לנרות חנוכה עם השמשים שבכל יום, הב' היא רמז לנר

תודה ובשם ה' אקרא' (פסלים קצ"ז, י), ואף כאן יתפרש על זביחת היצר הרע. ודבר זה, הנוהג, כאמור, אף בזמנינו, הוא חלק ממהות קביעות חג החנוכה.

הלכות שחיטה...

ברם, טרם זביחה זו, עלינו ללמוד את הלכותיה, לדעת האין שוחטים את היצר הרע. כפי שאמר פעם הגאון רבי שמחה מרדכי זיסקינד זיו זצ"ל [מגדולי תלמידיו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל. עמד בראש התלמוד-תורה בעיר 'קעלם' וכונה 'דער אלטער פון קעלם']: אכן אמרו חז"ל 'כל הזובח את יצרו - מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים', אבל השוחט הרי צריך שידע הלכות שחיטה, היכן שוחטים, ומה הם 'רוב שני סימנים' של היצר שאותם יש לשחוט בו.

ומסופר על יהודי חסר-דעה שהיה מסתובב ברחובות העיר פוריסוב ומקל גדול בידי, ועיניו ירו זיקי כעס ורציחה. פגש בו הרה"ק רבי יעקב צבי מפוריסוב זצ"ל [מחבר הספה"ק 'עטרה לראש צדיק', נכדו של הרה"ק היהודי הקדוש מפשסיחא זצ"ל, בן בנו רבי יהושע אשר זצ"ל. נלב"ע ב' בטבת ה'תרמ"ט] ושאלו בתמיה, אמור נא, על מי אתה כה כועס וזועם. ענה הלה, על היצר הרע. אני מחפש אחריו כדי להכותו כראוי, לשבר את כל עצמותיו ולגרשו מכאן... ענה לו הרבי מפוריסוב, הזהר מך, שכן יצר הרע עם עצמות שבורות, מסוכן הרבה יותר מיצר הרע בריא וש"ס... הרי שסתם להכות בו לא

המגלה לנו ענין אמיתי בצורת זביחת היצר הרע, שדבר זה הוא כאמור עצם המהות של ימי חג החנוכה.

פרע להם בית השחיטה'

במסכת חולין (סז) דרשו פסוק זה 'וטבוח טבח והכין' על השחיטה, שהורה יוסף לאשר על ביתו 'פרע להם בית השחיטה וטול גיד הנשה בפניהם'. ודקדק המהרש"א (מ"א סז, ד"ה פרע) מאי טעמא גבי גיד הנשה נאמר 'בפניהם' ולגבי השחיטה לא דרש שיהיה בפני השבטים. וכיאר, שכיון ששחט אחד מאנשי בית יוסף, מה יועיל שתהיה השחיטה לפניהם, הלא שחיטת גוי פסולה ואפילו בישראל עומד על גביו (חולין יג; רמב"ם הל' שחיטה פ"ד ה"א; שו"ע יו"ד סי' ז ס"א), ולכן אמר לו 'פרע להם בית השחיטה' היינו שיניח אותן שיפרעו להם בעצמם. מה שאין כן גיד הנשה אין נפקא-מינה מי ניקרו ולכן יכול לעשות כן בפניהם ודי בזה.

היצר הרע - שוחט דעלמא

ויש לבאר הענין בדרך עבודה, בהקדם מאמר חז"ל נוסף בענין השחיטה, דאיתא במסכת שבת (פא) שוחט משום מאי חייב, רב אמר משום צובע [כלומר, אף משום צובע, וכיאר הגמרא] ושמואל אמר משום נטילת נשמה [בלבד]. רב הוסיף ונתן טעם לדבריו ששוחט חייב משום צובע, וכדי שלא יהיו הדברים כחוכא ואיטלולא, מה ענין צביעה לשחיטה, ביאר שהשוחט רוצה בצביעת צוואר הבהמה בדם, להראות שהבהמה נשחטה זה מקרוב ויקפצו עליה ללוקחה. וביארו בתוספות (ד"ה שוחט)

ראשון והשמש שעמו, שבהם פותחים, והט' היא רמז לזאת חנוכה שבו מדליקים שמונה נרות ושמש.

ואם כי הדרושים כולם אהובים וכולם ברורים, אך התמיהה גדולה - מה שייכות יש בפסוק זה דייקא לימי החנוכה [ובודאי אין לומר שכיון שנקרא הפסוק בימי החנוכה, שמע מינה שאף התרחש הדבר בפועל בימי החנוכה... והרי זה דומה לאותו מגיד שעמד לדרוש ביום השבת פרשת וישב, ושיבא את גדולתו של יוסף שעזב בגדו אצל אשת פוטיפר ונס החוצה (פלאש' לנ, יז) הלא בפרשת וישב הכפור בחוץ גובר מאד, ולעזוב את בגדו ולנוס החוצה בקור שכזה, זוהי הקרבה מיוחדת... הגם שאליבא דאמת בספר 'אריה שאג' [ד'מיגרד] (מקץ-טוטה, ד"ה אף נעל) הביא חשבון נפלא כיצד הסעודה הזאת של יוסף עם אחיו היתה אכן ביום ראשון של חנוכה].

וכבר אמר בזה כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'שפת אמת' זצ"ל (מקץ מל"ט, ד"ה וכתיב) דברים עמוקים, כי אכן הרמז לימי החנוכה טמון בפסוק זה דווקא, שכן באותה שעה עשו יוסף ואחיו הכנה לדורות לנסים שיארעו בדורות האחרונים, וכמו שאיתא ש'טבח והכין' מרמז על חנוכה, כן יש לומר ש'וישכרו' האמור בפסוק, רמז על פורים, כי חנוכה ופורים הם נסים האחרונים הפסוקיים לסוף תיקון הכולל שיהיה נגמר במהרה בימינו בעת ביאת הגואל.

ברם, אם נעמיק בהבנת הפסוק בפנימיותו, נראה עד כמה גדולים דברי חכמים, שמצאו את החנוכה בפסוק זה דווקא,

ואימנה ואם הימין ואשמאילה'. וביאר, על פי מה דאיתא בזהר הקדוש (נ"ק, ח"א פ) ש'לוט' רומז ליצר הרע ו'אברהם' לנשמה הטהורה.

מבקשת הנשמה, הרמוזה באברהם אבינו, מהיצר הרע, הרמוז בלוט: 'הפרד נא מעלי' - אל תתחבר אלי כביכול אוהב נאמן אתה לי ומבקש 'להציע' לפני דברי עבירה חלילה. כי יודעת אני שדרךך 'לצבוע' הכל הפוך מהאמת, ולכן 'אם השמאל' - אם תאמר לי לעבור חלילה עבירות שהם מסטרא דשמאלא, אזי 'ואימינה' - אטה עצמי לצד ימין לעשות מצוות, 'ואם הימין' היינו שתאמר לי לעשות מצוות שהן מסטרא דימין או אז 'ואשמאילה' - אטה עצמי לסטרא דשמאלא, לעשות ההיפך ממה שאתה מפתני, כי אני מכרת בטיב פעולותיך...

הפלא ופלא יובן בזה מה שתרגם אונקלוס על הפסוק הזה 'אם אנת לציפונא ואנא לדרומא, אם אנת לדרומא ואנא לציפונא'. ולכאורה, הלא ימין ושמאל אינם דווקא צפון ודרום (ועי"ש באורם לחיים שדקדק בזה; ועי' דברי הגני"ז ב'מרחמי שדה' שס). אלא ש'רמזו בזה למעשה היצר הרע שנקרא 'צפוני', כמו שדרשו חז"ל (סוכה נב עה"פ יואל ב, כ) "ואת הצפוני ארחיק מעליכם", זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם, והוא מסתיר ומצפין מהאדם את האמת וצובע את העבירות כאילו הם מצוות ולהיפך [ואיתא באגרא דכלה' (מ"י שדה, ד"ה ו'אברהם)]: 'תרין חללי ליבא, חלל הימיני לדרום הוא משכן הנפש האלוקית ומשם היצר טוב, וחלל השמאלי משכן הנפש הבהמית ומשם היצר הרע, והצדיק המהפך מר למתוק, ומגרש את תאות נפש

דמחלוקת רב ושמאל אינה בשוחט האמור במשנה, שהוא בודאי חייב משום נטילת נשמה בלבד, דצובע הוא אב מלאכה בפני עצמו, אלא 'אשוחט דעלמא קאי' [כלומר, לא לביאור המשנה, אלא לחיוב כל שוחט].

ומפורסם בזה הדרוש היקר של **מרנא הבע"ל שם טוב הקדוש זצ"ל** (נן פורת יוסף, דף קמז; ועי' תולדות יעקב יוסף, תש"ה, דף עה; שפטיס, דף קפט): שדברי התוספות 'אשוחט דעלמא קאי', מכוונים ליצר הרע שהוא 'שוחט דעלמא', כמו שאמרו עליו (ב"ב טז, טו). 'הוא השטן, הוא היצר הרע והוא מלאך המוות'. והנה אמרו עוד חז"ל (סוכה נב) 'לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים'. ודבר זה צריך תלמוד, הלא היצר נברא למטרה זו - להסית את האדם, ומדוע יענש לעתיד על שמילא תפקידו נאמנה. וזוהי שאלת הגמרא על שוחט דעלמא 'שוחט משום מאי מחייב', והלא עשה שליחותו כמצווה עליו. השיב רב, 'משום צובע'. כי אכן שליחותו היא לפתות בני אדם לחטאים, אבל הוא מתחכם וצובע את העבירה כאילו היא מצוה וכן להיפך, ובדרכיו המחוכמות האלו הוא מפיל לרשתו את אנשי העולם, ועל זה ודאי ראוי הוא להיענש, כי לא לכך נוצר.

'אם השמאל' - 'ואימינה'

הוסף על זה דברים ערבים הרה"ק רבי **אברהם חיים מו"אטשוב זצ"ל** בספרו 'אורח לחיים' (נ"ק, ד"ה הפיר) על הפסוק (בראשית יב, ט-ט) 'ויאמר אברהם אל לוט וגו' הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל

שיש שני מיני יצר הרע. יש שיודע שהוא חטא ומסיתו לעבור, ויש מין יצר הרע עוד יותר גרוע שהוא מטמין ומצפין עצמו בקרב לב האדם, עד שאיננו נרגש אלא כל מעשהו הוא להרדים את האדם, לקררו ולהחליק את הרע בעיניו ולאט לאט הוא חופר שחת תחתיו, ובאשר השינוי איננו פתאומי, עדיין מתברך בלבבו שאיננו נופל מעדת ישראל הכשרים, ואולי עוד טוב וצדיק מהם. והנה בש"ס סוכה שבעה שמות יש ליצר הרע: רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן, צפוני. ונראה שששת שמותיו הראשונים הם יצר הרע ממין הראשון - שמסית לאיסור, אף שיודע האדם שהוא חטא. ושמו השביעי 'צפוני' אמרו בש"ס שם מפני שצפון ועומד בלבו של אדם - זהו יצר הרע ממין השני, שהוא מטמין ומצפין עצמו כנ"ל. וידוע שבכל מספר שבעה, השביעי שקול ככולם או יותר מכולם, ועל כן, מין יצר הרע זה, הוא גרוע מכולם, וצריך שמירה יתירה ממנו.

ובך פירש הבע"ל שם טוב הקדוש זצ"ל
(תולדות יעקב יוסף, כי משל) את לשון המשנה (מנחם מנ.) 'קדשי קדשים שחיתתן בצפון' שהכוונה על היצר הרע, שהוא נלחם עם הקדשי קדשים' לשוחטן היינו התלמיד-חכמים, 'בצפון' - על ידי שהוא מתחבא בתוך הלב בערמוניות ובצביעות.

הבא הנה את הגרון...

עד כמה יצר סוכן בנו, ומה עקומה אומנתו של בדאי זה, היצר הרע, הצובע כל דבר ומהפכו, אפשר להבין במשל שסיפרו חסידים, לעני בן טובים שהיה שולחנו ריקם

הבהמית ומהפך הכל לטוב ויצר טוב, מתפשט משכן הנפש הקדושה גם לחלל השמאלי.

הרה"ק רבי זאב וואלף מסטריקוב זצ"ל
בספרו 'זר זהב' (ריש מקץ, ד"ה פסג) דרש בזה כלפי יוסף הצדיק שנקרא (מה, מה) 'צפנת פענח' ורש"י פירש 'מפרש הצפונות', וכן תרגם אונקלוס: 'דמיטמרן גלן ליה'. וזהו שבחו של יוסף, שגילה את טכסים הצפוני שבקברו ופיענח את סודו של הצפנת' שבו, שאין היצר הרע רוצה בטובת האדם, אלא צובע הכל בצבע ההפוך מן האמת. ועל אף שהוא מראה עצמו כאוהב אינו אלא אורב לו ושונא אותו מתמול שלשום.

ויש להוסיף עוד ולתת טעם במה שדייקא פרעה קרא לו 'צפנת פענח'. שכן 'פרעה' הוא רמז ליצר הרע (ליקוטי מוה"ר לפר' שמות; ועי' טעם אלימלך ריש גמלה) [וכפי שכתב הרמב"ם ז"ל באגרתו לבנו: 'ויש לך לדעת בני, כי פרעה מלך מצרים הוא יצר הרע באמת וכו' ותבין זאת מענין המילה והרכבתה 'פרעה' אותיות 'הערף', ומצרים בכללותה היא הגוף כוחות הגוף, ומשה רבנו הוא השכל האלוקי, הנשמה] והוא אותיות 'הערף' שהוא מהפך כל דבר טוב ומקשה ערפו של אדם בהתנגדות דקדושה, ולכן ידע יוסף הצדיק ללכת נגד היצר הרע וכת דיליה ולפרש כל הצפונות בפיתויו להיפך ולהתרחק ממנו. וזהו 'ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח' כי הוא למד מפרעה את דרך היצר הרע להפוך הכל, וכך ידע לפענח גם את הצפנת שבכלבו...

והא לך לשונו של הרה"ק ה'שם משמואל' זצ"ל (פר' דברים, מרע"ה, ד"ה אף) 'אך הנה ידוע

לשבת, הלא ידעת כי ביתנו ריקם מכל טובה. אכן, תמהתי השיב העני, אבל אם מזמינים אני בא... ובכן, לחש הילד באזני האורח, כממתיק סוד, ואמר לו בתמימות מעושה: חש אני חובה להזהירך על חייך, דע לך שאבי אינו אלא לסטים מזוין הקוטל את אורחיו בסכין חדה ושולל את רכושם הדל. ולראיה, לך נא ראה את מעשיו של אבא כעת. האיש נחרד ויצא מהחדר אכן לעקוב אחר האב, ומצאו עומד בפתח ביתו, ועוסק בהתלהבות במלאכת השחזות הסכין... נבהל האורח, שב לחדרו בלאט, נטל את צורו הדל ומיהר להמלט על נפשו דרך החלון...

היילד הערמומי ניגש במהירות לאביו, ואמר לו, אבא, אל תשאל, האורח שהזמנת, התגרה כל כך מהמרק מבלי יכולת להתאפק, ראיתי אותו מתגנב למטבח, נוטל לעצמו את גרון העוף מתוך הסיר ולא השאיר שריד לכל המרק המשובח. האב הרים את עיניו מאבן ההשחזה ואכן רואה למולו את האורח מסתלק בפחד מחצר ביתו. החל האב לרדוף אחריו כשהסכין הגדולה בידו והוא זועק בקול מאיים 'געב א הער דעם גארג' [הושט לי את הגרון]... ליותר מכך לא היה האורח צריך...

הרבה יותר מהמשל, הוא הנמשל - היצר הרע. הוא ערמומי כל כך, מפתה את האדם לעשות כך וכך, ועד מהרה הופך את הקערה על פיה ומקטרג דווקא מתוך המעשה הזה שעשה האדם. ובמתנייתא תנא (ב"ב טז.) 'יורד ומתעה ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה' [יורד למטה ומתעה את הבריות לחטוא ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהשטנותו,

וכדי לפרנס רעבון בני ביתו היה מחטט באשפתות למצוא שאריות מזון. פעם בערב שבת-קודש אחת, עלה בדעתו לחפש באשפה שבשכונת העשירים, שם ודאי נמצאים 'מציאות' טובות יותר, 'זבל פרדותיו של יצחק, ולא כספו וזהבו של אבימלך'. ואכן יגע שם ומצא גרונות עוף זרוקים באשפה. בשמחה רבה העמיד מהם לכבוד שבת מרק עוף ראוי לשמו.

תוך כדי בישול ה'אוצר', נענה אחד מבניו הקטנים, אם יש לנו שבת מרוממת כל כך, עם מאכלים ערבים כאלו, 'מרק עוף', מה נאה ומה יאה שנזמין אלינו לשבת עני הגון שיעטר את שולחן השבת שלנו כאורח נכבד, ויהנה גם הוא ממאכל מלכים זה. הסכים האב לדברי בנו, הלך ל'הקדש' המקומי והזמין בחביבות עני אחד, להתארח אצלו בביתו לשבת, שם יוכל להנות ממרק עוף טרי ומשובח.

ביני לביני, בעוד המרק מתבשל, התעסק האב בשאר צרכי שבת, כהשחזות הסכין וכדומה. באותה שעה חש הבן יקיר שאינו יכול לעמוד בפני ריחו של המרק הכל כך נחשק, והתעורר בו חשק עז לקיים 'טועמיה' בהידור. לא התאפק הילד, וטעם מעט מן המרק. וכיון שערב היה המרק, המשיך רק לטעום עוד מעט, ועוד מעט, עד שלא נותר בסיר מאומה, מלבד מעט מים.

נבהל הילד, פחד מעונשו של אביו, והגה תחבולה פסולה. הוא פנה לחדר בו התארח העני ואמר לו, ראה נא, האין זה תמוה בעיניך שאבי הדל והעני מזמין אורחים

הרע. 'בנוהג שבעולם, אדם גדל עם חברו שתים שלש שנים בכרך, והוא קושר לו אהבה, וזה גדל עם אדם מנערותו ועד זקנותו, אם מצא בתוך שבעים הוא מפילו, בתוך שמונים הוא מפילו' [כלומר, שאינו פוסק וחדל מלהסיתו. ואפילו לאחר שבעים ושמונים שנה אינו נעשה אוהבו אלא אדרבה מפילו בחטא. כמו שאמרו חז"ל (פס"מ פ"ד) 'אל תאמן בעצמך עד יום מותך'] ואמר שם רבי אחא 'וכי יש גזלן גדול מזה'.

ברם, כל צביעותו של היצר הרע, מתבטלת ומסתלקת בהאיר אור בהיר. וזהו 'עד עלות השחר', כי אחר שהאיר השחר, כבר בטל כל כוחו. הצביעות שלו תקפה רק בעוד החושך יכסה ארץ, וכלשונו של ה'מסילת ישרים' (פ"א) 'כי מי שהוא עדין חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, והנה הוא כהולך בחושך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם'.

ומי שנמצא בתוך אותו החושך, אכן יכול להכשל בקל על ידי צביעותו של היצר הרע. שאז הוא בכלל (דברים כה, כח) 'יכבה ה' בשגעון ובעורון ובתמהון לבב, והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את דרכיך'. ועל זה תיקנו את נוסח הוידוי 'על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון', ולאחר מכן מפרט 'באימוץ הלב' וכן 'בכלי דעת', וכן בהמשך 'ביודעים ובלא יודעים', וכן 'על חטא שחטאנו לפניך בתמהון לבב', כי יש אמנם שיודע וחוטא - ברצון, באימוץ הלב וביודעים, אבל לרוב

נוטל ממנו רשות להרוג את החוטא, רש"י. וכפי שהעיד מלאך המוות בעצמו בפני אבוב דשמואל (ע"ז כ, ע"י רש"י ע"ס) 'אי לא דחיישנא ליקרא דכ"ייתא, הוה פרענא בית השחיטה כבהמה', והיינו שיראה חתך שחיתתו בחוץ, כמחתך ממש. הרי שהיצר הרע בדרכו הערמומית מכשיל את האדם, וכאשר הוא נכשל מיד הוא עומד עליו וחרבו שלופה בידו ומבקש ממנו את ה'גארגיל' שלו לשחוט בו רוב סימנים, רחמנא ליצלן...

שרו של עשיו - צובע בחושך הלילה

כך גם נלחם שרו של עשיו ביעקב אבינו ע"ה. דכתיב (בראשית לג, כה) 'ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ומאבק זה לא היה דווקא כשני שונאים, אלא בצביעות ובסתרת כוונתו האמיתית, כאילו והוא אוהבו [כמו 'וישקה' של עשיו עצמו (שם לג, ד, וע"ש גרש"י ע"פ ספרי נהעלותך, טז)], שהציג עצמו כאוהב, ואינו אלא אויב [וכפי שלמדו שם חז"ל (ילקוט"ש רמז קלג) 'בהאבקו עמו כאדם שחובק את חברו וידו מגעת לכף ימינו של חברו, ורבי שמואל בר נחמן אמר כגוי נדמה לו וכו'] כתלמיד חכם נדמה לו. כלומר, הוא נאבק עמו על ידי שנדמה לו כידיד החובק את חברו, ולפעמים אפילו כתלמיד חכם שמביא ראיה מהתורה להצדקת מעשיו וטענתו, וכך ניסה להכשיל את יעקב אבינו, שעמד על סודו והתגבר עליו ונצחו.

כמו שאמרו חז"ל (גיר"ר מה, ה) על מאמר הכתוב (ספרי לג, י) 'מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגדלו', שהכוונה על היצר

זוהי היה החושך הגדול של יון (נ"ח ג' ד) שהיו כביכול מבקשי טובת ישראל. הם לא באו בחרב ובחנית, אלא בלשון חלקלקות ובפיתויים רבים, כאילו את טובתנו הם מבקשים. וכאשר באו הכהנים לדביר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך, אז זרח אור בחושך וקליפת יון התבטלה כקליפת השום, בראות כולם עד כמה אינם אלא אויבים ושונאים וכל מטרת 'טובתם' היא צביעות שאין כדוגמתה.

והאור הזה מאיר בכל שנה ושנה בימי החנוכה המאירים, ומבטל את היצר הצבוע המבקש לשחוט את האדם בדרכים מחוכמות ובערמוניות. ואנו כ'צפנת פענח' מגלים את הצפוני שבנו ומרחיקים אותו כלשון הכתוב (י"א ג' כ) 'ואת הצפוני ארחיק מעליכם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה, את פניו אל הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון ועלה באשו ותעל צחנתו, כי הגדיל לעשות'.

ורמז נאה לדבר, במה שתיקנו חז"ל נר חנוכה בשמאל, שכן שמאל היא רמז לצפון, וכתרגום אונקלוס הנ"ל 'אם השמאל - אם אנת לציפונא', כי יש כח באור הנרות להאיר את הצפון לפענחו ולגלות את צביעותו.

ובאמור, שרו של עשיו אף הוא נלחם עם יעקב בדרך זו, ויעקב יכל לו. ואף כאן מרומת מהות ימי החנוכה, שכן מובא בספרים שמה שחזר על פכים קטנים (סולין 65). הוא רמז לנס פך השמן של חנוכה. ואותו

אינו יודע כלל - באונס, בבלי דעת, בלא יודעים ובתמהון לבב.

אבל כאשר האדם זוכה להכניס מעט אור בחייו - מתבטל היצר הרע כעפרא דעפרא. אז מגלה האדם מהי אמת ומהו שקר ומבחין בין טוב לרע, בין תכלת לקלא אילן ושפיר יכול לברך 'פוקח עורים'.

יוסף האיר את רעת השוחט

עתה ימתק לנו ביותר לשון חכמים באומרם 'פרע להם בית השחיטה' האמור בפסוק 'וטבוח טבח והכן'. כי יוסף הלא היה 'צפנת פענח', וכיעקב אביו שנלחם בשרו של עשיו שביקש לבלבלו מתוך 'אהבה' כביכול בצביעותו הנודעת. ואת הדרך הזאת לימד כאן את אחיו באומרו לאשר על ביתו 'פרע להם בית השחיטה' - גלה להם שאין היצר הרע מבקש אלא את ה'גארגל' לשוחטו. כל מהותו הוא 'שוחט' הצובע הכל. וזהו שאמר 'כי אתי יאכלו האנשים בצהרים', היינו שהאיר להם יוסף כל כך, כחמה בצהרי היום, וממילא התגלתה מאליה מזימתו השפלה של היצר הרע, שאינו אלא שוחט ושונא, וכ"ל לא אזהב המחבק או תלמיד חכם המצטדק...

בחנוכה מאיר אור כצהרים

מעתה, אין לך פסוק העוסק בענין החנוכה, כפסוק זה - 'וטבוח טבח והכן' כי אתי יאכלו האנשים בצהרים'. הלא זוהי מהות ימי החנוכה, המאירים לנו כאור יום וממילא מתבהר לנו בבהירות רבה, עד כמה היצר הרע אינו אלא שוחט וצובע, וכלל אינו חבר וידיד.

שמן הוא שמאיר לאדם להכיר בשקר הגדול שיש ביצר הרע.

'לעת תכין מטבח מצר המנבח'

במידה כנגד מידה 'ישחוט' הקב"ה את היצר הרע - ואתא הקב"ה ושחט למלאך המוות. אז 'קץ שם לחושך' (אליב כח, ג) ויאיר אור גדול כל כך 'והיה לעת ערב יהיה אור' (זכריה יד, ז; ועי' זוהר הקדוש ויסל, ס"א ריג). 'לעת ערב' רומז לימי החנוכה, כמו שאיתא בתיקוני זוהר (כט). על הפסוק (לעיל ט, ט) 'ותשב אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. וכבר פירשו רבותינו הראשונים ש'ערב' נקרא על שם החושך והעירוב, אבל בכח נרות חנוכה יאיר אור בהיר המסלק את טשטוש וערוב הצורות, שבעתיים כאור הבוקר, שלכך נקרא 'בוקר', על שם שבהאיר האור יכולים לבקר ולהבחין היטב בצורה הנכונה, מבלי טשטוש וערוב, ואז נחפשו עשוי נבעו מצפוניו' (שנמיה ט, ו) וכל מטמרוהי מגליין, 'והיה אור הלכנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים, כאור שבעת הימים' (ישעיהו ל, טו). והאור הגדול הזה יפענח את הצפוני' הזה קבל עם ועדה כי אינו אלא מבקש רעתנו ושוחר מפלתנו, והלא צביעות זו אינה שליחותו, והוא יִשְׁחַט כדת וכדין.

ובימי החנוכה, שמאיר בהם האור הגנוז לעתיד, כבר מתנוצץ זמן שחיטתו של היצר הרע, וניתן כח ביד האדם להדליק נר חנוכה ולהאיר בנר הזה את האפילה המנוצלת על ידי היצר הרע לפיתויים שונים. וזהו 'תכון בית תפילתי ושם תודה נזבח' - אנו נשחט, כבר כעת בהתנוצץ אור העתיד, את היצר הרע, על ידי שנכיר כי הוא אינו אלא שוחט רע הצובע את בית השחיטה בדם. 'לעת תכין מטבח מצר המנבח' - באותה שעה שהקב"ה ישחט בפני הצדיקים ובפני הרשעים, מעוצם האור שיאיר באותה שעה. 'אז אגמור בשיר מזמור'.

וכאשר נפתח לאדם שער של אור, צריך לראות ולשאוב ממנו חיזוק גם לעת הגלות והחושך. וכפי שהיה רגיל לומר כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל (שפת אמת משפטים תרס"ב, דה ואלה) 'בכל עת שנפתח איזה הארה לאיש ישראל - צריך להתדבק בזו ההארה להיות נשאר אצל קבוע תמיד גם לעת ערב וחושך'.

כן יעזרנו הקב"ה לגלות את האור הזה, בימי החנוכה ועם אורו של משיח, שיתבטל היצר הרע ומלאה הארץ דעה את ה', וכשם שעשית נסים לאבותינו כן עתה הושיענו ונדליק המנורה על ידי כהניך הקדושים, במהרה בימינו, אכ"ר.

נר ד' דחנוכה תשפ"ב

השפעת נרות החנוכה בתוך הבית

ואדם הוא בעל הבית העומד בטלית מצויצת
באמצע (ע"פ שנת כב, שאלמות פר' ושלח שאלתא טו).

בשעת הסכנה מניחה על שלחנו

אמרן חז"ל במסכת שבת (כא): 'נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ וכו' ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו'.
ואמנם בזמננו לכאורה אין סכנה בהנחת הנר בחוץ, ואף על פי כן נהגו רבים מישראל להדליק את הנר בתוך הבית, והוא לכאורה שלא על פי דינא דגמרא. ושמעתי בענין זה מכ"ק אאמו"ר ה'פני מנחם' זצ"ל, כי אמנם אין היום בחוץ סכנה גשמית כל כך, אך הסכנה הרוחנית נמצאת כיום ברשות הרבים, וזוהי 'שעת הסכנה' שאמרו חז"ל ש'מניחה על שלחנו ודיו'.

ואפשר לרמוז דבר זה בתיבת 'שולחננו', שהיא עולה בגימטריא כמנין דיר"ה כל"ם אד"ם עם ל"ו נרות החנוכה. כי הסכנה היום נוגעת לאדם עצמו, לדירתו ולכל"ו שבבית, שההשפעות החיצוניות

חנוכה הוא זמן תשובה

בספר 'צמח צדיק' (חנוכה ד"ה יט לומר) כתב על מה שנאמר (תהלים 51) 'תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם', שהוא רומז על ימי החנוכה, כי דכ"א הוא בגימטריא כ"ה, והוא כ"ה בכסלו שבו מתחילים ימי החנוכה. מפני שבחנוכה הוא גמר החתימה שהתחילה בחודש תשרי, כדאיתא בספרים הקדושים (גמ' עין וישג ד"ה ויהי כמשלש חדשים; ע"י וזה פינתם, ח"ג רנ"ט), ואמר הכתוב שזהו הזמן לשוב בתשובה, ש'תשב אנוש' אל השי"ת - 'עד דכ"א' - כשמגיע יום כ"ה בכסלו. וכן הוא אומר בהמשך 'ותאמר שובו בני אדם', שבימי החנוכה אומר השי"ת לבני האדם 'לשוב בתשובה'.

ובספר 'בית אברהם' (חנוכה ד"ה תשג לט"ז) הוסיף עוד לרמוז בתיבת דכ"א לענין חנוכה, שדכ"א הוא נוטריקון דירה כל"ם אידם הרומזים למצות נר חנוכה, כי דירה היא המזוזה שצריך האדם להציב בפתח ביתו, כל"ם זהו נר חנוכה המונח בתוך המנורה,

ולתוך כליו וגם לתוך עצמו בפנימיותו, ועל ידי זה יוכל להפוך את השמ"ד להו"ד.

הצורך בשתי פאות לראש

שמעתי מכ"ק אמו"ר זצ"ל, שאביו הקדוש **אא"ז כ"ק אדמו"ר ה'אמרי אמת' זצ"ל**, כשהיה בארץ ישראל וביקר בשיבת 'עץ חיים', ראה אברכים שלמדו מסכת פאה. אמר להם: הלא התורה ציותה (ויקרא יט ט) 'לא תכלה פאת שדך' - להשאיר פאה בשדה, וכן ציותה (שס פסוק כ) 'לא תקיפו פאת ראשכם' - להשאיר פאה בראש. חיך והקשה: אם כן, למה פה - כשהוא מחווה על מסכת פאה שבידם - צריך פאה אחת, ואילו פה - כשהוא מחזיק את שתי פאותיו בידי - שתיים נוכח כתבו בזה הראשונים (עי' ראב"ד והר"ם משאנן על מורה נבוכים פרשתא א פ"א ה"ט)?

כשסיפר אמו"ר זצ"ל מעשה זה, הוסיף תירוץ בדרך צחות, כי שנינו במסכת פאה (פ"ג מ"א) שאם עוברת 'דרך הרבים' בתוך השדה היא מחלקת את השדה לשנים, ומתחייב בעל השדה בשתי פאות. אמר אמו"ר זצ"ל: וכי היכן יש לך דרך הרבים גדולה מראשו של אדם? הלא ראשו מלא במחשבות רבות הנכנסות לו מתוך 'דרך הרבים', מכל אשר ראה ושמע ברחוב, ראשו פרוץ לגמרי לדברים שבחוץ חליצה! ואם כן ודאי צריך הוא לשתי פאות...

ספק טומאה בעזרה ובהיכל

בגמרא (שבת כ"א) אמרו, שכאשר נכנסו החשמונאים להיכל, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה חתום

רוצות לחדור אליו ולהשפיע עליו לרעה. ובהדלקת נרות החנוכה בתוך הבית, הוא מאיר את ביתו ושומרו מפני השפעות הרחוב.

בחנוכה אפשר להפוך 'שמד' ל'הוד'

יש מן הראשונים (מיוסף רבינו פרחיה על הגמ' שם; משו"ת בעלי התוס' ס' ג) הגורסים בגמרא: 'ובשעת השמד מניחה על שלחנו ודיו'. ונראה לומר רמז בזה בלשון תפילת 'על הנסים': 'מסרת טמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך'. האותיות השניות שבתכונות טמאים, רשעים, זדים, הן שמ"ד. והיינו מפני שהיונים באו לטמא את כל השמנים שבהיכל (שבת כ"א), ורצו להביא 'שמד' על ישראל חלילה.

ואולם השי"ת מסר את ה'טמאים רשעים וזדים' ביד ה'טהורים צדיקים ועוסקי תורתך', שהאותיות השניות של תיבות טהורים צדיקים עוסקי תורתך, הן הו"ד. בחנוכה נשלמת מדת ההוד (עי' פער"ס שער חנוכה פ"ד), כי אז האדם נמצא בתוך ביתו פנימה, הוא נמצא בתוך ה'דירה' וה'כלים' שלו, והוא גם נמצא בתוך ה'אדם' - דהיינו בפנימיותו הוא, אז הוא מגביר את הקדושה ומגרש את כל ההשפעות החיצוניות המושכות אותו לטמא כל השמנים חלילה!

ונראה לרמוז עוד, כי דיר"ה כל"ם אד"ם [עם הכולל] עולים בגימטריא כמנין שמ"ד הו"ד [עם האותיות]. שכאשר יש 'שעת השמד' חלילה, שחושש האדם מפני השמד והטומאה שבאים עליו מבחוץ, עליו להניח את אור נרות החנוכה ולהכניסו לתוך דירתו

בעל הבית יודע לסגור את הדלת

מסופר (פי' אלן עקם קו' זר וזה לט'; כתבי ר"י טו"צ יא ב)
על תלמיד אחד שבא לפני הרה"ק
המגיד ממעזריטש זצ"ל, והתאונן בפניו על
מחשבות זרות השולטות בו, ואינו מצליח
לדחותם מעליו. אמר לו המגיד שילך
להרה"ק רבי זאב וואלף מו"מאמיר בעל
'אור המאיר' זצ"ל, והוא יורה לו את הדרך
הישרה לגרש את המחשבות הזרות מליבו.

הגיע התלמיד לבית ה'אור המאיר' באישון
לילה, ודפק בדלתו שיפתח לו
ויכניסוהו, אך הרבי לא פתח לו ושם עצמו
כאינו שומע. הוסיף התלמיד ודפק עוד ועוד,
והרבי אינו מתייחס, וכך במשך שעה ארוכה.
למחרת נגש התלמיד ל'אור המאיר' ושאלו
מדוע לא הכניסו לביתו. אמר לו: ומה רצונך
ממני? השיב התלמיד: בקשתי מהרבי עצה
נגד מחשבות זרות, ושלחני אליך למען תנחני
בדרך טובה! הפטיר ה'אור המאיר' לעומתו,
ואמר: והלא זה מה שהשבתי לך אמש, אם
אתה בעל הבית - אתה הוא המחליט מי
יכנס ומי לא יכנס!...

זך, ה'מעשה בעל הבית' שהוכיחו הכהנים
בני חשמונאי על 'היכל ה' שבליבות
בני ישראל, אני הוא המחליט מי יכנס ומי
לא יכנס!

לנקוט פזרא וליתב

הוא אשר אמרו חז"ל (ב"ק כט.), כאשר רבים
עוברים בתוך שדה של אדם שלא
כדין, והוא רוצה שלא ימשיכו לעבור שם,
'לנקוט פזרא וליתב' - שיתפוס מקל וישב

בחנותו של כהן גדול. והקשו שם התוס' (ד"ה
שהיה) שהרי הגויים טומאתם כזבים ומטמאים
בהיסט, ואם כן אף על פי שהיה הפך חתום
בחנותו של כהן גדול - עדיין יש לחשוש
שמה הסיטוהו היונים ממקומו וטמאוהו.

והקשו המפרשים, שהרי הדין הוא שספק
טומאה ברשות הרבים טהור,
והעזרה דינה כרשות הרבים כמבואר בגמרא
(פסחים יט.), ואם כן אין צריך לחשוש לספק
שמה טמאוהו היונים, ומספק יהיה פך
השמן טהור.

ותירין הרה"ק רבי יששכר דוב מבע"זא
זצ"ל (מהרי"ד טופס ד"ה ואפשר לומר), שכוון
שאמרו שטמאו היונים כל השמנים, אם כן
מוכח שהחשמונאים פחדו מהיונים והטמינו
את השמנים בהיכל, וההיכל נחשב כרשות
היחיד וספקו טמא.

אך הקשו על תירוצו זה (פי' משנת רבי אליעזר לר'
אליעזר יהושע עפשטיין טו"ט סי' כ), שהרי 'באו בה
פריצים וחיללוה' (פ"ע יחזקאל ז כג), שנכנסו הרבה
נכרים לתוך ההיכל ואם כן גם הוא נהיה בגדר
רשות הרבים וספקו טהור.

שמירת ה'היכל' שיהיה רה"י

אמנם לדרכנו אפשר לומר, שאכן על זה
גופא נלחמו הכהנים הקדושים בני
חשמונאי, שההיכל ימשיך להיות רשות
היחיד. כי ההיכל רומז ללכותיהם של בני
ישראל, כמאמר הנביא (ירמיה י ד) 'היכל ה'
המה', והם רצו לשמור על לבם מהחור של
ישראל, שלא יהפוך להיות רשות הרבים
שהכל דורסים בו.

מקל נועם ומקל חובלים

נותר לנו כעת להבין את ענינו של ה'פזרא',
ה'מקל', שבו עלינו לאחוז ולשמור על
דלת 'ביתנו' לכל יכנס בו זר.

והנה מצאנו בכתוב (זכריה יא ז) שני מיני
'מקלות': 'ואקח לי שני מקלות
לאחד קראתי נעם ולאחד קראתי חבלים',
והם מקבילים ל'סור מרע ועשה טוב' (תהלים לג
טו). כי בשביל השמירה על לבבו לכל יהפוך
ל'רשות הרבים', יש שני דרכים - שני
'מקלות', על דרך 'שמאל דוחה וימין מקרבת'
(סוטה מז).

'מקל' אחד הוא 'נועם' - בדרך של 'ימין
מקרבת', להגביר את חלק הקדושה
בלבבו ב'עשה טוב', וכך ממילא לא יהיה
מקום לרע להכנס. וה'מקל' השני הוא
'חובלים' - בבחינת 'שמאל דוחה' - 'סור
מרע', לחזק את עצמו עם גדרים וסייגים,
למנוע מהשפעת 'רשות הרבים' להכנס אל
תוך 'רשות היחיד' שלו.

מוסיף והולך או פוחת והולך

ראשי התיבות של נ'עם ח'בלים, הם גם
ראשי התיבות של נ'ר ח'נוכה.

ואכן, בעבודת ימי החנוכה יש שתי שיטות
(שם כח): דעת בית שמאי היא 'פוחת
והולך', כנגד שבעים הפרים שמקריבים בחג
הסוכות, שהם מתמעטים והולכים (מדרש כט
יג-ג). זהו 'מקל חובלים', לסלק בכח את הרע
המבקש להכנס אל תוך 'רשות היחיד' שלי,
כמו פרי חגג הרומזים לשבעים אומות שהם
מתמעטים והולכים (רש"י שם פסוק יח). ואילו

שם, במקלו ישמור על שדהו לכל יבואו
זרים ברשותו!

'מזוזה' מימין ונר חנוכה משמאל ובעל
הבית בטלית מצויצת ביניהן, במה
הוא מוכיח שהוא 'בעל הבית'? בכך שהוא
מחזיק את המקל בידו, ואינו נותן לכל אחד
להכנס, זה מעשה בעל הבית!

במקלי עברתי את הירדן

ונרמז דבר זה בדברי יעקב אבינו ע"ה,
שאמר (בראשית לג יא) 'כי במקלי
עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני
מחנות', ב'מקל' הזה שמרתי על 'רשות
היחיד' שלי, לא נתתי לכל ההשפעות
החיצוניות מקום להכנס בו! כך הקמתי את
ה'שני מחנות' - המשפחה היהודית שהיא
היסוד לכל כלל ישראל, בזה שהוכחתי
שאני הוא בעל הבית, אינני מכניס את כל
מי שרוצה להכנס!

מקל זה של יעקב אבינו, הוא המקל שכתב
עליו בספר 'פענח רזא' (בראשית כח יח)
שהיה חלול ומלא בשמן, בו השתמש יעקב
תמיד לעסוק בתורה בלילות, וממנו הוציא
שמן ליצוק על ראש האבן בבית אל. והלא
שמן זה הוא אשר נשאר גם לבני חשמונאי
בנס חנוכה, הכל הגיע משפע זה של יעקב
אבינו, ככתוב בספרים הקדושים (ש"ך על הסורה
פ' ושלח ד"ה ויותר יעקב). וזה הכח שהוריש יעקב
לכהנים הקדושים, לרעת להחזיק ב'מקל'
ולא לתת כניסה חופשית לכל ההשפעות
החיצוניות, לשמור על ה'היכל' שישאר
בגדר רשות היחיד!

של נר חנוכה ושל נעם חובלים, זה הזמן המתאים שאפשר להשתמש במקלות 'נועם' ו'חובלים', ולרפא את חולי האהבה של הנפש. כי את החולי מרפאים על ידי 'מקל נועם', כמו שממשיך הפיוט ואומר 'אנא אל נא רפא נא לה בהראות לה נועם זיוך', בשמונת ימי חנוכה שהאדם יכול לראות ולהרגיש את נועם זיו ה', מתוך אהבה להשי"ת וחיבור לתורה ומצוותיה!

בדרך זו, עם המזוזה מימין (ע"ז י"ז), מעורר האדם גם את המקל השני, מקל החובלים, על ידי התעלותו בקדושה והחיבור לאהבת השי"ת - הוא יכול גם לגדור את 'חומות מגדלי', ולשמור על חומות אלו גם למשך כל השנה הממשיכה לאחר ימי החנוכה, להשאיר את ה'חיכל' בגדר רשות היחיד גמורה! וזה סיום דברי הפייטן 'אז תתחזק ותתרפא', אז הוא בגימטריא ח' ימי חנוכה, בימים אלה הוא יכול להתחזק ולגדור את עצמו מן השוק, שלא יהפוך לבו ל'רשות הרבים' חלילה.

מעשה דנחום איש גם זו

בדף היומי של מחר (פסחים 66), יש בגמרא את המעשה של נחום איש גם זו. שהקשו בגמרא 'אמאי קרו ליה נחום איש גם זו? דכל מילתא דהוה סלקא ליה אמר גם זו לטובה'. ומספרת שם הגמרא, שפעם אחת ביקשו ישראל לשלוח דורון לבית הקיסר, ושלאו ע"מ נחום איש גם זו ארגז מלא באבנים טובות ומרגליות. במהלך דרכו לבית הקיסר, לן בבית אחד ובלילה גנבו דיירי הבית את כל האוצר שהיה בארגזו, ומילאו את הארגז

לדעת בית הלל צריך להיות 'מוסיף והולך' מפני ש'מעלין בקודש'. זהו 'מקל נועם', להעלות ולהגביר את הקדושה.

חנוכה כהמשך לסוכות

ההפריש בין הגימטריא של נע"ם [160] והגימטריא של חב"י"ם [90], הוא שבעים, רומז לשבעים ימים שמחג הסוכות ועד ימי החנוכה, ולשבעים הפרים אותם מקריבים בחג הסוכות שהם מתמעטים והולכים.

בחג הסוכות העבודה היא ב'מקל נועם', כי אז השי"ת הוא לישראל בבחינת 'וימינו תחבקני' (שיר השירים 3, 1) פ"ס שער חג הסוכות פ"ב. וכאשר באים ימי החנוכה, שבעים ימים לאחר חג הסוכות, אז מגיע תורו של מקל החובלים, להיות 'פוחת והולך' בכוחם של שבעים הפרים - שבעים אומות, המנסים להפוך את 'היכל ה' - הלב היהודי - ל'רשות הרבים' חלילה. בימים קדושים אלו, תופסים - לדעת בית שמואי - את מקל החובלים ומגרשים את כל מי שאיננו רוצה שיכנס ל'בית', ל'רשות היחיד' שלי המקודשת לעבודת השי"ת בלבד!

בהראות לה 'נועם' זיוך

הדרך השניה היא דרכם של בית הלל, 'מוסיף והולך', זו העבודה בדרך של 'ימין מקרבת', 'מעלין בקודש', להגביר את כח הקדושה.

דרך זו נרמזת בנוסח הפיוט (ידיד נפש) 'נפשי חולת אהבתך', ראשי התיבות של 'נפשי חולת הם גם כן אותם ראשי התיבות

‘פוחת והולך’. ועל ידי זה הוא מתקרב למלך, ומביא לו דורון אמיתי ומכובד.

ואולם, בני הדירה - המשוקעים בתוך העולם הזה, ה'דירה', הם שואלים אותו 'מאי אייתית בהדך דעבדי לך יקרא כולי האי?' - מהו הדבר הגדול שהבאת למלך? וכשהוא משיב להם שהביא את ה'עפר' של הדירה - הגשמיות, הם ודאי שמחים כי להם יש הרבה גשמיות, ובוודאי יוכלו להביא הרבה גשמיות כדורון להשי"ת. וכאשר 'סתר' לדירייהו' - שה'דירה' נסתרת והם הולכים מהעולם הזה לעמוד לפני בית דין של מעלה, אומר להם ה'מלך' שהם חייבים מיתה, כי מעפר כזה שאינו מתעלה לעבודת השי"ת - אין למלך מלכי המלכים מאומה, המעלה היא בעפר כזה שהופכים אותו לחרבות וחיצים, ומתקרבים דרכו לעבודת הבורא.

לא כן הוא כאשר אדם משתמש בגשמיות לעבודתו יתברך, הוא עובד את ה' בשני יצריך, זהו 'דורון' לבי קיפר', דורון שאין נכבד ממנו! וזה נרמז גם בשמו של נחום איש גז, נחום נוטריקון מ'קל נ'ועם ו'מקל ח'ובלים, דרכו של איש ישראל העובד את השי"ת גם ביצר הטוב - 'ימין מקרבת', וגם ביצר הרע - 'שמאל דוחה'. זהו הכח הנשגב של ימי החנוכה הקדושים, וזו הדרך הנכונה בה אפשר לעבוד את הבורא יתברך שמו.

נר חנוכה מביא בירור ובהירות

ובזה נפרש את הפסוקים בתהלים (י"א מ-ב): עם נבר תתברר, ועם עקש תתפתל. כי אתה עם עני תושיע, ועינים רמות

בעפר, וכך הגיע לבית הקיסר עם ארגז מלא בעפר. לבסוף ראו שעפר זה הוא כעפרו של אברהם אבינו שנהפך לחרבות וחיצים, מילא הקיסר את כל הארגז באבנים טובות ומרגליות ושילחו לביתו בכבוד גדול. בדרך חזרתו, כשעבר באותו בית שבו לן בדרך הליכתו, שאלוהו דיירי הבית על מה זה כיבדו הקיסר כבוד גדול כל כך, וכשמעו על מעלת העפר שיש בביתם - סתרו את ביתם והביאו לקיסר את כל העפר. כשראה המלך שהעפר הוא עפר רגיל ופשוט - הרגם.

להשתמש בגשמיות לעבודת ה'

סיפור זה הוא רמז לדרך הנהגתו של האדם בעולם הזה. 'כל מילתא דהוה סלקא ליה' - על כל דבר שיש לו בעולם, הוא צריך לומר 'גם זו לטובה' - גם דבר זה צריך לשמש אותי לעבודת השי"ת! כמו שאמרו חז"ל (ברכות נד.) 'בכל לבבך - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע'.

ה'קיסר' הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וישראל רוצים לשלוח 'דורון' שיהיה מתנה הראויה למלך הגדול. אך בדרך לן האדם ב'ההוא דירה' - בעולם הזה, הוא נמצא שם 'בליליא' - במצב של חושך ואפלה, וה'אבנים טובות ומרגליות' שלקח עמו להביא להשי"ת - נגנבים ממנו, נשאר לו רק 'עפר' נמוך בענייני העולם הזה. אך הוא צריך לומר 'גם זו לטובה' - גם עפר זה נעשה בשביל עבודת השי"ת, את העפר אפשר להפוך ל'ה'אומים, ככוחו של אברהם אבינו ע"ה, שהפך את ה'עפר' ל'חרבות וחיצים', לגרום לכל הכוחות האחרים להיות

‘לא שלטא בה עינא’ (שנת כג), וזה רומז להשפלת ה'עניים רמות'. בכח נר חנוכה להשפיל את העינים הרמות, לקחת את ענייני העולם הזה ולהעלות אותם עם הרצון לעבודת ה', להפוך אותם ל'דורון לבי קיסר'!

הנצחון המוחלט בכח נר חנוכה

‘כי אתה תאיר נרי, ה' אלקי יגיח חשכי, הלא זהו נר חנוכה המאיר את הדרך ומביאני לכל זה. כי כך ארוץ גדוד’ – בכח זה אוכל ב'חיצים וחרבות' לנצח את כל הכוחות המפריעים אותי מלבוא ולהתקרב אליך!

‘ובאלקי אדלג שור’ – אוכל לדלג מעל כל החומות החוסמות את דרכי אליך, בבחינת ‘בנות צעדה עלי שור’ (בראשית מט כג) – שאין שום חומה המונעת ממני להתקרב. הלא ‘מדה טובה מרובה’ (יומא עו), אם היונים יכלו לפרוץ את ‘חומות מגדלי’, ודאי שיוכל איש ישראל החפץ לעשות רצון אביו שבשמים לגבור על כל החומות. שום חומה אינה יכולה לעמוד בדרכו אל השי"ת, תמיד יוכל ללדג מעל כל החומות להתקרב ולדבוק בו!

תכל"ה רגל מן השוק

על ‘תכלה רגל מן השוק’ רמזו בספרים הקדושים (דברי חיים לחנוכה ד"ה ועד"ו בשם הס"ק ר' נבי הירש מרימנאס), כי ‘תכלה’ הוא מלשון כלות הנפש, כמאמר הכתוב (פלהס פד ג) ‘נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'', בכח נר חנוכה אפשר להגיע לכחות הנפש אליו יתברך.

וזה נרמז גם בלשון תפילת ‘ועל הנסים’, ‘והדליקו נרות בחצרות קדשך’, הדלקי

תשפיל. כי אתה תאיר נרי, ה' אלקי יגיח חשכי. כי כך ארוץ גדוד, ובאלקי אדלג שור.

‘עם נבר תתברר’ – האותיות של נב"ר הן גם האותיות של בנ"ר, רומז לנר חנוכה. על ידי נר חנוכה אפשר להגיע לבירור הנכון, אפשר להגיע לבהירות אמיתית שלא להתפתות אחרי פיתויי 'רשות הרבים'.

בפתילות החנוכה מתקרבים לה'

‘ועם עקש תתפתל’ – עק"ש הוא נוטריקון על קין ש'ור, שבקשו היונים להחדיר ביהודים ש'אין לכם חלק באלקי ישראל, חלילה (נ"ר כ ד). ‘תתפתל’ – מלשון ‘פתילות’, על ידי הפתילות ש' נר חנוכה אפשר להתקרב להשי"ת, ולהכריז שיש לנו חלק באלקי ישראל.

התגברות האדם על תאוות עוה"ז

‘כי אתה עם עני תושיע’ – ענ"י הוא נוטריקון יונים נ'קבצו עלי. ‘ענ"י’ הוא גם מלשון ‘עני ואביון’ הרומז לתאוות העולם הזה, כי ‘אביון’ הוא ה'תאב לכל דבר' (רש"י על דברים טו ד). ובימי החנוכה מושיע ה' את ה'עני', שיוכל להעמיד את החומות לתאוותיו, ולהשתמש בגשמיות לעבודת השי"ת.

‘ועינים רמות תשפיל’ – ‘עינים רמות’ רומז להולך אחר תאוות לבו בענייני העולם הזה. כמו שמצאנו בגמרא (מסכתין ס): על כהן שנתחלל, וכששאלוהו מדוע הוא נכנס לבית הקברות – השיב: ‘אבוה דהוא גברא גבה עינים הוה’, שהלך אחר תאוות לבו ולכן נעשה בנו חלל. אך בחנוכה צריך להנמיך את נר חנוכה מתחת לעשרים אמה כי

הוא יכול לרומם את הכל, ולהפוך את השתוקקותו להשי"ת, 'בארצות החיים' - בתוך העולם הזה - להיות קשור לאביו שבשמים! להכניס את הקדוש ברוך הוא אל תוך ביתו, 'בעל הבית' האמיתי, ואז יושלם לגמרי ה'מזווה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצויצת ביניהן, כי תשרה השכינה בתוך ביתו פנימה.

בזה נזכה שיקוים כבר במהרה גם הייעוד שבסוף אותו מזמור (פסוק 6) 'מגדיל ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם', במהרה בימינו, אכ"ר.

הוא נוטריקון קרב לגבי ד'הינא ו'אידהן -קרב אל האדם המשוח בשמן, וידבק בכ גם כן מהשמן שעליו] (שמונה מז), אפשר להתקרב להצרות קדשך, לדבוק בשמן ובתורה, לעשות רצונו יתברך, ולהתקרב לדבקה בו.

הוא אשר אמר דוד המלך עליו השלום (ספליס קטז ט): 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים', ופירשו חז"ל (יומא ע"ב): 'זה מקום שווקים'. 'שווקים' רומז ל'השתוקקות' של האדם, שהיא מונחת באשפות, הוא 'תאב לכל דבר', ושקוע בתוך תאוות העולם הזה רח"ל. אך בכך ההלל וההודאה של ימי החנוכה

מאמר ב

הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים

אמרו ליוסף משיתא: היכנס אתה להוציא את הכלים, ומה שאתה מוציא יהיה שלך. והוא היה שפל וגרוע מאד, עד שלא חשש לעשות דבר נורא כזה, נכנס אל תוך ההיכל והוציא את מנורת הזהב. משראו הנכרים את גודל יופי המנורה ורוב יוקרה, אמרו: 'אין דרכו של הדייט להשתמש בזו!' כי לרוב יופיה ראויה היא רק למלך. הציעו לו שיכנס שוב, ומה שיוציא בפעם השניה יהיה שלו, אך יוסף סירב בתוקף ואמר: 'לא דיי שהכעסתי לאלקי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה!' לא הועילו כל הפצרותיהם, אף שהבטיחו לו ממון רב, יוסף עמד על שלו ולא הסכים לחזור על חטאו פעם נוספת, עד שהרגוהו במיתה משונה, כמבואר באריכות במדרש, עיין שם.

השפעתה של קדושת המקדש

וממנו משמיה דהגאון רבי יוסף שלמה כהנמן הרב מפוניבז' זצ"ל, שיש לתמוה על מעשה זה, איך יתכן שברגע אחד התהפך רשע שפל כזה כל כך, שמתחילה היה מוכן להוציא את כלי הקודש מתוך המקדש, ולאסייע בידים למושנאי ה', ובבת אחת נתרומם כל כך עד שמסר נפשו על קידוש שמו יתברך, הלא דבר הוא!

ותירין הרב מפוניבז', כי אף על פי שהיה בדרגה נמוכה כל כך, אך מיד

ראובן ונר חנוכה

הקריאה של יום רביעי של חנוכה, היא בקרבנותיו של אליצור בן שדיאור, נשיא שבט ראובן (במדבר י ל).

ובמדרש (זרע אברהם על צ"ר פד טו, בשם מדרש חזית) דרשו חז"ל על מאמר הכתוב (ש"י ס"ט) 'הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים', ש'הדודאים נתנו ריח' רומז לראובן שנאמר בו (בראשית ל יד) 'וילך ראובן וימצא דודאים בשדה', 'ועל פתחינו כל מגדים' - זה נר חנוכה.

לכאורה המאמר הזה תמוה מאד, דמהו הקשר בין ראובן ונר חנוכה? ומה ענין ה'ריח' דוקא לגבי שניהם?

יוסף משיתא

ולבאר מאמר זה, נקדים מה שהקשו חז"ל במדרש (צ"ר ס"ה כג) על מאמר הכתוב (בראשית כו כו) 'וירח את ריח בגדיו', שהרי 'אין לך דבר שריחו קשה מן השטף הזה של עזים'. ודרשו 'בגדיו' כמו 'בוגדיו' (עי' סנהדרין לו), שמדבר על פושעי ישראל, 'כגון יוסף משיתא'.

מספרים שם חז"ל את מעשהו של יוסף משיתא, שכשנכנסו הגויים להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחילה, שאחד מישראל יוציא את כלי הקודש מן המקדש.

גבוהה ונשגבת הרבה מעל המקום שאנו בו כעת, להגיע לדבקות השי"ת בכל לבנו נפשנו ומאודנו.

פתחת בתשובה תחילה

אמרו חז"ל (נר"ר פד יט), שאמר הקדוש ברוך הוא לראובן: 'אתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שכן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה, ואיזה זה? זה הושע, שנאמר (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלקיך'.

ותמדהו כל המפרשים, שהרי כבר היו אדם וקין לפני ראובן, שגם הם עשו תשובה, כמבואר במדרש (שם כג יג). וביאר בספר 'בני יששכר' (תשרי מאמר ד סי' ט; כסלו טבת מאמר יד סי' א), שאדם וקין שבו בתשובה תתאה', ואילו ראובן שב בתשובה עילאה' (עי' רע"מ נשא, ח"ג קנג), תשובה זו נקראת 'תשובה תחילה', ובתשובה נשגבת זו היה ראובן הראשון להתעלות למדרגתה.

וריה ל"ו כלבנון

אך נחזי אנן מה אמר 'בן בנו' של ראובן – הושע בן בארי, באותה פרשה שפתח בה בתשובה ישראל עד ה' אלקיך. שאמר שם (פסוקים ו-י): 'אהיה כטל לישראל, יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון. ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו, וריה לו כלבנון'.

בפסוק זה רמז **א"ז כ"ק אדמו"ר ה'שפת אמת זצ"ל** (פטוה תרנ"ג ד"ה פטוה), שסופי התיבות של 'יפרח' כשושנה ויך שרשיו כלבנון, הם אותיות חנוכה. וכתב שם שחנוכה הוא זמן של תשובה, שהרי הפסוק עוסק בענין התשובה [ונרמז הדבר גם

כאשר נכנס אל תוך היכל ה', ואף החזיק בידיו את המנורה המהורה, מיד נדבקה בו קדושה יתירה, והיא אשר העלתה אותו למדרגה הגבוהה והנשגבת שזכה לה, עד שנהרג על קידוש השם.

על ידי נר חנוכה נמצאים במקדש

וגם בימינו יש לנו על ידי מצות נר חנוכה מעין המנורה, ובוודאי גם לנו יש קשר לבית המקדש כאשר אנו מדליקים את נרות החנוכה (עי' רמז"ן על נמצא ח ב). ואם כן יכול כל אחד מישראל, בימי החנוכה, להתחבר ולהתעלות הרבה למעלה מן המדרגה שהוא עומד בה, להתקרב ולדבוק בו יתברך.

וכמו שביאר **א"ז כ"ק אדמו"ר ה'אמרי אמת זצ"ל** (פטוה תרנ"ג ל"ד ד'; שם תרנ"ג ל"ל ה'), על מאמר הכתוב (ויקרא מד א) 'מחוץ לפרכת העדות באהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד', ודרשוהו חז"ל (שבת כב) שיעדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. וביאר ה'אמרי אמת', שהכתוב רומז על הזמן שאנו בבחינת 'מחוץ לפרכת', כשאין בית המקדש, שגם אז השכינה שורה בישראל. בכוחו של נר חנוכה.

ונראה לרמזו דבר זה עוד בלשון הכתוב 'מערב עד בקר', מזמן ה'ערב' ששוקעת שמשם של ישראל חלילה בגלות, ועד שיזרח אורו של משיח במהרה שיהיה 'בקר', ואז נשוב לבית המקדש כפשוטו. גם בכל הזמן הזה אנו יכולים להחזיק את עצמנו בנרות המנורה, כי כוחם יפה גם בשעת הגלות והחורבן, על ידי מצות נר חנוכה. דרכם יכולים אנו להגיע לדרגה

אך אין מחשבה זו אמיתית, כי פסוק זה רומז הוא לימי החנוכה כמבואר, ובזמן נשגב זה יכול כל איש ישראל לעלות הרבה למעלה ממדרגתו, ולהפוך אפילו מ'מסור' רח"ל למקדש שם שמים ברבים! כמו שהיה אצל יוסף משיתא, בשעה שנכנס לתוך ההיכל ואחז במנורה הקדושה.

מי שאמר לשמן יאמר לחומץ

ובן ביאר אא"ז כ"ק אדמו"ר ה'אמרי אמת' זצ"ל (חנוכה פרק"ה ל"א ד"ה מספרים; ליקוטי יהודה חנוכה ד"ה מלכות), בענין המעשה שמספרים על **אא"ז כ"ק אדמו"ר ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל**, שפעם אחת התאחר והדליק נר חנוכה בשעה מאוחרת בלילה [בוודאי מפני שהיה עסוק בדבר מצוה]. ואמר ה'חידושי הרי"מ': אמנם אמרו חז"ל (מכילתא ב"א, מסכתא דפסחא פ"ט, הובא ברש"י שמות יב יח) 'אין מחמיצין את המצוה', אבל 'מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק' (תענית כה)...
...

ופירש ה'אמרי אמת', ש'חומץ' רומז לאדם גרוע [א נידריגער מענטש], מלשון 'מכף מעול וחומץ' (תהלים ע"א ד) [וכן מצאנו בלשון חז"ל 'חומץ בן יין' (ב"מ פג:)]. דהיינו שגם מי שהוא בבחינת 'חומץ' יכול להתעלות בימי החנוכה, כי 'פתילות ושמים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה' (שבת כ"א), שאז יש עליה לכל הנשמות.

ולפי דרכנו, ה'שמן' רומז לזמן בית המקדש שהדליקו את המנורה ב'שמן זית זך', ואז ודאי הביא אור המנורה את ישראל למדרגה רמה ונשגבה מאד. אך מי שאמר ל'שמן' בזמן בית המקדש ש'ידלוק' ויבעיר

בפסוק עצמו, כי 'לבנון' רומז להלבנת עוונותיהם של ישראל (יומא לג:).

והוסיף על זה הגאון רבי צבי אברמוביץ זצ"ל (טעם הס' ח"א חנוכה ד"ה כתיב יפת), שגם המשך הפסוק רומז לחנוכה: 'ויהי כזית הודו', רומז לנר חנוכה שעיקר מצותו הוא בשמן זית, וכן איתא מהאר"י ז"ל (פער"ח שער חנוכה פ"ד) שחנוכה הוא ב'הוד'. 'וריה לו כלבנון', 'לבנון' רומז לבית המקדש שמלבין עוונותיהם של ישראל (יומא לג:), והיינו שיש כבר עתה בחנוכה ריח והרגשה מבית המקדש, כמו שנתבאר בספרים הקדושים (גני יששכר כקלו טבת מאמר ב ס' מו) שחנוכה הוא הכנה לבית המקדש השלישי.

ואפשר להוסיף שגם 'וריה ח'י' רומז לל"ו נרות חנוכה, שבנרות החנוכה יש את ריח ה'לבנון' - בית המקדש, שהוא מלבין את עוונותיהם של ישראל. כי בכח בחינת בית המקדש שיש בימי החנוכה, מתלבנים עוונותיהם של ישראל, ומתעורר 'ריח בוגדיו', שאפילו הבוגדים הפחותים ביותר יכולים להתעורר ולהתעלות לדרגת מקדשי שם שמים ברבים.

עתידים בחורי ישראל שיתנו ריח

מהפסוק 'ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון', דרשו חז"ל (ברכות מג) ש'עתידים בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא שיתנו ריח טוב כלבנון'.

הן יכול אדם לומר: מי אני ומה אני ספון וחשוב להיות קשור למדרגה נשגבת זו של 'בחורי ישראל' שלא טעמו טעם חטא?!

לדרגא העליונה ביותר שבתשובה, תשובה עילאה! אפשר לתת 'ריח טוב כלבנון', כבחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא! זהו 'ריח בוגדיו' שהריח יצחק אבינו אצל יעקב, המעלה העליונה שיכולים להגיע ה'בוגדים' השפלים והנמוכים ביותר, בכח אור נרות החנוכה.

זה ה'ריח' שנותן ראובן, כדברי המדרש 'הדודאים נתנו ריח זה ראובן', 'ריח בוגדיו' של תשובה עילאה, ריח נפלא שזוכים לו בעלי תשובה רמים ונשגבים כראובן. ריח זה מגיע מכח ה'מגדים' ש'על פתחינו', הלא הוא נר חנוכה שיש בו את כח המנוחה, המביאנו למצב של בית המקדש, על ידי זה יכול כל אחד לתת 'ריח טוב כלבנון'.

מעשה נקדימון בן גוריון

למדנו היום ב'דף היומי' (תפנית יט-כ), על נקדימון בן גוריון שלוח מהגמון אחד שנים עשרה מעינות מים, והתחייב שאם לא ישיב לו את שנים עשרה המעינות עד הזמן שקבעו ביניהם - ישלם לו שנים עשרה ככר כסף. ממש לפני השקיעה של היום האחרון לתשלום, נכנס נקדימון לבית המקדש והתפלל, 'מיד נתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים עד שנתמלאו שנים עשרה מעינות מים והותירו'. אמר לו אותו הגמון: 'יודע אני שלא הרעיש הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא בשבילך, אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את מעותי, שכבר שקעה חמה וגשמים ברשותי ירדו! חזר נקדימון ונכנס לבית המקדש, 'נתעטף ועמד בתפילה, ואמר לפניו: רבונו של עולם, הודע

את נפש ישראל, הוא יאמר גם בזמן החורבן, אפילו ל'בוגדיו' - מי שהוא בבחינת 'חומץ', שגם לאדם גרוע כזה יכולה להיות שייכות למנוחה הקדושה, וגם הוא יכול 'לדלוך' ולהאיר באור יקרות!

מה גרם ל'מסור' להאיר

ה'אמרי אמת' הסמיך לענין זה, את המעשה הידוע שהיה אצל הרה"ק הרבי מלובלין זצ"ל, שהביאו לפניו פתקא על 'מסור' אחד שציער מאד רבים, ובקשוהו שיתפלל עליו כדי שיפטר ממנו ומהצרות שהוא מביא עליהם. אך כשהביט הרבי מלובלין בפתקא אמר: הלא האיש הזה מאיר באור יקרות בכל העולמות העליונים! החסידים תמהו מאד, כי היה 'מסור' פחות ושלל, איש רע מעללים, ואיך יאיר בכל העולמות?! אך לאחר מכן התברר שבאותו זמן שקרא הרבי את הפתקא, הדליק אותו 'מסור' נרות חנוכה. והלא הדברים קל וחומר, אם ל'מסור' שפל ונמוך כך, הרי ודאי שכל איש ישראל בכל דרגא שהוא נמצא בה, יכול בכח נרות החנוכה להתקרב להשי"ת ולתת 'ריח טוב כלבנון'.

תשובה עילאה בימי החנוכה

תשובה זו, שעליה מדבר הושע בן בארי, שכל אחד מישראל יכול לבוא אליה בימי החנוכה, היא 'תשובה עילאה', שהרי אותה כינו חז"ל 'תשובה תחילה', וכביאור ה'בני יששכר'. נמצאת למד, שלא זו בלבד אשר אפשר בימי החנוכה לשוב אל השי"ת ולדבוק בו, אלא שאפשר להגיע

לעולם, גם אחרי 'שקיעת החמה', גם אחרי שנחרב בית המקדש, תמיד אנו אהובים ורצויים לפניך!

אהבה זו ניכרת לעין כל, כאשר רואים שהשי"ת מקבל את תפילותינו. כמו שדרשו חז"ל (פסחים ק"א:) על מאמר הכתוב (מסלי קטו ב) 'אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני' - 'אמרה כנסת ישראל: רבונו של עולם, אימת אני אהובה לפניך? בזמן שתשמע קול תחנוני!'. לכן היה נחוץ לנקדימון להעתיך שוב בתפילה לפניו יתברך, כדי שיראה ההגמון בעיניו שהקדוש ברוך הוא שומע את תפילות ישראל, גם כאשר שקעה כביכול שמשם.

ימי החנוכה מוכיחים אהבתנו לפניו

יסוד זה הוא ענין ימי החנוכה, שמצותם היא 'משתקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק' (שבת כ"א:). להראות שגם משעה ש'שקעה החמה' - שהתחיל חושך ימי הגלות, ועד שתכלה רגל מן השוק - שכבר יבוא רגלי משיח בן דוד, גם במשך הזמן הזה - אנו תמיד אהובים לפניו והוא שומע את תפילותינו. גם עתה אנו יכולים להתעלות ולהתקרב, לדבוק בו ולהגיע למעלות רמות ונשגבות ביותר!

ברך ה' חילו - אפילו חללים שבו

על מאמר הכתוב (דברים ל"ג ב) 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה', פירש רש"י שהכוונה היא על מלחמות בני חשמונאי הכהנים. וכתב **אא"ז כ"כ אדמו"ר האמרי אמת** זצ"ל (מטבע תרס"ט ליל ו'), על פי דרשת חז"ל (פסחים ע"ב) על

שיש לך אהובים בעולמך! ומיד התפזרו העבים וזרחה החמה.

לכאורה הסיפור תמוה מאד, שהרי נקדימון עשיר גדול היה, משלשת העשירים הגדולים ביותר בירושלים, שאמרו שיכולים הם לפרנס את כל ירושלים למשך עשרים ואחת שנה, כמו שהזכירו חז"ל במסכת גיטין (י"ו.). ומה יש לו להתפעל כל כך משתים עשרה ככר כסף?! מן הסתם יכול היה בעל מומן כמותו לשלם סכום זה ויותר ממנו בקלות, ולמה לו להטריח כביכול את בוראו לעשות גם כה גדול?

הודע שיש לך אהובים בעולמך!

אך ביאור הענין טמון בדבריו של נקדימון בתפילתו, 'הודע שיש לך אהובים בעולמך'. כי ההגמון אמר 'ודע אני שלא הרעיש הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא בשבילך', כלומר: ודאי מכיר אני בכך שהקדוש ברוך הוא הרעיש את כל העולם בשביל ישראל, שהרי הוציא אתכם ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, ועשה אותות ומופתים רבים לעיני כל הגויים לטובתכם. אך עתה שנחרב הבית, ובאה הגלות על ישראל, כעת 'הגשמים ברשותי', שכל השפע נמצא אצל הגויים חלי"ה. ואילו לכם 'כבר שקעה חמה', שנחרב בית מקדשכם ונעשה לילה חשוך ואפל בהסתר פנים של גלות.

עם טענה זו לא יכל נקדימון להשלים, על זה נכנס לבית המקדש והתעטף בתפילה לפניו יתברך: רבונו של עולם, אינני דואג מפני הממון, אבל הודע נא שיש לך אהובים בעולמך! שגם הגויים ידעו שאנו אהוביך

לעשות כן, דהיינו שלא יהא דעתו גסה שהוא מרגילו לעשות כן לספר בגנות בני אדם'.

נמצאנו למדים בדברי המהרש"א, פירוש מחודש למאמרם ז"ל 'עד שתכלה רגל מן השוק'. דהיינו אדם שאינו חלילה בתוך ה'שוק' ממש, הוא גדור בתוך ביתו ואינו מתפתה לעשות את מעשי הרחוב חלילה. אבל יש לו 'רגל' בשוק, הוא מחזיק בביתו דברים העלולים 'להרגיל' אותו לתוך ה'שוק', אינו גודר את עצמו מכל דבר שיש בו 'הרגל דבר' של שוק. מצות נר חנוכה היא, לכלות את הרגל מהשוק, שלא יהיה בו שום דבר שיכול לגרור אותו לשם!

סתימת חלונה של בילגה

נמצאנו יסוד זה בגמרא (סוכה נ"ו), במעשה מרים בת בילגה שנישאה לסרדיוט אחד ממלכי יון ובייתה את המזבח, ואמרו שם חז"ל שבוודאי אביה ואמה יש להם חלק בחטאה, כי 'שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה' [מה שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו שמע. אף זו, אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה - לא אמרה כן, רש"י]. כי אף שבוודאי היה אביה ירא שמים, ולא עשה דברים חמורים כמעשה בתו, אבל היתה לו 'רגל' ל'שוק', ביתו לא היה גדור כראוי וכיאות. כי אם הבית היה נקי מכל 'רגל' כזו, לא היתה אפשרות שתיפול הבת עד למרחק כה גדול.

זך, הטעם ש'סתמו את חלונה' של משמרת בילגה, לרמוז ל'חלון' הפונה אל השוק, שאותו צריך לסתום, לבל תכנס דרכו רוח הרחוב אל הבית פנימה. לא די בכך שאני

מקרא זה, ש'חילו' הוא מלשון חללים, ללמד שגם עבודת חללים רצויה לפני השי"ת [אם התברר לאחר העבודה שהכהן היה חלל]. שזהו ענין ימי החנוכה, שעליהם אמר הנביא (יחזקאל 1 כג) 'ובאו בה פריצים וחללים', דוקא בימים אלו שרצו היונים לחלל את קדושת ישראל, נעשה בזה להיפך - שאפילו הנפשות הנמוכות המכונות 'חללים', גם הן יכולות להתרומם בימים אלו ולהגיע לדרגות גבוהות ביותר!

שהרי בחנוכה מדליקים את הנר דוקא בשמאל הרומז לסטרא אחרא, ודוקא בלילה זמן החושך והדינים, ודוקא למטה מעשרה טפחים בתוך הארציות ממש. מצות נר חנוכה משפילה עצמה עד למקומות הנמוכים ביותר, להעלות משם את כולם לדרגות נעלות ונשגבות אשר לא ניתן לשער! בימים הקדושים של חנוכה ניתן הכח ביד כל אחד ואחד מישראל, לעלות ולהעפיל במדרגות הקדושה, ולדבוק בשכינה הקדושה!

שלא יהא 'רגיל' לעשות כן

עוד איתא ב'דף היומא' (מעטת כ-:) מעשה על רבי אלעזר בן רבי שמעון, שפגש אדם אחד ואמר לו: 'ריקה כמה מכוער אותו האיש!' ולא מחל לו אותו אדם אלא בתנאי 'שלא יהא רגיל לעשות כן'. והקשה המהרש"א, למה נקט דוקא שלא יהא רגיל, שמשמע מזה שאם יעשה כן רק פעמים בודדות אין בכך שום דופי. וביאר שהכוונה היא 'שלא יהא עושה דבר המרגיל אותו

מההרגלים המובילים אל השוק. ולחיפך, ירגיל את עצמו בהרגלים טובים, הרגלים המושכים אותו אל הקדושה, כך יוכל להעלות את עצמו עם נרות החנוכה.

וזוה רמז נוסף ב'תכלה רגל מן השוק', כי 'תכלה' הוא מלשון 'עכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' (מחלים פד ג), כמבואר בספרים הקדושים (דברי חיים למטכס ד"ה ועד"ו בשם הרמ"ק ר' נצי הירש מרימנאס). שיהיה הרגלו להשתוקק אל השי"ת, שיהיו רגליו מוליכות אותו לבית המדרש (ע"פ ויק"ר לה ב).

שהחיינו בשוק

במסכת שבת (כג.) בסוגיא דחנוכה אמרו, שהרואה נר חנוכה [ואינו מדליק] מברך ביום הראשון שתי ברכות - 'שעשה נסים' ו'שהחיינו', ובשאר הימים ברכה אחת - 'שעשה נסים' [וכן נפסק להלכה (שו"ע או"ח סי' מרע"ו ס"ג)]. והקשה על זה ב'שפת אמת ליקוטים' (למטכס ד"ה קצעות ועשאות), שהרי בכל יום טוב מברכים ברכת שהחיינו 'אפילו בשוק' (ערוגין כג), ולמה יגרע דין חנוכה משאר ימים טובים, שאינו מברך עד שרואה נר חנוכה.

אך לפי מה שהתבאר, אפשר לתרץ בדרך דרוש, דהא גופא מה שחשוב לגמרא, שלא תהיה הברכה ב'שוק', שלא יהיו בו הרגלים המביאים אל השוק חליצה. ורק עם נר חנוכה המסייע לכך ש'תכלה רגל מן השוק', שיכלו ממנו ההרגלים המביאים אל השוק, ותכלה נפשו אל חצרות ה' - לנמוע בו הרגלים המוליכים אותו לבית המדרש, רק כשרואה נר זה יברך 'שהחיינו'!

בביתי מתנהג כראוי, עלי לדאוג שלא יהיה בו 'חלון' הפונה אל השוק. תפקידו של החלון הוא להעמיד בו נר חנוכה שיאיר אל השוק, שגם אלה שכבר נמצאים בשוק יוכלו לקבל מקדושת נר החנוכה שבבית. ולא חלילה להיפך, כאשר החלון מכניס את רוח הרחוב אל תוך הבית.

אומן - נר מצוה ותורה אור

אותו 'מכוער' השיב לרבי אלעזר: 'לך לאומן שעשאיני!'. אומן הוא נוטריקון נר מצוה ו'תורה אור' (משלי י כג), לרמז שגם לו יש חלק בתורה, גם הוא יכול להתעלות ולדבוק בתורה ובמצוות.

חז"ל דרשו במסכת שבת (כג.) על שני מיני לומדי תורה, יש את ה'מיימנין בה' הלומדים תורה כראוי, ויש את ה'משמאילים בה' שאינם לומדים כראוי. ובמסכת יומא (עב) הנוסח הוא 'דאומן לה' ו'דלא אומן לה', נר מצוה ו'תורה אור'. לרמז של ידי נר מצוה, נר של חנוכה, גם ה'ריקה' וה'מכוער' במעשיו יכול לדבוק בתורה.

וזוה מפני שבחנוכה יש את הכח של 'מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל' (ע"פ שנת כב, שאלמות פר' ושלם שאלמה טו), שגם מי שהוא בבחינת 'שמאל' יכול לצאת מהרגליו ולהפוך את השמאל לימין.

הרגלים המושכים אל הקדושה

אולם כל זה הוא בתנאי שלא יהא רגיל לעשות כן, שימנע את עצמו

זֶהְךָ עֲנִין 'עַל פִּתְחֵינוּ כָּל מַגִּידִים' שֶׁדִּרְשׁוּהוּ חֲז"ל
עַל נֵר חֲנוּכָּה, וְזֶה פֶתַח הַבַּיִת שֶׁמַּעֲמִידִים בּוֹ
שׁוֹמֵר 'בְּעַל הַבַּיִת' שֶׁלֹּא יִכְנסוּ הַהִשְׁפָּעוֹת מִן
הַשּׁוֹק אֶל תּוֹךְ הַבַּיִת (ע"י מֵאֵמֶר 6). אֵלֶּא לְהִיפֹךְ,
שֶׁהֵנָּה יֹאִיר וַיַּעֲשֶׂה 'פְּרָסוּמִי נִיסָא' הַחוּצָה, לְמַעַן
יִדְעוּ כּוֹלֵם 'שִׁישׁ לֶךְ אֲהוּבִים בַּעֲלָמָךְ! וּבִמְהֵרָה
יִגְאֻלְנוּ הַשִּׁי"ת גְּאוּלָּה שְׁלֵמָה וִירָאוּ כּוֹלֵם אֶת
אֲהוּבָיו מֵהֶם, בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ, אֲכִי"ר.

הַשּׁוֹמֵר שֶׁבִּפְתַּח הַבַּיִת

כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מְקַדֵּשׁ אֶת בֵּיתוֹ, הוּא
מִתְרוֹמֵם וּמִתְקַשֵּׁר עִם הַשִּׁי"ת,
מִבְּצֵר וְגוֹדֵר אֶת בֵּיתוֹ בְּגִדִּים וְחוֹמוֹת
אֵיתָנִים לְבֹל יִפּוֹל לְשׁוֹק' חֲלִילָה, אֲזִי כֹל
תּוֹרָתוֹ הִיא בְּדֶרֶגָא אַחֲרַת לְגִמְרִי, תְּפִילָּתוֹ
מַעֲפִילָה לְמָקוֹם אַחֵר, ה'שֶׁחִינּוּ אֵינוֹ
דּוֹמָה, וְגַם ה'לְהַדְלִיק נֵר' אֵינוֹ אוֹתוֹ דְּבַר!

נר א' דחנוכה תשפ"ג - ארה"ב

עיקר נר חנוכה הוא ההשתקקות אליו

על ידי כהניך הקדושים

ענין מופלא כתב ה'קדושת צו' זצ"ל (קדושות למטכה קדושה חמישית) מבוצינא קדישא הרה"ק המגיד ממעזריטש זצ"ל, שישנם שני מיני גבורות ונקמה בגויים. האחת היא 'גבורה שבגבורה' שהשם יתברך נוקם ברשעים עבור שהמה רשעים וחטאו לפניו. והשנית היא 'גבורה שבחסד' - נקמה בגויים שכולה אהבת השם יתברך לישראל עם קרובו, שבגין חיבה יתרה זאת נוקם הוא במצרים לבניו. 'שכשאחד אוהב את בנו, מחמת גודל חיבתו ואהבתו העזה, הוא שונא ומכילה ומשבר ומכרית את כל המעיקים לבנו, מחמת אהבה שאוהב לבנו'.

בזה ביאר הרה"ק מאבארדיטשוב, את נוסח ההודאה 'על ידי כהניך הקדושים', הנראה כלישנא יתרה, כי מה לי אם נעשה הנס על ידיהם או על ידי שבט אחר מישראל. ואדרבה, הלא כהנים הם בבחינת 'חסד' (וזה"ק מ"א פ"א; רמב"ל) [ומהאי טעמא כהן שהרג את הנפש נפסל מכהונתו (נמצית לז), שהגבורה הפכו של הכהן הוא. וכן דוד המלך ע"ה נדחה מלכותו את

הרואה נר חנוכה מברך

חידוש דין לימדונו חז"ל (שם כג.) בהלכות נר חנוכה, שהרואה נר של חנוכה צריך לברך. ביום הראשון מברך שתיים - 'שעשה נסים' ו'שהחיינו', מכאן ואילך מברך אחת [שעשה נסים' בלבד]. וכן נפסק להלכה (שו"ע לו"ח סי' תרעו ס"ג): 'מי שלא הדליק, ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו, כשרואה נר חנוכה מברך 'שעשה נסים', ובליד ראשון מברך גם 'שהחיינו'.

כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'שפת אמת' זצ"ל הקשה (ליקוטים, למנוסה ד"ה קצנעס), שברכת 'שהחיינו' הלא אינה תלויה בקיום המצוה, כמו שאמרו לגבי ברכת זמן בשאר ימים טובים (פנינין כ): 'והלכתא, זמן אומרו אפילו בשוק', שהברכה אינה על המצוה או על הכוס, אלא על עיצומו של יום, ואם כן מברך בכל אופן. אי הכי, מה טעם התקינו ברכת 'שהחיינו' ברואה דווקא, הלא בלאו הכי, אם אינו מדליק, יש לו לברך בעומדו בשוק, גם ללא ראיית נר.

ובנתינת צדקה, אלא יש להשתוקק ולחפש אחר עשיית החסד. זוהי פנימיות ה'חסד' - רצון ותשוקה להיטיב.

ובתב ב'סידורו של שבת', שמידת 'חסד' זו - לרוץ אחר הדל ולהשתוקק לסייע בעדו, אינה בדווקא במצות הצדקה, אלא בכל המצוות, שאף הן כביכול 'חסד' עם השם יתברך. כמו שאמר (ווס"ק משפטים, ט"ז קיד): 'אִיזְהוּ חסיד, המתחסד עם קונו'. והיינו, שלגודל אהבת חסד הנמצא באדם להקב"ה ולמצוותיו הוא משתוקק ומתאווה מאוד שיודמן לו לקיים כל המצוות שבתורה ברגע אחד, אם היה יכול, ורגלו אצה לקיימן. כי הקול הפנימי בוער בתוכו לאמר, היכן אוכל עוד לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו. גם אל המצוות שקבוע להן זמן, כמו סוכה ולולב, אתרוג ושופר, וכדומה, גם אליהן הוא יושב כל השנה ומשמר ומצפה מתי תבוא לידי ואקיימנה. ומה מאוד נפשו חומדת לקיימה תיכף, ורק הגבול שהגביל אותו השם יתברך שמצות סוכה אינה מתקיימת כי אם בחמשה עשר יום לחודש תשרי, ושופר דווקא בראש השנה ולא קודם, רק הוא המונע בעדו מלקיים את המצוות בכל עת ורגע. וכאילו שאותן ההגבלות ההלכתיות הן אוזקות אותו בעבותות העגלה, שלא יוכל לקיים כעת את המצוות שהזמן גרמן, וכל אותם הימים שאינם מיועדים לקיום אותן המצוות, הם בבחינת 'תוחלת ממושכה' עבורו.

זֶהוּ עניין 'שהחיינו' במצוות הבאות מזמן לזמן. שהאדם כל כך חיכה וייחל אליהן מתי יבואו ויקיימן, ובמשך השנה כולה כה רצה לקיים מצוה זו, רק שמגבלת הזמן מנעה

בית המקדש, יען היו ידיו מלומדות קרב ואצבעותיו יודעות מלחמה, כדכתיב (ד"י-6 כב ט) 'דם לרוב שפכת, ומלחמות גדולות עשית - לא תבנה בית לשמי'. מעתה, האיך נעשה נס הנצחון והמלחמה, שכולה גבורות, על ידי הכהנים שהם מצד החסד. אלא, שגבורה זאת היתה 'גבורה שבחסד', כי נקמת השם יתברך ביוונים באה להם מרוב אהבתו לעמו ישראל, ולכן באה בדווקא מצד החסד, על ידי בני חשמונאי הכהנים. על כן ראו חכמינו לנכון לקבוע בנוסח 'הנרות הללו', הודאה מיוחדת שהיה הנס 'על ידי כהניך הקדושים', להגיד שבחם של ישראל ולגלות את גודל האהבה שאוהב הא-ל הרחמן אותנו שנקם את נקמתנו והתאזר בגבורה, מחמת החיבה היתרה הנודעת לנו [נכמו כן נתבאר מחכמי האמת כי בחנוכה אין מדת ההוד מתעוררת על ידי מדת הנצח, אלא באתרעותא דלתתא מצד ההוד בעצמה. שנפש האדם מתעוררת בתשוקה וכל אבריו משלימים ומסכימים לעשות רצון ה'].

‘שהחיינו’ - אחרי השתוקקות לאורך השנה

בדרוש נפלא ארוך וערוך, מתבאר ב'סידורו של שבת' [להרה"ק רבי חיים מטשערנוביץ זצ"ל נלב"ע כ"ז בכסלו ה'תקע"ח] (ס"ז ד"ד פ"ט), עניינה של ברכת 'שהחיינו' על כל דבר מצוה ומועד. בהקדימו יסוד מוסד במהות מידת ה'חסד', על פי המבואר במסכת שבת (קד). ברמז האותיות גימ"ל דל"ת למידת החסד, שהן נוטריקון גמול דלים. ואמרו שם עוד, שרגלה של הגימ"ל פשוטה לכיוונה של הדל"ת, כי על גומל החסדים צוין אחר הדלים. הוי אומר, אין די בהרמת נדבה

בתשוקה שלו לאותן המצוות המיוחדות
לעולמות אלו.

זוהי כוונת הכתוב 'עולם חסד יבנה'
שעולמות רבים מאוד בנויים
ועומדים, רק בכח אותו ה'חסד' - התשוקה
לקיום כל המצוות, גם אותן התלויות בזמן
ואין עתה עתן.

כהנים - אנשי חסד ותשוקה

בדברים אלו נוסף רובד בדברי ה'קדושת
לוי' הנזכרים. שהכהנים
הקדושים כאמור הם מצד ה'חסד', ואליבא
הא דאמרן, פירוש הדבר הוא, שהם אנשי
תשוקה ורצון לקיום מצוות השם יתברך.
ובעצם, זוהי מהות הכהונה, 'לעמוד לשרת
בשם ה' הוא ובניו כל הימים' (דברים יח ט) -
להיות מוכן ומזומן בכל עת בחפץ אדיר
לקיים רצון שולחם.

חסד שכזה, תשוקה שכזו, מחיים עולמות
רבים, והם אלו שהולידו את
הגבורה שבחסד' בנצחון החשמונאים על
מלכות יוון הרשעה.

וזוהי ההודאה המיוחדת בכך שניתנו
שטמים ביד טהורים ורשעים ביד
צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך, וכמו שכתב
הרה"ק מבארדיטשוב (טז), כי מה שהיו בני
חשמונאי 'טהורים', 'צדיקים' ו'עוסקי תורתך'
בא להם בתשוקתם הרבה וברצונם העז לקיים
המצוות, בכל מצב, גם כאשר כל קיום מצוה
בא במסירות נפש ובסכנה רבה, וגם כאשר
נטמאו כל השמנים. אותה תשוקה שהיא

זאת ממנו. והנה עתה הגיע הזמן ובאה
השעה אחר צמאון ארוך וממושך, ומן הראוי
והנכון לברך בשמחה רבה 'ברוך שהחיינו
וקיימנו והגיענו לזמן הזה'. כי אומר לעצמו,
הנה עתה כבר אוכל בפועל לתקוע בשופר,
לשבת בסוכה ולנענע לולב.

בזה ביאר עוד, את מאמר הכתוב (מסליס פט ג)
'עולם חסד יבנה'. שהנה העולמות
כולם תלויים ועומדים על ידי התורה
הקדושה ומצוותיה. כמו שאמרו רבותינו (ויה"ק
מרום, ח"צ קסא; ועי' בר"ר ב' 6) 'אסתכל בה באורייתא
וברא עלמא', וביתר עומק העמיד את הדברים
מרנא הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל (עי' צעש"ט
ע"ת פרי ברשית עה"פ ויאמר א' יהי רקיע, ובתנא שער היסוד
והאמונה פ"ב), שחיות העולמות תלויה בפסוקי
התורה ובמאמר הקדוש ברוך הוא. השמים
עומדים בכח אותיות 'יהי רקיע' (ברשית א' 1), וכן
כל נברא קיים ועומד בכח האותיות
המיוחדות לו. 'ומעת הבריאה עד סוף עמידת
העולמות, כל חיותן וקיומן של כל העולמות
של מעלה ושל מטה, הכל על ידי אותיות
התורה שישאל מקיימין למטה. ועל כל אות
ואות מהתורה הקדושה עומדין אלפי אלפים
עולמות וחיותן וקיומן בקיום ישראל את
האות הלו בתורה'.

אלם, אי הכי, אותם העולמות שחיותם
באה ממצוות שהזמן גרמא, ממה
יחיו במשך השנה כולה. האין יעמדו ללא
אותה המצוה המחיה אותם. אלא, שיהודי זה
שעוסק ב'חסד' עם קונו ומשתוקק לאורך
השנה כולה לקיים את אותן המצוות
הנדירות, הוא מחיה את העולמות הללו

לכם צאן: משכו - מי שיש לו צאן ימשוך משלו. וקחו - מי שאין לו יקח מן השוק. ופירש, שעיקר המצוה הוא להמשיך לצד הקדושה בכוחות עצמו. אבל מי שאין לו יכולת זו לעורר את עצמו, 'יקח מן השוק' - ילמד אהבה למצוות השם יתברך, מתשוקתו אל השוק, ומחמתו לממון ואהבת הכסף שבו, שבהן הוא נוכח היטב כיצד עוסק בהתלהבות וללא עצלות ורפיון. 'ובאותו החשק יעשה המצוות בשמחה וטוב לבב. וכאשר יגיע תור זמן מצות אכילת מצה וכדומה, ישמח ויגל כמוצא שלל רב', כפי ששמח ועלץ כאשר בא לידו איזו חמדה מחמדות העולם הזה ותאוותיו נוכמו שעורר רבינו בחיי ב'תורת חובות הלכבות' (שעמה"פ פ"ג ד"ה והשנים עשר, ע"ש), 'ואיה יתרון נפשך על גופך ומעלת עולמה על עולמו, ועלותה מירידתו, ורוחניותה מגשמותו, ועמידתה מחליפתו, וקיומה מהפסדו, ופשיטותה מהרכבתו'.

כן הדבר לענייננו. כאשר אין בלב האדם כלות הנפש למצוות השי"ת, ונפשו אינה זועקת 'משוך עבדך אל רצונך' - יקח ראייה לכלות הנפש 'מן השוק'. יבחון כמה תשוקה יש לו לרחוב ולהבליז, ומכך יסיק לעבודת השם יתברך, 'לעשותה אף היא לכל הפחות באותה תשוקה.

כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל (עי' אמרי אמת פורים תרע"ז ד"ה איתא בגמ' קריאתה, שנת חוה"מ פסח תרע"ז ד"ה איתא בגמ' כל, ועוד; ועי' חידושי הרי"מ על מהליש בפסוק זה), דייק בכתוב בתהלים (ק"י ו) הנאמר בימים אלו בהלל והודאה, 'מקימי מעפר דל, מאשפות ירים אביון', שלכאורה היה לו לומר 'מאשפה', כמו 'מעפר' וכמו

ממדת החסד הביאה את הגבורות על היוונים ובכחה ניצחו הכהנים הקדושים.

משתשקע החמה - בזמן הזה

הדברים אמורים כימים ההם, ובעיקר בזמן הזה. שהרי מצוות נר חנוכה היא 'משתשקע החמה' (שנת כ"א) - בדווקא באותם זמני חושך ואפלת הגלויות, ששם מאירה ביותר מצות החנוכה. כי מעת אשר רבו עלינו הצרות, אפס מנו מכהן ואין זבח ואין מנחה, ואין מנורה ואיה נרותיה, ומיום ליום גוברת התשוקה ומתחזק הרצון, מתי כבר יבואו מצוות אלו לידנו ונקיימן. געגועים אלו מקיימים את העולמות הרבים והם אלו שיביאו בקרוב את הגבורה שבחסד' בזמן הזה, שכבר יקום בימינו לעינינו נקמת דם עבדיו השפוך.

ורמן לדבר, במה שאמרו 'מצותה משתשקע החמה - עד שתכלה', שעיקר ומהות המצוה בזמן הזה, עת שקיעת המאורות, היא כלות הנפש לקיום המצוות והתעוררות רצון עז לקיים כל אחת מהן בהידור רב.

יקח מן השוק - התעוררות

אכן יש מי שחש כי אין בו בערה יוקדת זו למצוות, אותה תשוקה וכלות הנפש. ומסיתו יצרו לכבודות זו, עד שנדמה בעיניו כי אין טבעו להתלהט ולכסוף, ועל כן עושה מצוותיו בקרירות ובחיצוניות. לאיש כזה, עצה טובה קא משמע לן: 'תכלה - מן השוק', יקח כלות הנפש מן השוק. והיינו, על פי מה שפירש ב'תפארת שלמה' (לשנה"ג ע"פ משט) בדברי רש"י בפסוק (שמות י"ב כ"א) 'משכו וקחו

את שאהבה נפשי, וגו' כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי' - מחפש האדם אחר תאוות ברחובות ובשווקים, אך כאשר 'עברתי מהם', כאשר הוא מעביר את התאוות לרצות בהשם יתברך בתורתו ובמצוותיו, אזי 'מצאתי את שאהבה נפשי' והוא דבק בו בקשר איתן. וכאמור, אותה הפיכת הרצונות, מנבירה באשפתות וסיבוב בשווקים לרצון טוב ולרדיפה אחר המצוות, באה מאותה התבוננות, כמה רודף אני אחר ענייני השוק האפסיים, על אחת כמה וכמה שכן יש לי לרדוף אחר התורה והמצוות.

התשוקה מקדימה את ה'

אותו רצון לטוב ואותה תשוקה לקיים מצוות השם יתברך, כשטרם הוכשרה ובאה השעה, כאותם ה'חסידים' האמורים שמהותם היא הצפייה לקיום המצוות - גדולים הם מעצם קיום המצוות. שהנה אמרו במדרש (ויק"ר לטו"ז מ"ג) 'רוח הקודש אומרת 'מי הקדימני ואשלם' (לוי"ו מ"א ג) - מי קילס לפני עד שלא נתתי לו נשמה. מי מל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר. מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג. מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית', וכן בשאר המצוות. היינו, שקודם הביא הקב"ה לפנינו את התנאים לקיום המצוה, ורק לאחר מכן עלתה ביד האדם לקיימה.

לעומת זאת, התשוקה אל המצוה, והרצון העז לקיימה, הלא הם יכולים להיות עוד בטרם באו התנאים הממשיים לקיום המצוה. ואם כן שייכת כאן בחינה שהוא כביכול מקדים את הבורא יתברך.

ר'ל' ו'אביון' שהכל לשון יחיד. אלא, שה'אשפות' היינו מיני התאוות הרעות שב'אביון' שהוא האדם התאב לכל דבר (ויק"ר נה"ל ד' ו, חנ"א נ"ח" דברים טו"ד). זה האביון חובק אשפתות ושקוע בהבלים ובטינופת, ואמר הכתוב שדווקא משם הוא יכול לקום ולהתרומם 'להושיבי עם נדיבים'.

ואפשר שתקומה והרמה אלו הן באופן האמור, שיתבונן כמה חושק הוא באותן אשפתות - הקנאה, התאוה והכבוד, וכמה רודף אחריהן להשיגן. ומשם יקח מוסר לדעת לרדוף את השם יתברך ולחפזן ברצונו, לכל הפחות כפי אשר חושק באשפתות המזוהמות והירודות.

יסוד זה נשנה שוב בפסוקי ההלל, במאמר 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים' (פסלים קט"ו ט). שאמרו במסכת יומא (פ"א) כי 'ארצות החיים' זה מקום שווקים. ורמז דוד המלך בדבריו לאמר, 'אתהלך לפני ה', בארצות החיים' - הליכותינו לפני השם יתברך, בתורה בתפילה ובמעשה המצוות, יהיו לכל הפחות כהלך רוחנו ב'ארצות החיים' - בשווקים. כמו שלהוטים אנחנו אחרי אותן 'אשפות' שבשווקי העיר וברחובותיה, כך - לכל הפחות - נשתוקק 'להתהלך לפני ה'...

עוד עומק יש בפסוק זה, שארצות היא לשון רצונות (ש"י זוש"ק נקדמה, יב). אמר דוד המלך, תחת שיהיו הרצונות בשווקים וברחובות מונחים באשפה, יש להפך אותם ולכמתל רצוננו מפני רצונו, לרצות בטוב. כדברי שלמה בנו (ש"ס"ג ג' ז-ז) 'אקומה נא ואסובבה בעיר בשווקים וברחובות, אבקשה

וְלִידֵינָּה יאמר, שההלל וההודאה קובעים את הימים לימים טובים, שהם מלאי תשוקה ותאוה להשם יתברך, ותשוקה זו היא עיקר מצות החנוכה בזמן הזה, שנתקנה 'כדי להודות ולהלל' מכיוון שהנס בא 'על ידי כהניך הקדושים' שזו היא מהותם, כאמור.

ימי החנוכה - ימי רצון

אכן, כדי להודות ולהלל כראוי וכיאות, וכדי לבוא לתשוקה נכונה להטות את לבבנו ותאוותיו אל ה', יש לעמול. וכבר התפלל על כך דוד המלך, וביקש (תהלים קמ"ח), 'הוציאה ממסגר נפשי, להודות את שמך'. הנפש כלואה תחת מסגר האשפות, ומשם אינה יכולה להודות כראוי. יש לציאת ממאסר הנפש כדי להודות ולהלל.

וסגולת ימים אלו, ימי האורה - לציאת מאותו מסגר ולהודות ולהלל, להפך את התאוות אל הטוב ולהפוך בדברי תורה. כפי שהגדיר הרמב"ם (מגילה וטובה פ"ד סי"ג) את מצוה החנוכה 'מצוה חביבה', ולשון 'חביב' מצינו בהלכות ברכת הפירות שהוא העדפתו והקדמתו של מין אחד על פני שאר המינים (עי' נדרים מ"א). אם כן היינו ענין חביבות שבנר חנוכה, שהיא מעוררת את הרצון הפנימי שבאדם, לרצות בהשם יתברך תחת שאר דברים חביבים שבאשפות, בשווקים וברחובות. יש כח בימים אלו 'עד שתכלה רגל מן השוק' - שיכלו אותם ההרגלים הרעים, החיבורים השפלים אל השווקים והאשפות. על ידי נר החנוכה הם פְּלִים ונאבדים לגמרי.

שאפילו שעדיין לא נפקד בבן זכר כבר משתוקק הוא למולו, ואפילו עדיין אין לו בית וגג כבר הוא משתוקק לקבוע מזוזה ולעשות מעקה. הרי שכלות הנפש אל המצוה, מרם בואה, יש בה מעלה יתרה על פני המצוה עצמה. ואפשר שזה הרמז בפסוק הנזכר 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים', ש'ארצות' הן הרצונות וכאמור. אמר קרא, מי שמתהלך עם 'ארצות החיים' - רצונות לטוב, הרי שהוא 'לפני ה' - קודם לו, שאפילו לא נתן לו השם יתברך, כבר משתוקק הוא לקיים המצוה.

ימים טובים ע"י הלל והודאה

השתא דאתינן להכי, נבין מה שדייק א"י כ"ק אדמו"ר ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל

(ש"ק מנחה פ"א ד' ע"י שפת אמת ליקוטים לטובת ד"ה קבעים) בלשון הברייתא דחנוכה (שבת כ"א): 'לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל ובהודאה', שלכאורה נכון היה לומר 'להלל ולהודות', שימי החנוכה נתקנו כדי להודות ולהלל בהם, ולא 'בהלל ובהודאה' שמשמע שהימים נתקנו על ידי ההלל וההודאה לימים טובים. ואמר, שאכן עיקר ומהות ימי החנוכה הם ההלל וההודאה, שמה שרצו היוונים לבטל היו ענייני רוחניות, 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', על כן היום-טוב על ההצלה מידם היא על ידי תענוג רוחני נעלה של הלל והודאה. זהו 'קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל ובהודאה' - שעל ידי ההלל וההודאה נקבע היום כיום טוב [והוא מה שפסק הרמ"א (שו"ע א"ח ס' מ"ב ע"ב) שסעודות ימי החנוכה חשובות כסעודות מצוה, רק כאשר מרבים בהן בזמירות ותשבחות].

חסידים באמת, המשתוקקים לכל דבר מצוה. לא להסתפק בתואר 'חסיד' אלא להיות כך באמת. והלא חסיד הוא העושה לפנים משורת הדין (רש"י לזוט פ"ו מ"א; רבינו יונה לזוט פ"ז מ"ח; ועוד), שיש בו לרמז על הכנתו לפני המצוה, לפני חלות דין קיום המצוה. וכבר אמר כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'אמרי אמת' זצ"ל (עי' פני מנחם בראשית תשנ"ג ד"ה איתא במדרש) שמה שאמרו 'אין דבר העומד בפני הרצון', בא לומר שאין מניעה לרצות. וזוהי תביעה על האדם, אם אינך יכול לקיים את המצוה, לבל הפחות תתאוה לכך, הלא לרצות אפשר תמיד.

ברכת 'שהחיינו' ברואה ומבין

זהו ענין ברכת 'שהחיינו' דווקא ברואה את הנר, שלא כבשאר המצוות והמועדים שברכת הזמן יכולה להיאמר בשוק.

כי זמן אמירת 'שהחיינו' הלא הוא הזמן הנעלה ביותר של התשוקה הרבה שבמשך השנה כולה להדליק נר חנוכה, שהיינו כאזוקים עד עתה מלקיימה והנה עכשיו קיימנו והגיענו לזמן הזה. והאיך תאמר ברכה שכזו בשוק, הלא אדרבה, התשוקה שלנו היא היפך התשוקה אל השוק, ועל תשוקה זו - היפך התשוקה אל האשפתות שבשוק - אנחנו מברכים 'שהחיינו'.

וזוהו שנתקנה ברכת 'שהחיינו' של חנוכה דווקא ברואה' נר חנוכה, ש'רואה' פירושו הבנת הענין ושהדבר מוצא חן בעיניו, כמו שיגרת לשון חז"ל 'רואה אני את דברי רבי פלוני', שמשעות 'ראיה' זו היא קבלת והסכמת הדברים. מי שמבין את תוכן מצות נר חנוכה, שבאה 'על ידי כהניך

ענין נכבד זה של ימי החנוכה, נרמז בדברי משה רבינו בזאת הברכה אשר ברך לפני מותו, שהם בזכות התשוקה והרצון לקיים רצון השם יתברך. דכתיב (דברים לג ח-ט) 'וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידך וגו' כי שמרו אמתך ובריתך ינצורו וגו' ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה, מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון'.

'איש חסידך', הא אמרן שהם אנשי ה'חסד' במשנת ה'סידורו של שבת' הצמאים ומשתוקקים בכל עת לקיום כל המצוות. 'כי שמרו אמתך' - כי ציפו לקיום המצוות. ש'שמרו' לשון המתנה היא, כמו 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית לו יא) - היה ממתין ומצפה מתי יבוא (רש"י עט). בזכות ה'חסד' וה'שמירה' - ההשתוקקות לקיום המצוות, נתקיים בהם 'ברך ה' חילו' וגו' - שניצחו את היוונים. כמו שפירש שם רש"י 'ראה שעתידין חשמונאי ובניו להילחם עם היוונים, והתפלל עליהם. לפי שהיו מועטים - י"ב בני חשמונאי ואלעזר, כנגד כמה רבבות. לכך נאמר 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה'. הרי שנס החנוכה בא בזכות התשוקה של החשמונאים בני לוי לדבר מצוה, מתי יבוא לידי מצוה ואקיימנה, מתי אזכה לעמוד בניסיון, מתי אוכל להתגבר על היצר, מתי אוכל לעשות רצון השם יתברך באמת. הם היו 'מהדרין מן המהדרין' (עי' שם כט), מלשון חזרה וחיפוש. הם הידרו וחיפשו תדיר איך היכן ומתי נובל לקיים את מצות ה'. והיא שעמדה להם לגבור ולנצח.

בזמן הזה, ובפרט בימי החנוכה ששורשם מצד הכהנים שממדת החדש, מוטלת המלאכה עלינו להיות 'איש חסידך' -

אחרים הם, ימים של התגלות הנסים בזמן הזה ובפועל ממש.

הלא כה דבריו כאש של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל (קדושות למטכה קדושה ראשונה) לפרש נוסח ההודאה 'בימים ההם בזמן הזה', 'שא"ו החסדים והנסים וההארות שהיו אז בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, נתגלה עד עכשיו בזמן הזה'. והיינו, שבכל שנה ושנה 'בזמן הזה' ממש, מתעוררים שוב אותם החסדים והנסים הגלויים שהיו בימים ההם.

שמוע מינה, שאין חנוכה ימים שבשגרה 'בתוספת' מצוות היום ומנהגי ישראל. אלא, הינם ימים המבורכים, מסוגלים ביותר ומלאים אור יקרות, כאותו אור שהאיר 'לחשמונאי ובניו'. בזה פירש עוד הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל (סע), 'ופורקן כהיום הזה' - שהפורקן והתשועה כהיום הזה בו עומדים אנחנו, הם בדיוק רב בהתשועה והפורקן שהיו אז בימים ההם, בימי מתתיהו 'איש חסיד'.

וראיתם - וזכרתם

אכן, ההרגל מביא שכחה, והוא מונע מאתנו להבין אל נכון את עוצם הימים ואת קדושתם. וכבר דרשו רבותינו (תפארת סלמה מטובה ד"ה ויעקב; בני יששכר כסליו טעם מ"ד אות טו) שתיבת 'שכחה' היא אותיות 'חשכה', שהיא מערפלת את החושים ומסתרת את אור הימים במעטה ההרגל. ואכן זאת היתה כוונת היוונים 'להשכיחם תורתך' - להחשיך ולהביא את האדם להרגל וחוסר חיות. אבל מי שמדליק את הנרות בכוונה הראויה ובאופן הרצוי, אז

הקדושים - בזכות מידת ה'חסד' וה'הידור' - התשוקה למצוות ה', הוא ראוי לברך 'שהחיינו', שסוף סוף אחר תשוקה ארוכה זכינו להדליק נר חנוכה.

בזמן הזה כבימים ההם

אמרי אינשי בדרך צחות, לספר על אותה זקנה תמימה שכאשר ראתה בספר 'צאינה וראינה' את מעשה יוסף ואחיו, זממם של האחים והשלכתו לבור, יצא לבה מחרדה למצבו. כשהגיעה למכירתו לעבד והורדתו למצרים הרחק מבית אביו, לא הצליחה עוד לעמוד בכך, וגעתה בבכי רב על מר גורלו. לשנה אחרת כשבאה שוב לקרא ב'צאינה וראינה' על מאורעות הפרשה, חששו קרוביה ואנשי ביתה ששוב תתרגש בצער רב, והנה לפליאתם אין לה 'רחמנות' על יוסף, אדרבה, 'מגיע לו', היא אומרת, הלא הוא זוכר משנה שעברה מה אחיו רוצים לעולל לו, ומדוע הוא נכנס למלכודת בעינים פקוחות...

עלינו לזכור ולשמור, שאין אנו רק כמזכירים בכל חנוכה את מה שהתרחש אז, אלא הדברים מתעוררים מחדש, כח הנס, התגברות המעטים הטהורים והצדיקים, ההשתוקקות לקיים מצוות ה' גם במסירות נפש ממש, הכל חוזר וניעור בימים אלו. ולא תעלה מחשבת פיגול באדם, כביכול ימי החנוכה הם חלק ממעגל השנה, זכר לעבר הרחוק והמערפל. ימי החנוכה אינם סתם ימים שנחגגים מדי שנה מעולם ועד עולם. הם אינם כימי חודש חשוון עם תוספת מצוות התלויות בהם, אלא ימים

שיום אחד נקבע על שם הנס שלא שאלו שאלות. והיינו, שהקשו התוספות (עי' חס' שנת כ"א: ד"ה שיהי ועי' ד"ה יוסף שס) שאפילו היה הפך חתום, עדיין יכול להטמא בהיסט' נועי"ש מה שכתבון. ואם היו הכהנים מקשים קושיא זו, לא היו משתמשים באותו פך שמן למנורה... **אם כן הנס הוא שלא הקשו קושיות והשתמשו בשמן זה,** והשאירו את הקושיא לבעלי התוספות להתפלפל בזה בהמשך... נכבשו"ת גנזי יוסף (ס' קמ סוף אות א, עמ' קס"ה), הביא כן בשם הגאון רבי יוסף שאול נתנון, וכתב לבאר על פי זה לשון הפייט: 'מנורת קנקנים נעשה נס לשושנים', ולכן 'בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים'.

ואפשר לומר עוד בדרך זו, שהנס היה שלא **תירצו תירוצים...** שהיו הכהנים יכולים למצוא שמן טמא או שלא להדליק כלל, והיה להם ק"ן תירוצים של היתר עבור כך. כי הלא 'טומאה הותרה בציבור' (פסחים ע"ז), וגם 'אונס רחמנא פטריה' (ב"ק כ"ג), ועוד רבים כיוצא באלו. אמנם אכן היו יכולים בדרך זו להדליק את המנורה ולצאת ידי חובה, אך היו מחמיצים את גילוי החיבה היתרה שנודעה על ידי הנס של חנוכה. ורק מפני שלא חיפשו תירוצים של היתרים כאלו, זכינו לנס ולאור גדול זה, ועל הא גופא יש לחגוג יום נוסף...

וממנו ניקח אנחנו, לעבוד את השם יתברך **לא קושיות ולא תירוצים.** לעובדו בכל לבבנו במטרה אחת ויחידה - לעשות רצונו. הלא את ה'תירוצים' שלנו יודע השם יתברך, שהוא ברא את כל אלו, ורצונו מאתנו שנעבדהו עם הכל ועל אף הכל. הקדוש ברוך הוא יושב ומצפה 'אספו לי חסיד' (תהלים נה) -

'מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך' (חזק"ל שער יחוד המעשה פ"ה), ומתגלים לו שערי האורה הטמונים בקדושת אלו הימים.

כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'שפת אמת' זצ"ל (מקן תר"מ ד"ה מוסר) כתב לבאר בזה, מה שאמרו חכמינו ז"ל (שנת כ"ב. ובשאלות דרכ אסא ושלמה דרשה לנחמה, שאלתא כ"ו) להדליק נר חנוכה משמאל, כדי שיהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית מצויץ בטליתו ביניהם. וביאר, שענין כל שלש מצוות אלו, הוא הסגולה שבהן לזכרון. המזוזה היא לזכרון כמו שכתב הרמב"ם (הלכות תפוח"מ פ"ו ה"ג, ע"פ מנחות לג:) 'וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ברוך הוא, ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן' (וכ"ה בחינת מלוא חכ' ועי' רמב"ן סוף פ"ג). ציצית הלא בהדיא כתיב בה (במדבר טו ל"ט-) 'וראיתם אותו וזכרתם וגו' למען תזכרו'. וגם ענין נר חנוכה הוא הזכרון, להאיר את החשכה-שכחה, ורמז לדבר שאור הנרות מזכיר, 'וראיתם - וזכרתם'. וכתב, שגם **הסתכלות בנר חנוכה מביא זכירה כמו הסתכלות בציצית.** כל אלו הסגולות לזכרון, אחת מטרות - זכירת הדבר האמור, שאותו אור שהאיר בתקופת החשמונאים מאיר בשווה ממש גם בשנה זו.

ללא קושיות וללא תירוצים

הרה"ק היהודי הקדוש מפשיסחא זצ"ל, אמר בצחות (עי' מפתח ירושלים מאמר ט"ז) כי דין אור א, בשם הרה"ק ממנוקאטש, ליישב את הקושיא הנודעת שהקשה ה'בית יוסף' (א"ח ס' תרע) מדוע קבעו בני בינה שמונה ימי חנוכה, והלא ליום אחד היה די שמן. ואמר,

ד'ויתן לך' (מלשית ס כט) - 'יתן ויחזור ויתן', כן הדבר הזה לענייננו ב'וקרבנו' בריבוי וא"ו - להקריב את עצמו שוב ושוב. כלומר, שתמיד עבודת האדם הוא להקריב את עצמו כליף להשם יתברך, כנחשון בן עמינדב, וכאותם החשמונאים 'איש חסידך', שעשו כל אשר היה לאל ידם, בלא להביט ימין ושמאל וללא קושיות וללא תירוצים. [וגם יתבאר האי וא"ו יתרה, על פי מה שכתב כ"ק אא"ז אדמו"ר ה'שפת אמת' זצ"ל (פסק תרגם ד"ה מילאט מנרים), מהזהר הקדוש (ויאל, ס"א קנז), שהאות ו' היא המורה על חיבור והתקשרות, ולכן יש ו' בחיבת 'מצוה', להורות על החיבור והקשר על ידה להשם יתברך. שלכן נקראת 'מצוה', שהיא מלשון 'צוותא' וחיבור להקב"ה. אם כן תוספת הוא"ו ב'וקרבנו' היא ההקרה להתחבר אל המצוה, שבוה נתייחד יותר מכולם.]

כיוצא בדבר אתה אומר, בפסוק (משלי כג) 'כי נר מצוה ותורה אור' - ריבוי וא"ו ד'ותורה' ללמדנו בא, להוסיף בלימוד התורה בכל עת ובכל מצב. ש"ז מסוגלים אלו הימים, 'כי נר מצוה ותורה אור'

כאשר נשאל הרה"ק רבי יששכר דב מבעלזא זצ"ל, מפני מה לא תיקנו בתפילת שמונה-עשרה תפילה על הצלחת הצאצאים, שהיא כה נחוצה וחשובה. השיב רבי יששכר דב, שאדרכה, מפני חשיבותה הרבה היא נאמרת ברמז תוך כדי התפילה, בחיבות 'לדור ודור נודה לך', שבהן אפשר לכוון שכל הדורות כולם יודו לך, ושנחנו נודה על כל דור ודור ויהיה לנו למי 'לספר תהלתך' (עי' קובץ אור הלפון נב עמ' נט).

היכן הם אלה המבקשים אחת, לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו. היכן הם אלה שגם כשאנשים יכולים, אינם מסתפקים בתירוצים, אלא שואפים, מבקשים ומייחלים, מתי כבר אוכל לקיים רצונו.

מדרגות אלו בעבודת השם יתברך ניתנות להשגה בימי החנוכה הנעלים, אם מאמינים בכחם של הנרות ובכח הימים המתחדשים בכל שנה ושנה, כבימים ההם.

ללמוד, ושוב ללמוד

יום ראשון של חנוכה הוא יום קריאת הנשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב, ואף זה ללמדנו בא לדבוק בדרכיו וללמוד ממשנתו. בשעה שעמדו ישראל על ים סוף והיו המצרים נוסעים מאחוריהם, מסר נחשון בן עמינדב את נפשו, וקפץ וירד לים תחילה (פוטס ל), ועליו מפורש בקבלה (פוליס סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש וגו'. היו לנחשון את כל הסיבות והתירוצים לעמוד מן הצד ולצפות לישועת ה' משמים ללא אתערותא דלתתא, או להמתין שמישהו אחר ימסור את נפשו עבור הכלל. אך הוא בחר בעבודת ה' בהתמסרות ותשוקה, ללא נסיון התחמקות. בכך היה נחשון מי שסלל את הדרך הנכונה לכל יהודי בכל דור, לעשות ולפעול, ולא לתרץ עצמו גם בדברי אמת.

כבר דיין חז"ל (ב"ר נשא יג י) בקרבנו של נחשון בן עמינדב שרק בו נאמר 'וקרבנו' בתוספת וא"ו, לעומת שאר הנשיאים שבהם כתוב 'קרבנו'. ואפשר, שהוא על דרך מה שדרשו חז"ל (ב"ר מולדות סו א) בריבוי וא"ו

אלו שיומם מלא פעולות ומעשים שלא בדברי תורה, החובה שלהם אף גדולה וכפולה לקבוע עתים לתורה. ימי האזרה הם הימים הנכונים להכניס אל הבית עוד תורה ולהוסיף חיל בתורה.

וכאשר יקיים האדם בעצמו 'ותורה אור' - ריבוי תורה עוד ועוד, יקיים בו השם יתברך, במידה כנגד מידה, 'ויתן לך' בריבוי וא"ו ויחזור ויתן בשפע רב וגדול עד למאוד, בבחינת 'מוסיף והולך' (שבת כח), והעם ההולכים בחושך יראו אור גדול במהרה, אכי"ר.

והנה, ראשי התיבות של 'לדור ודור' הם ל"ו - מספר נרות החנוכה, ורמז הוא כי הצלחת הבנים תלויה באלו ל"ו נרות החנוכה, כמו שאמרו במסכת שבת (כג:) 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים', ופירש רש"י שהכוונה לנר שבת ונרות חנוכה. אך מובן, שאין די בסגולות אלו, וכל מי שהצלחת בניו חשובה לו, יש לו לחזק את עצמו בקביעות עתים לתורה, ומכאן ואילך תועלת הסגולות שאכן יצליחו בניו בתלמוד תורה.

הדברים אמורים לכל אדם באשר הוא, אכן

נר ד' דחנוכה תשפ"ד

מאמר א

עשיית המצוות מתוך החושך במסירות נפש

זורע צדקות

איתא בספרים, שאותם שמונה מידות ושבחים של הקב"ה שבברכת 'יוצר אור' - 'פועל גבורות, עושה חדשות' וכו', מאירים בשמונת ימי החנוכה, כסדרן. ביום הראשון 'פועל גבורות', בשני 'עושה חדשות', בשלישי 'בעל מלחמות', וכן הלאה עד יום זאת חנוכה בו מאירה מידת 'אדון הנפלאות'.

היום, בנר רביעי, מאיר האור הרביעי 'זורע צדקות'. ויש לנו להבין ענין זורע צדקות, מהי הצדקה שהקב"ה זורע.

צדקת ה' עם ישראל, אמורה בשירת דבורה (שופטים ה יא) 'שם יתנו צדקות ה', צדקת פרונו בישראל'. ואמרו על זה במסכת פסחים (פז) אמר רב אושעיא, צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיזון לבין האומות. ואמרו שם בגמרא שסיבת פיזור ישראל בין האומות הוא כדי שיתוספו עליהם גרים, כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין. זו היא הצדקה שהיא כמו זריעה שנעשית כדי להוסיף

ולהגדיל צמיחת התבואה, כך הוא ענין הגלות כדי להגדיל ולהאדיר שמו הקדוש בעולם, שיתוספו עלינו גרים.

ומלכד המשמעות הפשוטה של גרים, יש כאן גם זריעת צדקה בין ישראל ובין אביהם שבשמים, שהרי קיום המצוות נחשב לנו לצדקה, כדכתיב (דברים י כה) 'וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כאשר ציונו'. וכך איתא בזוהר הקדוש (ויקרא, ס"ג ו) 'שכביכול ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים, במצוות ובמעשים ש'להם. כדאיתא שבני ישראל בכח התורה והמצוות מעוררים שיושפע שפע לשכינה הקדושה, שזו היא בחינת צדקה לעניים, עניה ודלה דלית לה מגרמה כלום.

וזך ענין ה'זריעה' האמורה בצדקה, כזריעת השדה שאין אדם זורע סאה אלא כדי להוציא ממנה כמה כורין. כן היא סיבת פיזור ישראל בגלויות הוא כדי שיתוספו עליהם גרים ושיתלקטו ניצוצות הקדושים המפוזרים בין האומות. וזו היא הצדקה, קיום המצוות

והן בחג הפורים, שבשניהם נוספה מידת אהבה רבה בין ישראל לאביהם שבשמים בקיום המצוות. בפורים כמו שאמרו חכמינו ז"ל (שם פט.) שבימי אחשוורוש קיבלו ישראל את התורה שוב, מרצון, מאהבת הנס. ובנס החנוכה גם, אחר שקיימו חשמונאי ובניו ואחריהם כל ישראל את המצוות מתוך מסירות נפש רבה, במלחמה עזה בחושך שהחשיכה להם מלכות יון, התקיים בהם 'צדקה תרומם גוי' (משלי יד לג), ונוספה מצוות נר חנוכה שקרויה בדברי הרמב"ם (הלכות מנילה ומנוסה פ"ד ה"ג) 'מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד', ולכן תיקנו בה, מה שלא נתקן בשאר מצוות, ענין 'מהדרין' ו'מהדרין מן המהדרין' (שם סב.), כי היא באה מריבוי אהבה ש"י ישראל, יותר מהקבוע מעיקר החיוב.

זו היתה המטרה ב'זרוע צדקות' של השם יתברך, צדקה עשה עם ישראל שפיוזין בין האומות. ובגלות מדי יצאו עם אהבת תורה, 'הדר קבלוה', 'הדר היא לכל חסידיו'. ובגלות יון יצאו עם קיום מצוות באופן של מהדרין מן המהדרין, ומחמת שביקשו יון 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', נתעוררו בני ציון על בני יון ונלחמו בהם בחירוף נפש עד שיצאו יותר מחוזקים ויותר מחוברים ומקושרים למצוות, עד שתהא השלהבת עולה מאליה באהבת השם יתברך.

כך זה הוא הכח שאפשר וצריך לקחת מנרות החנוכה, ומהאור הרביעי, לקיים מצוות ה' באהבה ובחיבה, בחיבור אל המצוה, בהארת המצוה, שיהיה כל מצוה כנר והתורה כאור. ואזי יחשבו אכן מעשינו כצדקה, 'וצדקה תהיה לנו'.

בתוך אותן הגלויות, שביניהן גלות יון שהחשיכו עיניהם של ישראל (בר"ר ז ד), ומתוך אותו החושך מקיימים ישראל את המצוות, וזוהי צדקה שמניבה תוצאה כפולה ומכופלת, שבזכות אותה מסירות נפש לקיום המצוות בהידור רב, בתוך גלות יון, קיבלו את חג החנוכה והאורות הכלולים בו, בגילויי חיבה ואהבה רבה.

אהבה מקלקלת את השורה

הרה"ק רבי יענקל'ה מפשעווארסק זצ"ל סיפר, ששמע מהרב חיים יצחק חייקין זצ"ל [ראש ישיבת עקס-לה-בן, מתלמידיו של ה'חפץ חיים' זצ"ל], שהגאון רבי משה לנדינסקי זצ"ל ראש ישיבת ראדין, נסע פעם אחת למוסקבה לטובת הישיבה, ועלה לביתו של גביר אחד לזכותו. שאל לו אותו הגביר, מדוע הולכים אצלכם בפאות ארוכות כל כך, הלא בתורה כתוב רק 'לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית את פאת זקנך' (ויקרא יט טו), ותו לא מידי. השיב לו רבי משה במשל, לאב שנכנס לביתו והכריז שהוא צמא מאד, מיד אצו רצו כל בניו להגיש בפניו שתיה כזו או אחרת. והלא ידעו שלא ישתה אלא מעט, אלא שמאהבתם העזה מרבים הם יותר מהנצרך... גם אנחנו כך, אנחנו רואים שאבינו שבשמים אוהב שנשאיר פאות, לכן אנחנו מגישים לו כהנה וכהנה, מרבים בכמות או באיכות כמידת האפשר...

אותה אהבת ה' המקלקלת את השורה ומביאה את האדם לקיים את רצונו יתברך, הרבה מעבר למה שמחויב לעשות מצד הדין, קיבלה תוקף ועוז הן בימי החנוכה

במלחמת המלכים כתיב (בראשית י"ט) 'ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו, ויכם וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק'. ופירש רש"י שאפילו שהחשיך הלילה לא נמנעו מלרדוף אחריהם. ואפשר שאף כאן רמזו כחו של אברהם שנטע בבניו אחריו, בחשמונאים, שאפילו כאשר החשיך עליהם על ידי מלכו יוון שביקשו 'להשכיחם-להחשיכם תורתך' (ע"י בני יששכר כסלו טבת מ"ד לוח נ"ו) והם ה'חושך שעל פני תהום' (נר"י ז' ד ע"פ בראשית א' ג), **עם כל זאת לא נמנעו מלרדפם ולקיים את המצוות מתוך מסירות נפש ואהבה רבה בדרך של 'מהדרין מן המדרין'**. והכל בכוחו של אותו זקן הוא אברהם אבינו.

עוד כתב רש"י שם, 'אין מקום ששמו חובה, אלא דן קורא חובה על שם עבודה זרה שעתידיה להיות שם'. וגם בזה יש לרמז את האמור, שהרי 'חובה' היא נוטריקון 'חיל בלע ויקאנו' והה"א היא ה"א של תשובה (ע"י מנחות כט), ובא לומר **שעל ידי התשובה אפשר להעלות את כל הניצוצות הקדושות שנפלו**. וכח זה כאמור נטע אברהם בישראל בעת מלחמת המלכים.

עוד זאת: 'חובה' בגימטריא 'בי"ט', שהוא השם של קיבוץ והשבת הניצוצות הנפולות, כאמור.

אולם, עדיין יש לנו להתבונן, מכיון שאין מקום הנקרא 'חובה' ואין זה אלא רמז לעבודה זרה, אם כן איך כתב עליו המקרא 'משמאל לדמשק'. ואפשר לבאר, בהקדם האמור בנבואת זכריה (ז' ב) 'משא דבר

מעשה אבות סימן לבנים

הראשון שצעד בדרך זו הוא אברהם אבינו ע"ה אבי האומה, שמעיד עליו הכתוב (בראשית י"ט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו', ופירש רש"י ידעתיו - לשון חיבה. אברהם אבינו הוריש לבניו ולכל הדורות אחריו את מידת החיבה לשמור את דרך ה', **לעשות את המצוות בחביבות ואהבה רבה**. 'לעשות צדקה ומשפט', שזו היא בחינת צדקה כאמור לעיל, זריעה של צדקה. וגם רמז יש בדבר, צדקה אותיות 'צדק' ה', רמז לאברהם אבינו ע"ה שנקרא צדק, ככתוב 'מי העיר ממזרח צדק', עם ה"א הרומזת לתשובה (וע"י בר"ר יב, ט, ושפ"א וישג מרס"א ד"ה טלה).

אברהם אבינו, אף הוריש לבניו את מידת המסירות נפש לכל דבר שבקדושה, הנובעת מאותה אהבה. ובכללה מה שמסר את נפשו במלחמת המלכים כמו שאמר (בראשית י"ח כו וכז) 'ואנכי עפר ואפר - וכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים', וכל זה כדי להוציא את המלקוח והשלל שנפלו לידם. ו'מעשה אבות סימן לבנים', להוציא בכח כל מצוה והמסירות נפש אליה, את כל הניצוצות שנפלו על ידי החטאים.

ענין זה מיוחד בהדלקת הנרות שכתבו המקובלים (פע"ס שעיזה"כ פ"ד) ש'שמן' בא"ת ב"ש הוא השם 'ב"ש', היוצא מראשי תיבות הפסוק (ישעיהו מ' ה) 'בזורעו יקבץ טלאים'. ובנתינת השמן אל תוך נרות החנוכה יש לכוון **להוציא את אותן הניצוצות שנפלו בין הקליפות, 'חיל בלע ויקאנו**, מבטנו יורשינו אל' (לוינ' כ טו).

חנוכה בשמאל יש גם כן כח של ביטול החובה ותשובה שלמה, שכל הניצוצות שנפלו לצד שמאל אפשר על ידי השמן והנר להעלות ולתקן ולאוקמי שכינתא [וסימן לדבר: האותיות שמשמאל לאותיות תיבת 'דמשק', הן אותיות 'הנרת'].

בגמרא (שם כ"א) אמרו שיעור ההדלקה 'עד שתכלה רגל מן השוק' וביארו שהוא 'עד דכליא רגלא דתרמודאי'. תרמוד הלא אומה פחותה היא, עד שאמרו (מ"ה נ"ו) שאין מקבלים גרים מתרמוד. ואמרו בזה חז"ל שנה חנוכה מסוגל להאיר ולהעלות גם מעמקי הקליפה, גם את אלו הניצוצות שנפלו עמוק אפשר לתקן בנר החנוכה, שעל ידה אפשר לשוב אף על החמורות, שקשה לשוב עליהן במשך השנה.

כח זה השאירו עבורנו אבותינו הקדושים והוא מונח בנר חנוכה, יתן השם יתברך ונוכל לנצל את הכוחות הללו ולהרבות בעסק חמצות ואהבתן, אכ"ר.

ה' בארץ חֲדָרְךָ ודמשק מנוחתו'. ואמרו במדרש (א"ר פ"ד) שאין מקום ששמו 'חדרך', אלא הוא רמז למשיח שעתיד להדריך את כל באי העולם בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא. ואמרו עוד שם, אי במשיח איירי מהו 'ודמשק מנוחתו' הלא אין מנוחתו אלא בבית המקדש, אלא, עתידה ירושלים להיות מתרחבת בכל צדיה עד שתהא מגעת לשערי דמשק, וישראל באים מהגלויות ונחים שם, וזהו הכוונה 'ודמשק מנוחתו' - עד דמשק מנוחתו.

מעשה אפשר שלכך אמרה תורה 'עד חובה אשר משמאל לדמשק' שכאשר יבוא מלך המשיח יתבטלו כל החובות והחטאים, שהוא עתיד להדריך את כולם בתשובה שלמה לפני הקדוש ברוך הוא כאשר ינחו שם בדמשק כל יגיעי כח.

עליית הניצוצות ממעמקים

אך אפשר לומר עוד ברמז הכתוב 'עד חובה אשר משמאל לדמשק', שבהדלקת נר

תשובה שלמה בימי החנוכה

ובימי יעקב אבינו התחיל להכביד עול הגלות, וירד לבין האומות, ואז כבר נחסר גילוי אור אחד משם שמים, כדאיתא (פי' אור קדוש [סאלמטיר] מולדות ד"ה הנכסה אחת) שעשיו נטל אותו שם הוי"ה שנוסף ביצחק ולא העבירה ליעקב.

ואחר כך בעומק הגלות, אצל יוסף כבר היה חושך גדול, כמו שאמרו חז"ל שיוסף קידש את השם בסתר (סוטה לה), בעמק הקליפה במצרים ערוות הארץ, ולכן נחסר ונסתר עוד גילוי של שם. וכמו שכתב הרה"ק המגיד **מקאזנין זצ"ל** (עבודת ישראל וסי ד"ה לשועמן) 'רתמיה נשגבה בעיני מדוע נפלא הדבר הזה מכל ספרי המקובלים וכו', הגם שהיו סופרים ומוניין כל אותיות התורה וכו', להתמיה מה שנעלם חס ושלוש מאבותינו רחבי לב הדבר הזה. כי בשני פרשיות, מקץ ויגש, ופרשת ויחי עד הפסוק הזה, נפקד מקום שם הקודש הנכתב הוי"ה. ומבאר שם שמתחילת התגלגלות הדבר שירדו אבותינו למצרים ותחילת הירידה שירד יעקב אבינו ע"ה ובניו, כמו שכתוב אנכי ארד עמך מצרימה, נעלם שם הוי"ה המורה על הרחמים וחסדים גדולים, עד הפסוק הזה 'לישועתך קויתי ה', 'שמורה על הגאולה העתידה שניבא יעקב אבינו ע"ה כמו שפירשו המפרשים שם. לכן נתגלה שם הוי"ה המרחם עלינו הפודנו והגואלנו במהרה אמין'.

מוסיף והולך בשמות הוי"ה

בסוגיא דחנוכה (שבת כ"א:) נחלקו במנין הנרות: 'תנו רבנן, מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין, נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים, יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים, יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך.

מבואר בספרים, ששתי השיטות 'מוסיף והולך' ו'פוחת והולך' יחדיו יהיו תמים. שמי ש'פוחת והולך' וסר מרע, הרי הוא מאליו 'מוסיף והולך' בעשיית טוב. ומאידך מי שהוא 'מוסיף והולך' ומרבה טובה, מאליו הוא 'פוחת והולך' ומתרחק מן הרע.

דבר נפלא כתבו המקובלים (פי' מעשה רוקם עמ"ס ב"מ א"ט ח) שיצחק עולה בגימטריא ח' פעמים הוי"ה [ר"ח], יעקב עולה ו' פעמים הוי"ה [קפ"ב], ויוסף עולה ו' פעמים הוי"ה [קנ"ו] והרמז בזה, שאצל יצחק אבינו היה עדיין גילוי שלם של שם שמים, אפילו בבחינה של למעלה מדרך הטבע, כמו שאמרו הקדמונים (נחם ישראל למהר"ל פי"ע ועוד) שמספר 'שמונה' רומז על למעלה מדרך הטבע, שהטבע הוא שבע, ושמונה הוא למעלה מדרך הטבע, ועל כן לעתיד יהיה כינור של שמונה נימין (ערכין י"ג).

שם עוד שאותם שמנים שאין מדליקים בהם בשבת, מדליקים בהם בחנוכה.

דרי שהכח של חנוכה הוא שמדליקים בו ב'שמן קיק', והיינו, שחנוכה הוא כעין אותו 'קקיון דיונה', שאף בחנוכה, שהוא נוטריקון 'חנו כה' (ר"ן שנת כ"א), חונים תחת ענפיו הרחבים כל החולים ברוחניות, שיכולים להתרומם ולהתרפא. וכשם שאותו קקיון דיונה בא להוכיח ליונה שלא ידח ממנו נידח ואף גויים יכולים לשוב בתשובה שלמה. כך הם ימי החנוכה המאירים, שאף בהם אפילו הגרועים ביותר יכולים לשוב ומיד יתקבלו. זהו ה'אשל הגדול' של ימי החנוכה שתחתיו ינוחו יגיעי כח.

ורחצו רגליכם - הרגילות

מאותו אשל גדול, שאף חנוכה נרמז בו, יש לנו לקחת דרך ברורה לימי החנוכה האלו. כדאיתא שם בזהר הקדוש שכאשר הזמין אברהם אבינו ע"ה את המלאכים להישען תחת העץ, תחלת דבריו היו 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם', לטהר אותם מכל עבודה זרה ומכל טומאה. ויש כאן רמז לימי החנוכה, כמו שכתב הרה"ק ה'בת עין' זצ"ל (מקץ ד"ה וכשראם) שתיבת מ"ם עולה מספר צ', וחנוכ"ה הוא בגימטריא פ"ט שהוא 'מעט מים' - אחד פחות ממ"ם. ולדרכנו יש לומר שזאת רמזה לנו התורה, שאף מימי החנוכה אפשר ללמוד את מה שנמטע אברהם אבינו בל"ב אורחיו.

מה שאמר אברהם 'ורחצו רגליכם' (בראשית י"ז), הוראה היא עבורנו, ובפרט בימי החנוכה, כאמור, לרחוץ את ההרגלים

מעתה נאמר, שזוהי העבודה של 'מוסיף והולך' בימי החנוכה, ללכת בעקבות האבות הקדושים, ויוסף הצדיק שנקרא על שם כך, 'יוסף ה' ל', ולהוסיף בכל יום ובכל נר עוד שם הוי"ה ועוד שם, עד שמונה שמות שהוא למעלה מדרך הטבע, עד שיהא השם שלם ותבוא הגאולה.

חנוכה - אשל גדול

אצל אברהם אבינו ע"ה כתיב (בראשית כ"א לג) 'ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם', ואמרו חז"ל (סוטה י.) אל תיקרי 'ויקרא' אלא 'ויקריא' שהקריא לכל העולם שמו של הקב"ה. וכתב 'בעל הטורים' שאותו אשל היה אילן מגן עדן, ונלמד בגזירה שוה, נאמר כאן 'ויטע אשל' ונאמר בגן עדן (בראשית ג ט) 'ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם'.

בזהר הקדוש (וירא, ח"ב קכ) כתב באריכות שהיה אברהם אבינו נוטע על ידי אשל זה אמונה וטהרה בכל העולם. שמי שהגיע אליו היה אברהם מצוה עליו לשבת תחת העץ, אם היה דבוק בהשי"ת היה העץ מצל עליו, אך אם היה דבוק בעבודה זרה התרוממו הענפים ולא הצלו עליו. וכן אם היה טהור היה האילן קולטו, ואם לא, היה אברהם אבינו מצוה לו לטבול לטהרתו במעין שהיה שם תחת האשל.

והנה אחד השמנים שאין מדליקין בהן במקדש ואין מדליקין בהן בשבת הוא 'שמן קיק', וביאר ריש לקיש (שבת כ"א:) שהוא שמן מהקקיון דיונה, שהוא עץ רחב שתחת ענפיו נחים כל חולי מערבא. ואמרו

(ע"ז כו), ועם כל זאת האיר אז בכל העולמות מכיוון שהדליק את נרות החנוכה. אבל יש לנו 'לרחוק' את התשובה שאנחנו עושים בחנוכה, ולהתבונן בה, על מה אנחנו מתוודים על עבירות חמורות ובזויות. וכי כך צריך להראות בנו של אברהם יצחק ויעקב! אכן ימי החנוכה מיועדים לתשובה אבל על הרגלים טובים יותר...

אולם על האדם לזכור את הוראת אברהם אבינו 'יוקח נא מעט מים' – אין צריך ריבוי מים כדי להטהר ולשוב, במעט מים סגי לרחיצה, אבל העיקר 'ורחצו' – שהשפשוף והרחיצה יהיו הדק היטב.

זוהי אפוא הנקודה שעל כל יהודי להוציא מהחנוכה, להתנקות, להטהרות מההרגלים של, ולהיות 'מוסיף והולך' במעלות התשובה. שאם התשובה של היום היא על הרגלים רעים ונבזים, התשובה של מחר כבר תהיה על הרגלים טובים יותר, וכך מוסיף והולך, כדין המהדרין מן המהדרין, עד שישב אפילו על המצוות, על שלא נעשו כתיקונם.

ראובן - דרך תשובה

הנשיא של היום, היום הרביעי, הוא הנשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור

(מדרש 1 ז). וזה לשון המדרש בעניינו (תפסומא קמס): 'ואנשים מבני ישראל נשיאי העדה קריאי מועד אנשי שם', מי היו, אליצור בן שדיאור וחבריו. אנשים 'אשר נקבו בשמות' (מדרש 6 ז), אף על פי שלא פירסמן הכתוב, נותן את סימניהם, ומתוך המקראות אתה מבין אותם. משל למה הדבר דומה, לכן טובים שגנב

הרעים ולשוב עליהם. כמו שדרשו בדברי הגמרא (שבת כ"ב) ששיעור ההדלקה היא 'עד שתכלה רגל מן השוק' – לכלות את ההרגלים הרעים שברחוב הגשמי. ותחת הרגל רע להכניס הרגלים טובים וזהו ענין 'הרגל בנר' (שבת כ"ב) שקאי על נר חנוכה (רש"י שם), להיות רגל בעיניים טובים ומאירים, כמו שנאמר 'ותרגלנו בתורתך'.

ה'דברי שמואל' מסלונים זצ"ל דייק בכתוב בפרשת הכיור (שמות ל ט) 'ירחצו מים', שלכאורה על פי דקדוק נכון לומר 'ירחצו במים', אלא, שיש לרחוק את המים עצמם, היינו לשוב על התשובה, ולהתחרט על כך שאנחנו שבים ומתוודים על עוונות שפלים. וכי על כך יש לנו לשוב?! עלינו לשוב על דברים נעלים יותר נבלשונו הקדוש: מען דארף די תשובה אפואשן, ווי אזוי טוהט מען תשובה, אויף אזוינע נידריגע זאכן? [...]

ובנו הרה"ק ה'בית אברהם' מסלונים זצ"ל פירש על פי דברי אביו, את משמעות ה'מהדרין מן המהדרין' שבמצות נר חנוכה, ש'מהדרין' הוא מלשון לשוב כמו לישנא דחז"ל 'הדר ביה', וזהו 'מהדרין מן המהדרין' – שבים על התשובה. מתחרטים על שאנחנו צריכים לשוב מכאן עבירות וחטאים נבזים.

חנוכה כאמור הוא העת של 'יוקח נא מעט מים' – זמן תשובה לכל, כמו שנטע אברהם אבינו טהרה על ידי האשל. וידועה העובדה (שש"ק מוסה אות ל) בהרה"ק הרבי מליובלין זצ"ל שראה ברוח קדשו את אותו 'מוסר' שגדרו בהלכה 'מורידין ואין מעלין'

הנרות, ככל שתהיה, יש בה את הכח הזה
להאיר עולמות ולהשלים את השם החסר.

לצאת מהבור

עוד יש ללמוד מראובן, כמו שכתב ה'צמח
דוד' זצ"ל [זאבלטוב, בן הרה"ק ה'אהבת
שלום' מקאסוב זצ"ל] בפסוק (בראשית לו כט) 'וישב
ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע
את בגדיו וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו
ואני אנה אני בא'. ראובן הוא נוטריקון
ראו-בן, לראות ולהתבונן, והיא הוראה לאדם
להתבונן ב'ואני אנה אני בא', כמו שאמר
עקביא בן מהללאל (אטת פ"ג מ"ב) 'הסתכל
בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע
מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה
עתיד ליתן דין וחשבון'. גם יש לראות
ולהתבונן 'והנה אין יוסף בבור' - נשלחתי
לעולם הזה בור תחתיות, והנה אין בו יוסף,
אין כאן 'מוסיף והולך', 'והילד איננו' - שנות
הילדות והבחירות אינם אתי, שלא נוצלו
כדבעי, 'ואני אנה אני בא' - איך אוכל
להתראות שם.

ביום זה של ראובן שפתח בתשובה תחילה,
יש לנו את הכח הזה לפתוח בתשובה,
להיות מוסיף והולך בבור הגלות, ולצאת
מהבור השפל, מבירא עמיקתא לאגרא רמא.

מכ"ק אדמו"ר ה'פני מנחם' זצ"ל שמעתי
לאמר, ששמע בילדותו בשם חסידי
קאצק קמאי שעיקר ה'קנייטש' בפרשת מקץ
הוא הפסוק (מ"ד יד) 'וישלח פרעה ויקרא את
יוסף ויריצוהו מן הבור', ואיך פירושא
היא. שמכאן החלה השתלשלות הגאולה,
לצאת מהבור.

כלים מן המרחץ, ולא היה רוצה בעל הגנבה
לפרסמו, התחיל נותן סימניו, אמרו לו מי גנב
את כליך, אמר בן טובים, בעל קומה, ושיניו
נאות, שערו נאה. משנתן סימניו ידעו מי הוא.
אף כאן שסתמן הכתוב, ולא פירש שמותן,
ובא ונתן את סימניהם, אתה יודע מי הם,
שנאמר להלן 'קריאי העדה נשיאי מטות
אבותם, ויקח משה את האנשים האלה אשר
נקבו בשמות', וכאן כתיב 'נשיאי עדה קריאי
מועד אנשי שם'.

ראובן הוא המורה דרך תשובה כמו שאמרו
במדרש (ב"ר ד יט) 'וישב ראובן אל
הבור', אמר לו הקב"ה, מעולם לא חטא אדם
לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה
תחלה, חייך שכן בנך עומד ופותח בתשובה
תחלה. ואיזה, זה הושע שאמר (יד ט) 'שובה
ישראל עד ה' אליך כי כשלת בעוונך'.

מראובן נלמד לשוב בתשובה שלמה
ולהיות 'מוסיף והולך', וכשם
שנקרא אליצור בן שדיאור נשיא היום 'אנשי
שם' כדברי המדרש המוזכרים, הרי שעלינו
המלאכה גם כן להיות 'אנשי שם' - להוסיף
בכל יום עוד שם הוי"ה ועוד, עד שיוחזר
אותו השם שנלקח מיעקב על ידי עשיו, והיו
השם והכסא שלמים. וכמו שנהג אברהם
אבינו ש'הקריא' את השם לכל באי העולם,
כך עלינו להגדיל שמו הגדול עוד ועוד, וכך
היה בזמן נס חנוכה ש'לך עשית שם גדול
וקדוש בעולמך'.

עלינו להתבונן בדבר ולהבין, שאם 'מוסר'
פחות וגרוע מאיר את העולמות, על
אחת כמה וכמה שעבודתנו בעת הדלקת

דומה, לבן טובים שגנב כלים מן המרחץ'. כל אחד מאתנו הוא 'בן טובים' ועתיר יחס - בנו של אברהם יצחק ויעקב, 'שגנב כלים מן המרחץ' היינו שלא השתמש כדבעי עם מעלת ה'ורחצו רגליכם', הוא לא ניצל את הטהרה שהחדיר אברהם אבינו ולא יצא מהבור. הוא יכול בחנוכה להיות מ'אנשי השם' ולפתוח בתשובה כמו שאמר הושע בן בנו של ראובן 'שובה ישראל עד ה' אלקיך'.

רמז לדבר בדברי רבי חנינא בן דוסא (תענית כה) 'מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק'. בן טובים שנופל בדרגה הוא בבחינת 'חומץ בן יין' (ע"י חולץ קס). אולם בעת הדלקת השמן והפתילה בימי החנוכה יכול אף הוא ל'דלוק וללהט' עד שתהא השלהבת עולה מאליה, עד ה' אלקיך.

'לשמן'ין נטריקון 'מי שעשה נסים לאבותינו', ובזכות השמן והנר, והחיזוק שנוציא מהם, תתקיים המשך התפילה כולה 'וגאל אותם מעבדות לחירות, הוא יגאל אותנו בקרוב ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, חברים כל ישראל' ויעשה לנו נסים כבימים ההם בזמן הזה, ונאמר אמן.

במסכת בבא קמא (ג.) איתא, מעשה בביתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול ואמר עליה רבי חנינא בן דוסא שאי אפשר שתינזק, שדבר שנצטער בו אותו צדיק לא יכשל בו זרעו. כשעלתה אכן שאלו לה 'מי העלך', אמרה להם, זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו, ופירש רש"י שאותו זקן היה אברהם אבינו. וכתבו חכמי הספרדים שאף את יוסף העלה אברהם אבינו מהבור שנתנוהו האחים בו, ונתנו סימן לדבר שראשי תיבות הפסוק 'הבור ריק אין בו מים' הם אברה"ם. ואפשר שגם מבור השבי הוציא אותו אברהם.

אברהם אבינו שנטע אשל והחדיר אמונה טהרה ותשובה בכל באי עולם, ועד אלינו, הוא זה שיש בכוחו להוציאנו מבור הגלות הפרטית, ובפרט בימי החנוכה מלווה אותנו כוחו של אותו זקן עם כל האבות הקדושים שנוכל להתרומם ולצאת מהבור העמוק שנמצאים אנחנו בו, ולהתקרב לבורא כל עולמים.

זהו הרמז במשל שנתנו במדרש הנזכר לאליצור בן שדיאור 'משל למה הדבר

